# SKRIFTER

UDGIVNE AF

# VIDENSKABS-SELSKABET I CHRISTIANIA

## 1907

II. HISTORISK-FILOSOFISK KLASSE

CHRISTIANIA
I KOMMISSION HOS JACOB DYBWAD
A. W. BRØGGERS BOGTRYKKERI
1908

# SKRIFTER

UDGIVNE AF

# VIDENSKABS-SELSKABET I CHRISTIANIA

## 1907

II. HISTORISK-FILOSOFISK KLASSE



CHRISTIANIA
I KOMMISSION HOS JACOB DYBWAD
A. W. BRØGGERS BOGTRYKKERI
1908

# OFIR-STUDIER.

## HISTORISK-GEOGRAFISKE UNDERSØGELSER OVER DET SALOMONISKE GULDLANDS BELIGGENHED

AF

**OLE JACOB SKATTUM.**

(Videnskabs-Selskabets Skrifter. II. Hist.-Filos. Klasse. 1907. No. 4.)

UDGIVET FOR FRIDTJOF NANSENS FOND.

**CHRISTIANIA.**

I KOMMISSION HOS JACOB DYBWAD.

A. W. BRØGGERS BOGTRYKKERI.

1907.

Fremlagt i den Hist.-Filos. Klasses Møde den 18de Januar 1907 af Prof. Dr. Y. Nielsen.

# Indhold.

Den historiske geografi har ofte en vanskelig opgave, naar den skal forsøge at optrække grænserne for tidligere tiders geografiske viden eller bestemme beliggenheden af lande og steder, hvis navne forlængst er forsvundne, og om hvis beliggenhed ingensomhelst positive oplysninger findes. Det gjælder naturligvis i særlig grad den antike geografi; de kilder, som her staar til den historiske geografis raadighed, er nemlig i almindelighed baade faa og sparsomme, og det ligger i sagens natur, at jo fjernere tider det gjælder, desto sparsommere og urenere flyder de. Det hænder ikke sjelden, at et par steder eller endog kun et enkelt sted hos en som oftest senere oldtidsforfatter er vor eneste kilde, spredte bemerkninger, som i reglen kun gir tilfældige, leilighedsvise oplysninger af geografisk art. Da blir fortolkningens og rekonstruktionens opgave ligesaa vanskelig som interessant, da hvæsses videnskabens vaaben til bitter strid for lange tider, det udarter til en videnskabelig fegtekunst, hvor man dog sjelden kommer løsningen nærmere, idet nogle forskere lader sin videnskabelige fantasi faa utøilet tumle sig, medens andre hyperkritisk forkaster alt og intet tør godkjende. Saa kan det hænde, at vor tids mere detaljerede undersøgelser opdager fortidslevninger og gjør arkæologiske fund, som med et slag stiller det omstridte spørgsmaal i klart lys og løser den ældgamle gaade.

Saadan omtrent er det gaaet med Ofir-problemet, spørgsmaalet om beliggenheden af Davids og Salomo's Ofir, Bibelens berømte guldland. Sjelden stod der større strid om noget spørgsmaal i den antike geografi: i to aartusener har man søgt efter Ofir og i alle fem verdensdele. Til alle tider har dette spørgsmaal været drøftet ikke blot af videnskabelig interesse, men ogsaa af religiøs veneration. Ogsaa den menneskelige gridskhed, tørsten efter guld, har her spillet en virksom rolle. Det gamle testamentes almen kjendte fortællinger om de enorme mængder af guld, som Ofir-farerne bragte hjem, har ikke kunnet undlade i tidernes løb at virke lokkende paa

eventyrlige sjæle, og haabet om at gjenfinde Bibelens eldorado, hvor der kanske endnu var rigdomme at hente, har utvilsomt været blandt de medvirkende aarsager til dristige opdagelsesreiser. Det var da ogsaa temmelig almindeligt i opdagelsernes tidsalder, at man snart hist snart her, hvor et guldrigt land opdagedes, mente at have gjenfundet Salomo's Ofir. Det er saaledes af mange og forskjellige grunde, at alle tiders interesse har fulgt dette spørgsmaal. Ikke blot geografer og historikere har beskjæftiget sig med dette problem, ogsaa teologien og filologien, naturvidenskaberne og statsøkonomien har ydet sine bidrag til dets løsning. Kaldede som ukaldede har følt sig opfordret til at øge den stadig voksende Ofir-literatur; ved siden af skarpsindige indlæg fra videnskabens ypperste er der fremsat de vildeste, for ethvert videnskabeligt grundlag blottede hypoteser, hvor fristende etymologiske fantasier altfor ofte har drevet sit farlige spil.

Som følge heraf kom det hele Ofir-problem tilslut i miskredit som mystisk og uvidenskabeligt og blev en tidlang lidet paaagtet af den videnskabelige forskning. Det var derfor næsten med en undskyldning, at Dr. Henry Schlichter bragte Ofir-spørgsmaalet paa bane, da han i februar 1899 holdt foredrag i det kgl. geografiske selskab i London om sine reiser blandt Syd-Afrikas ruinfelter[1]. Han fandt sig beføiet til paany at hævde dette spørgsmaals fulde videnskabelighed og fremholdt, at kilderne til vor kundskab om Ofir-expeditionerne, det gamle testamente altsaa, var lige saa paalidelige som Herodot, Plinius, Ptolemæus og andre kilder til den antike geografi's historie. Forresten var man ikke længer udelukkende henvist til en omstridt fortolkning af det gamle testamentes knappe, ofte uklare tekst; Ofir-spørgsmaalet var nemlig nu ved nye opdagelser kommen ind i et nyt stadium. Endnu for 2 decennier siden kunde besindige forskere erklære dette spørgsmaal for uløseligt; nu synes den ældgamle strid mere og mere at stilne af ligeoverfor mængden af det righoldige, stadig voksende bevismateriale af monumental og arkæologisk art, som vi nu raader over, takket være den sidste tids nøiagtige undersøgelser og studier af de for 30 aar siden gjenopdagede ruiner i Syd-Afrika mellem Zambesi og Limpopo.

Nærværende afhandling tilsigter gjennem en sammenlignende kritik af Ofir-beretningerne i forbindelse med en fremstilling af Ofir-forskningens historie om muligt at finde nye udgangspunkter for denne for ud fra disse at søge Ofir-spørgsmaalet bragt et, om end noksaa lidet, skridt nærmere sin løsning.

[1] „Travels and Researches in Rhodesia" i The Geographical Journal XIII 1899 p. 389.

## Kildestederne, deres indbyrdes forhold og uoverensstemmelse.

Det gamle testamente er kilden til vor kundskab om Ofir og Ofir-farterne. Og det er vor eneste kilde. Hverken den græsk-romerske literatur eller nogen anden antik literatur omtaler Ofir[1]. I det gamle testamente nævnes Ofir i det hele 13 gange paa 12 forskjellige steder; desuden forekommer paa 2 steder navnet Ufas i en saadan forbindelse, at det uden tvil blot er at betragte som en variant for Ofir[2].

Som stammenavn findes Ofir opregnet i den mosaiske folkeliste i Gen. X og det dertil svarende sted i I Krøn.; som landsnavn forekommer Ofir foruden paa et enkelt sted i I Krøn., paa flere steder i I Kong. og II Krøn.; disse steder indeholder beretningerne om Ofir-expeditionerne. Nedenfor følger in extenso en oversættelse[3] af disse kildesteder og desuden af endel andre i forbindelse med dem staaende steder, der er medtaget som nødvendige til forstaaelse af sammenhængen. For sammenligningens skyld er de ofte næsten ligelydende parallel-steder i II Krøn. stillet ved siden af de tilsvarende i Gen. X og I Kong.

Gen. X

v. 26—30: Og Joktan avlede . . . Hazarmaveth . . . . . Scheba, Ofir, Havila og Jobab; alle disse er Joktans sønner. Og deres bopæl strakte sig fra Mesa indtil Sefar, til bjerget mod øst.

I Krøn. I

v. 20—23: Og Joktan avlede . . . . Hazarmaveth . . . Scheba, Ofir, Havila og Jobab; alle disse er Joktans sønner.

I Krøn. XXIX

v. 3, 4: . . . Desuden vil jeg (David) til templet for min Gud give, hvad jeg eier af guld og sølv . . . . .: 3000 kikkar guld og det af Ofirs guld, 7000 kikkar rent sølv.

---

[1] Man antog tidligere, at en af Ophir afledet adjektivisk form Ophirius forekom et enkelt sted i latinsk prosa, nemlig hos Plinius, Nat. hist. XXXVI, 193: nitro Ophirio. Men ifølge den nyeste tekstkritik (Detlefsen) er den rigtige læsemaade her Cyprio, ikke Ophirio, som kun forekommer i 2 haandskrifter.

[2] Oppert, Tharshish und Ophir, Berlin 1903 p. 9 erklærer Ufas for identisk med Ofir og fremkommet ved en bogstavforveksling. Han gjør tillige opmerksom paa, at Targum til Jeremias X, 9 gjengir Ufas med Ofir.

[3] Jeg følger her væsentlig Kautzsch, Die heilige Schrift des alten Testaments übersetzt und herausgegeben. Freiburg i. B. und Leipzig 1894.

I Kong. IX

v. 26: Og kong Salomo lod bygge skibe i Ezjon-Geber ved Eloth ved bredden af Sivhavet i landet Edom.

v. 27: Og Chiram sendte sine folk, sjømænd, som var fortrolige med havet, paa flaaden med Salomos folk.

v. 28: Og de drog til Ofir og hentede derfra 420 kikkar guld og bragte det til kong Salomo.

I Kong. X

v. 2: Og hun (ɔ: dronningen af Saba) kom til Jerusalem med et meget stort følge, med kameler, som bar krydderier og en stor mængde guld og kostbare stene . . . .

v. 10: Og hun gav kongen 120 kikkar guld og særdeles mange krydderier og kostbare stene; der er aldrig siden kommen saa mange krydderier, som dronningen af Saba gav kong Salomo.

v. 11: Men ogsaa Chirams skibe, som førte guld fra Ofir, bragte fra Ofir en stor mængde algum-træ og kostbare stene.

v. 12: Og kongen lod af algum-træet gjøre rækverk (?) for templet og kongens palads og zitarer og harper for sangerne; aldrig er saadant algumtræ bleven indført eller seet indtil denne dag.

v. 14, 15: Og vegten af det guld, som indkom til Salomo i ét aar, var 666 kikkar guld, foruden det som han fik fra ? og kjøbmændene og fra alle Arabiens konger og landets statholdere.

v. 18: Desuden lod kongen forfærdige en stor elfenbens trone og overtrak den med purt guld.

v. 21: Og alle kong Salomos drikkekar var af guld, og alt husgeraad i huset i Libanon-skoven var af fint guld, intet af sølv; thi sølv agtedes for intet paa Salomos tid.

II Krøn. VIII

v. 17: Da drog Salomo til Ezjon-Geber og til Eloth ved havets bred i landet Edom.

v. 18: Og Churam sendte ham ved sine folk skibe og mandskab, som var fortrolig med havet, og de drog med Salomos folk til Ofir og hentede derfra 450 kikkar guld og bragte det til kong Salomo.

II Krøn. IX

v. 1: Og dronningen af Saba . . . kom til Jerusalem med et meget stort følge og med kameler, som bar krydderier og en mængde guld og kostbare stene . . . .

v. 9: Og hun gav kongen 120 kikkar guld og særdeles mange krydderier og kostbare stene; der har aldrig siden været saa mange krydderier, som dronningen af Saba gav kong Salomo.

v. 10: Men ogsaa Churams folk og Salomos folk, som hentede guld fra Ofir, bragte ogsaa algumtræ og kostbare stene med.

v. 11: Og kongen lod af algumtræet gjøre trapper (?) for templet og kongens palads og zitarer og harper for sangerne; aldrig før havde denslags været at se i landet Juda.

v. 13, 14: Og vegten af det guld, som indkom til Salomo i et aar, var 666 kikkar guld, foruden det, som indkom fra ? og kjøbmændene; desuden bragte alle Arabiens konger og landets statholdere Salomo guld og sølv.

v. 17: Desuden lod kongen forfærdige en stor elfenbens trone og overtrak den med purt guld.

v. 20: Og alle kong Salomos drikkekar var af guld, og alt husgeraad i huset i Libanon-skoven var af fint guld, intet af sølv; thi sølv agtedes for intet paa Salomos tid.

v. 21: Thi kongen havde skibe, som

v. 22: Thi kongen havde Tarsis-skibe paa havet med Chirams skibe; én gang i tre aar kom Tarsis-skibene og bragte guld, sølv, elfenben, aber og paafugle.
v. 23: Og kong Salomo overgik alle jordens konger i rigdom og visdom.

I Kong. XXII
v. 49: Og Josafat lod bygge Tarsis-skibe, som skulde fare til Ofir for at hente guld; men man kom ikke afsted; thi skibene led havari i Ezjon-Geber.
v. 50: Da sagde Ahasja, Ahabs søn, til Josafat: »Lad mine folk drage paa skibene med dine folk.» Men Josafat vilde ikke.

for til Tarsis med Churams folk; én gang i tre aar kom Tarsis-skibene og bragte guld, sølv, elfenben, aber og paafugle.
v. 22: Og kong Salomo overgik alle jordens konger i rigdom og visdom.

II Krøn. XX
v. 36: Og han (ɔ: Josafat) forbandt sig med ham (ɔ: Ahasja) for at bygge skibe, som skulde fare til Tarsis, og de byggede skibe i Ezjon-Geber.
v. 37: Men Eliezer, Dodovas søn, fra Maresa, profeterede mod Josafat og sagde: »Fordi du forbandt dig med Ahasja, vil Gud tilintetgjøre dit verk.« Og skibene led havari og kunde ikke fare til Tarsis.

Saaledes lyder det gamle testamentes korte og knappe beretninger om Ofir-expeditionerne. De øvrige 6 steder, hvor Ofir eller varianten Ufas forekommer, indeholder intet om reiser til Ofir. Vistnok forekommer Ofir ogsaa paa disse steder som landsnavn, nemlig i forbindelse med guld som betegnelse for en særlig fin kvalitet af dette metal, Ofir-guldet nemlig; men det er her overalt brugt rent ordsprogeligt som udtryk for det bedste og kostbareste, man kunde tænke sig, som indbegrebet af alt ædelt og herligt. Disse 6 steder er følgende:

Esaias XIII v. 12: Jeg vil gjøre de dødelige sjeldnere end guld og menneskene sjeldnere end Ofir-skatte.
Salme XLV v. 10: Kongens døtre er blandt dine udvalgte kvinder; ved din høire haand staar dronningen i guld fra Ofir.
Hiob XXII v. 24: Kast din erts i støvet og dit Ofir (sc.: guld) blandt bækkens stene.
Hiob XXVIII v. 16: Den (ɔ: visdommen) kan ikke opveies med guld fra Ofir . . . . .
Jeremias X v. 9: Hamret sølv fra Tarsis og guld fra Ufas, en kunstners verk og en guldsmeds hænders arbeide.
Daniel X v. 5: . . . . . og hans hænder var ombundne med fint guld fra Ufas.

Naar undtages Gen. X fra det 9de eller 10de aarhundrede, findes samtlige ovenfor citerede kildesteder i skrifter af det gamle testamente, som er forfattet mellem aarene 600 og 164 før Chr. fødsel. Hovedstederne i I Kong. skriver sig fra c. 600, de i II Krøn. fra c. 300, idet I Kong. er

forfattet straks før det babylonske exil, II Krøn. i begyndelsen af den makedonisk-græske periode[1].

Baade forfatteren af Kongernes og Krønikernes bøger har benyttet ældre skrifter, særlig den saakaldte store Kongebog, som indeholdt Juda's og Israels kongers historie, dog saaledes at krønikernes bøger væsentlig støtter sig til Kongernes bøger som sin vigtigste kilde. Den store, ofte ordlydende lighed mellem disse to hovedkilder viser, at der i regelen ikke er tale om nogen selvstændig bearbeidelse fra kronistens side. Baade af denne grund og fordi forfatteren der, hvor han afviger fra den ældre fremstilling, har gjort sig skyldig i flere misforstaaelser og ud fra sit strengt levitiske standpunkt i tendensiøse forvanskninger og overdrivelser, er Krønikebøgerne i det hele taget som kilde lidet værdifulde. Kongernes bøger derimod er langt tilforladeligere, og man kan derfor paa forhaand som regel gaa ud fra, at hvor der hersker uoverensstemmelse mellem Kongernes og Krønikernes bøger, er fremstillingen i Kongernes bøger i almindelighed at foretrække[2].

Hvad Ofir-beretningerne angaar, er der, som det vil sees, to steder, hvor fremstillingen i II Krøn. ikke stemmer overens med den tilsvarende i I Kong., nemlig II Krøn. IX, 21 og som en nødvendig konsekvens deraf ogsaa II Krøn. XX, 36. Medens teksten i I Kong. lyder saaledes:

X, 22: »Thi Kongen havde Tarsis-skibe paa havet med Chirams skibe; én gang i 3 aar kom Tarsis-skibene og bragte guld, sølv, elfenben, aber og paafugle.«

XXII, 49: »Og Josafat lod bygge Tarsis-skibe, som skulde fare til Ofir for at hente guld. Men man kom ikke afsted; thi skibene led havari i Ezjon-Geber«,

saa har II Krøn. følgende tekst:

IX, 21: »Thi kongen havde skibe, som for til Tarsis med Churams folk; én gang i 3 aar kom Tarsis-skibene og bragte guld, sølv, elfenben, aber og paafugle.«

XX, 36: Og han (ɔ: Josafat) forbandt sig med ham (ɔ: Ahasja) for at bygge skibe, som skulde fare til Tarsis, og de byggede skibe i Ezjon-Geber.«

Efter hvad der i det foregaaende er fremholdt, maatte man allerede paa forhaand være tilbøilig til at anse fremstillingen i I Kong. for den

[1] Kautzsch, Die heilige Schrift d. alt. Test., Beilagen p. 110 ff., Schlichter, Travels and Researches in Rhodesia (Geogr. Journ. XIII 1899 p. 389).

[2] cfr. Kautzsch, Die heilige Schrift, Beilagen p. 170 ff., Strack, Indledning til det gamle Test.s Skrifter. Oversat. Kjøbenhavn 1883, Helmolt, Weltgeschichte III, Leipzig u. Wien 1901 p. 188.

rette, og at saa er tilfælde, vil da ogsaa fremgaa af en sammenlignende kritik af de to fremstillinger.

Begge tekster har udtrykket Tarsis-skibe, I Kong. 3 gange, II Krøn. kun 1 gang, men tydeligvis i forskjellig betydning, idet Tarsis-skibe paa det ene sted i II Krøn. vistnok har sin oprindelige, ligefremme betydning af skibe, som for paa Tarsis, medens I Kong. anvender udtrykket i dets senere, mere udvidede betydning af store, sjøgaaende oceanfarere i almindelighed. Det er i denne forbindelse nødvendigt at stille og besvare det spørgsmaal: hvor og hvad var Tarsis? Derom har i tidens løb vidt forskjellige meninger gjort sig gjældende — som vi snart skal se, væsentlig foranlediget ved fremstillingen i II Krøn. XX, 36. Saaledes er Tarsis bleven opfattet dels som et land dels som en by, endog som en fællesbetegnelse for Fønikernes oversjøiske handelsfaktorier overhovedet og anbringes da baade ved det østlige og vestlige hav. Nogle søger det kun i øst ved det indiske havs kyster, paa Ceylon, i Etiopien, paa Sofala-kysten, de fleste forskere henlægger imidlertid dette Bibelens sølvland mod vest ved det atlantiske hav, til det sydvestlige Spanien, oldtidens sølvrigeste land. Og der synes nu, særlig efter Opperts grundige undersøgelser[1], neppe længer at kunne være tvil om, at den sidste opfatning er den rette. Det fremgaar nemlig ogsaa af bibelske kilder[2], at det fønikisk-jødiske Tarsis var at søge mod vest, og det var utvilsomt identisk[3] med det græsk-romerske Tartessus, et landskab og en by, som klassiske kilder[4] henlægger til det sydvestlige Spanien, til det af elven Tartessus (senere Baetis, nu Guadalquivir) gjennemstrømmede land. Tarterne eller Tartessierne, hos hvem Fønikerne meget tidlig slog sig ned som kolonister, var blandt andet dristige sjøfarere, som byggede store sjøskibe, hvormed de vovede sig ud paa det aabne hav. Saadanne skibe byggedes tillige i de fønikiske kolonier i Tarsis, snart ogsaa i selve Fønikien, og de blev ganske naturlig kaldte Tarsis-skibe, fordi de havde sin oprindelse fra og anvendtes i fart paa Tarsis. Det er let forklarligt, hvorledes dette udtryk Tarsis-skibe i tidens løb kunde faa en mere omfattende betydning og komme til at bruges som et fællesnavn paa alle saadanne store sjøgaaende skibe, ligegyldig, hvor de anvendtes i fart, paa samme maade som i nyere tid udtryk som Ostindiefarere, Grønlandsfarere, Kinafarere oftere anvendtes i betydning af oceanfarere i alminde-

[1] Tharshish und Ophir p. 1—33.

[2] Gen. X, 4, I Krøn. I, 7, Salme LXXII, 10, Esaias LX, 9, og LXVI, 19; desuden Jeremias X, 9 og Ezekiel XXVII, 12, hvor netop de for oldtidens Spanien karakteristiske produkter opregnes.

[3] cfr. Kiepert, Lehrbuch der alten Geographie. Berlin 1878 p. 484.

[4] Herodot. I, 163, IV, 152, Polyb. III, 24, Strabo §§ 148, 149, 151, Mela II, 6, 9, Plin. Nat. hist. III, 7 o. fl.

lighed. For de øvrige 6 steders vedkommende, hvor Tarsis-skibene forekommer i det gamle testamente, er det ikke muligt i hvert enkelt tilfælde med sikkerhed at afgjøre, om dette udtryk er brugt i sin oprindelige ligefremme eller i den senere udvidede betydning. Men da der paa 3 af disse steder (Esaias II, 16, LX, 9 og Salme XLVIII, 8) kun er tale om stor magt paa havet overhovedet, paa de 3 øvrige (Esaias XXIII, 1 og 14 og Ezekiel XXVII, 25) specielt om Tyros's sjømagt, medens intet af dem netop sigter til nogen sjøhandel med Tarsis, vil det dog for meningens skyld utvilsomt passe bedst at opfatte udtrykket Tarsis-skibe paa disse 6 steder i den overførte betydning af store sjøgaaende skibe i almindelighed lig dem, der anvendtes i fart paa Tarsis. Det bedste bevis for en saadan udvidet brug af dette udtryk er dog netop I Kong. XXII, 49, hvis indhold vilde være ganske meningsløst uden denne overførte betydning af Tarsis-skibe[1].

Gaar vi nu ud fra som tilstrækkelig videnskabelig godtgjort, at Tarsis er at søge i det sydvestlige Spanien, og at udtrykket Tarsis-skibe i det gamle testamente har denne dobbelte betydning, kan der heller ikke være tvil om, at fremstillingen i I Kong. ogsaa for disse to steders vedkommende maa være at foretrække. Thi under disse forudsætninger blir det uforstaaeligt, hvad II Krøn. IX, 21 fortæller om de fra Tarsis hjemførte produkter, da det sydvestlige Spanien ikke kunde levere alle de her opregnede, ialfald ikke elfenben og paafugle, og det blir meningsløst, hvad II Krøn. XX, 36 beretter om kong Josafat, at han lod bygge skibe i Ezjon-Geber for at drage til Tarsis, da vistnok ingen vilde finde paa at bygge sine skibe inderst ved det røde hav, naar det gjaldt en expedition til det sydvestlige Spanien ved Atlanterhavet. Det er selvfølgelig i erkjendelsen heraf, at flere forskere har ment at burde henlægge Tarsis til det indiske hav, en hypotese, som kun er begrundet i kronistens fremstilling og er et forsøg paa at redde denne. Der er dog ogsaa nogle forskere, som med bibehold af Tarsis i Spanien har forsøgt at opretholde kronistens fremstilling ved at forklare de i II Krøn. omtalte Tarsis-farter som Afrikaomseilinger (Michaelis[2], Feigl[3]) eller paa den maade, at skibene førtes fra det røde hav til Middelhavet pr. kanal (Huet[2]) eller over land (Keil, Weston[2]), forklaringer som samtlige er i lige grad kunstige og usandsynlige.

---

[1] Angaaende Tarsis-skibe cfr. Gosselin, Recherches sur la Géographie des Anciens, Paris an VI. T. II p. 140 f., Bredow, Untersuchungen über Gegenst. d. alt. Gesch. u. Geogr. p. 159, 286 f., Soetbeer, Das Goldland Ofir p. 5–7, Vivien de Saint-Martin, Histoire de la Géographie, Paris 1873 p. 22, Oppert, Tharshish und Ophir p. 44.

[2] Ritter, Erdkunde XIV Berlin 1848 p. 359, 360.

[3] Geogr. Jahrbuch XXII Gotha 1899 I p. 218.

Efter hvad ovenfor er udviklet, kan vi altsaa gaa ud fra fremstillingen i I Kong. som den rigtige. Men naar saa er tilfælde, hvorledes kan da endel fortolkere foretrække kronistens fremstilling, og hvad kan grunden være til, at kronisten selv afviger fra fremstillingen i I Kong., som han dog ellers overalt følger, ofte i alle detaljer? Hvad senere fortolkninger af disse steder angaar, kan det være værdt at lægge merke til, at baade Septuaginta og Vulgata følger kronistens fremstilling ogsaa i sin gjengivelse af I Kong. X, 22[1]. Denne omstændighed kan muligens for senere fortolkere have været af den betydning, at de for disse steders vedkommende foretrækker kronistens fremstilling uden nærmere begrundelse af, hvorfor de ikke ogsaa her som overalt ellers følger teksten i I Kong.[2] Hertil kan ogsaa den omstændighed have bidraget, at de paa det første sted i I Kong. (X, 22) ikke fandt angivet noget bestemt maal for de her omtalte, særdeles indbringende expeditioner. Dette kan maaske ogsaa have været bestemmende for Septuaginta's og Vulgata's standpunkt. Og hvad forfatteren af II Krøn. angaar, har rimeligvis ogsaa for hans vedkommende denne samme omstændighed, savnet af et bestemt udtalt reisemaal, været en af de medvirkende aarsager til, at han paa dette punkt fraviger fremstillingen i I Kong. og opfatter Tarsis som disse expeditioners maal. Heri maatte han ogsaa bestyrkes af to andre omstændigheder. Det kan nemlig tænkes, at paa Krønikebøgernes affattelsestid (c. 300 f. Chr.), da den fønikiske, ikke at tale om den jødiske skibsfart allerede var afblomstret, kjendtes ikke længer den overførte, udvidede betydning af udtrykket Tarsis-skibe. Naar saa kronisten paatraf dette udtryk i I Kong., var det for ham ganske naturligt at opfatte det som en betegnelse for skibe, som for paa Tarsis, altsaa i dets oprindelige, ligefremme betydning, hvori det, som før (p. 8) bemerket, uden vanskelighed nok kunde opfattes ogsaa ellers i det gamle testamente. Saa meget rimeligere maatte det være for ham at forstaa dette udtryk saaledes og opfatte Tarsis som de her nævnte expeditioners maal, som der baade i v. 21 og 22 tales saa meget om sølv, og sølvet — det vidste han — det kom fra Tarsis, sølvlandet par excellence. Jeg mener, at omtalen af sølvet i disse 2 vers og den forbindelse, hvori det her forekommer, bør tillægges adskillig vægt, naar det gjælder at forklare kronistens afvigende fremstilling. Thi det kan efter min mening ikke være tvilsomt, at hvad der her fortælles, maa have bidraget meget til at styrke kronisten i den opfatning, at hans ogsaa i andre forhold begrundede fortolkning af I Kong. maatte være den rette. I v. 21 fortælles det nemlig udtrykkelig, at sølvet

[1] Septuaginta: „. . . . . ἤρχετο τῷ Βασιλεῖ ναῦς ἐκ Θαρσεὶς . . . ", Vulgata: „Quia classis regis per mare cum classe Hiram . . . ibat in Tharsis, deferens inde . . . ."

[2] Saaledes Keane, The Gold of Ophir. London 1901 p. 81, 96, 97, 213.

saa godt som ingen værdi havde paa kong Salomos tid, og i v. 22 faar vi vide hvorfor: dels fordi sølvet strømmede ind i saadan mængde[1], dels fordi der bragtes ham saa meget guld; »thi kongen«, staar der, »havde Tarsis-skibe paa havet . . ., som bragte guld, sølv, elfenben, aber og paafugle«, hvilket kronisten af de ovenfor anførte grunde, ikke mindst paa grund af sølvet, fortolker saaledes: »Thi kongen havde skibe paa havet, som *fra Tarsis* bragte guld, sølv o. s. v.«[2]

Paa denne maade mener jeg, at den feilagtige fremstilling i II Krøn. IX, 21 meget naturlig lader sig forklare. Den er at opfatte som den ældste fortolkning af det vanskelige og meget omstridte sted i I Kong. X, 22, hvis rette forstaaelse er af saa stor betydning for det hele Ofir-spørgsmaal, og som derfor vil blive indgaaende behandlet i et følgende afsnit. Jeg mener, at fremstillingen i II Krøn. IX, 21 bør opfattes helt i god tro som resultat af kronistens fortolkning af I Kong. X, 22. Men paa det andet sted, II Krøn. XX, 36 maa det vel antages, at forfatteren har gjort sig skyldig i en bevidst forvanskning af I Kong. XXII, 49, idet han for at være konsekvent, paa grund af sin forstaaelse af I Kong. X, 22 og overensstemmende med sin opfatning af udtrykket Tarsis-skibe, uden videre stryger Ofir, som I Kong. har paa dette sted, og forandrer teksten i overensstemmelse med sin egen fremstilling i II Krøn. IX, 21. Paa denne maade lader det sig altsaa ogsaa gjøre at forklare kronistens meningsløse fremstilling i II Krøn. XX, 36, en meningsløshed, som forfatteren selv naturligvis ikke har haft nogen følelse af, da han vistnok var ganske uvidende baade om den virkelige beliggenhed af Tarsis og om dette lands frembringelser, siden han tror, at ikke blot sølvet, men ogsaa de andre her nævnte produkter kunde faaes fra Tarsis.

## Ofirs beliggenhed, undersøgelsens udgangspunkter.

For en undersøgelse af Ofirs beliggenhed vil det være af betydning først at sammenfatte i et kort resumé indholdet af beretningerne om Ofir og Ofir-expeditionerne.

---

[1] cfr. Ritter, Erdkunde XIV p. 413: „Das Silber war natürlich geringer geachtet zu Salomos Zeit, da auch Tarsis-flotten von Spanien es in Menge herbeiführten."

[2] Det er noget vanskeligt at forstaa Opperts mening, at disse 2 vers intet skulde have med hinanden at gjøre (Tharsh. u. Ophir p. 53, 54), da jo dog det sidste vers (v. 22) indeholder en begrundelse af hvad der fortælles i v. 21. Jeg kan heller ikke være enig med Oppert, naar han siger, at sølvet kun skulde være tilføiet expletivt („und Silber, letzteres vielleicht expletiv hinzugefügt" Th. u. Oph. p. 64). Det maa tvertimod opfattes som en hoved-artikel, da det for det første anføres som nr. 2 af de hjemførte produkter og for det andet importeredes i saadan mængde, at det næsten ingen værdi havde paa denne tid.

Ofir hed et fjerntliggende, oversjøisk land, rigt paa guld og andre kostbarheder og vel kjendt af Føniker og Jøder i det 11te og 10de aarhundrede f. Chr. fødsel. Fra dette eldorado havde allerede kong David vidst at skaffe sig store mængder af guld til sit tempels udsmykning; men først fra kong Salomo's tid (993—953) begynder en regelmæssig fart paa Ofir. Omtrent samtidig hermed foregaar dronningen af Saba's besøg hos kong Salomo, en begivenhed, som synes at staa i en vis forbindelse med Ofir-expeditionerne. Der var sluttet et forbund mellem Salomo og den tyriske konge Chiram, som blandt andet førte til, at ogsaa Jøderne fik anledning til at tage del i Fønikernes indbringende Ofir-farter og udnyttelsen af Ofirs rigdomme. I den anledning lod Salomo store sjøgaaende skibe bygge i Ezjon-Geber inderst ved det røde hav i det allerede af Saul bekrigede og af David erobrede land Edom, som ved Salomo's tronbestigelse havde gjort opstand og først af denne konge blev fuldstændig undertvunget. Sine Ofir-farere bemandede Salomo med Jøder og med udvalgt fønikisk mandskab, som skulde besørge det for Jøderne uvante sjømandsmæssige arbeide. Dette mandskab var overladt Salomo af kong Chiram, som ogsaa sendte sine egne skibe med. Det var altsaa hele expeditioner, som drog ud fra den nordøstlige gren af det røde hav, den nuværende Akababugt. Efter en længere reise naaedes Ofir, hvor de opholdt sig lang tid, maaske et par aars tid; saa drog de hjem med rige skatte af guld, algum-træ og edle stene, rimeligvis ogsaa elfenben; men først og fremst var det guld, som hentedes fra Ofir, og det guld i store mængder. Høist halv hundrede aar omtrent maa man antage, at en nogenlunde regelmæssig fart paa Ofir finder sted. Ved Salomo's død er det forbi; under de oprivende kampe mellem Juda og Israels rige river Edom sig atter løs. Først ved midten af det 9de aarhundrede, da Josafat, Juda's konge (873—848), igjen havde undertvunget Edom, paatænkes en gjenoptagelse af Ofir-farterne. Josafat, som i den anledning ogsaa tilbydes forbund af Israels konge Ahasja, lader atter bygge langskibe i Ezjon-Geber; men da disse ødelægges, strander det hele foretagende. Og den hellige skrift indeholder intet om videre forsøg i denne retning. Dette er, hvad Ofir-beretningerne fortæller. Hvor laa saa dette Ofir? Man vil have lagt merke til, at disse korte, leilighedsvise beretninger om Ofir-reiserne ikke indeholder nogensomhelst direkte oplysning om Ofirs beliggenhed. Det beror tydeligvis ikke paa nogen uvidenhed om dette punkt; tvertom synes det netop at have sin grund deri, at Ofir var saa almindelig kjendt, at der ingen oplysninger trængtes om dets beliggenhed; overalt hvor Ofir nævnes, synes man at gaa ud fra dette som noget selvsagt. Det maa derfor antages, at »alle mennesker«, som man siger, paa de tider havde saa nogenlunde greie paa Ofir og hvor det var. Med

navnet Ofir forbandt den tids mennesker en lignende forestilling omtrent, som i vore dage navnet Amerika fremkalder hos folk flest, en geografisk kundskab i begge tilfælde rigtignok lige mangelfuld og overfladisk.

Der findes vistnok udenfor selve Ofir-beretningerne et andet sted i det gamle testamente, som angir beliggenheden af et Ofir, nemlig det blandt kilderne først citerede, i Gen. X, 26—30, hvor den mosaiske folkeliste blandt Joktans sønner nævner Hazarmaveth, Scheba, Ofir. Disse navne er lige saa meget geografiske som etnografiske begreber, da de i de mosaiske slægtregistre forekommende navne ikke blot betegner individer, men ogsaa stammer og de af dem beboede landskaber[1]. Disse Joktanider eller Katanider henføres af Genesis selv til Syd-Arabien, hvor vi endnu den dag idag gjenfinder f. eks. Hazarmaveth som landskabsnavn i formen Hadramauth. Det er derfor udenfor tvil, at dette den mosaiske folkelistes Ofir laa i Syd-Arabien. Og væsentlig af denne grund har da ogsaa flere forskere ment, at maalet for de fønikisk-jødiske Ofir-expeditioner ogsaa maatte søges i Syd-Arabien. Dette sted i den mosaiske folkeliste staar imidlertid ikke i nogensomhelst forbindelse med de netop citerede kildesteder for vor kundskab om Ofir-reiserne, og — som jeg i et følgende afsnit nærmere skal paavise — er der afgjørende grunde for, at det salomoniske Ofir, som vistnok havde faaet sit navn efter og i lange tider var nøie forbundet med det sydarabiske, dog var et fra dette ganske forskjelligt land.

De faa og knappe beretninger om Ofir-reiserne gir altsaa ingen direkte oplysning om beliggenheden af dette Bibelens guldland. Vi maa derfor søge spørgsmaalets løsning ad indirekte vei, om det skulde lade sig gjøre af beretningernes øvrige, meget sparsomme meddelelser at drage slutninger med hensyn til Ofirs beliggenhed.

For det første kjender vi expeditionernes udgangspunkt, havnene Ezjon-Geber ved den inderste, forlængst tilsandede vik af Akababugten (sinus Aelaniticus) og Elath (Aïla, Aelana) længere ude ved samme bugt, begge beliggende i landskabet Edom (Idumæa), for Jøderne den eneste adkomst til det sydlige verdenshav og derfor gjentagne gange gjenstand for jødisk erobring i Israels stormagtstid.

Denne meddelelse om expeditionernes udgangspunkt fra den nordøstlige arm af det røde hav er den eneste positive oplysning, som Ofir-beretningerne indeholder om disse expeditioners kurs og forløb. Vi kan altsaa heraf med sikkerhed slutte, at Ofir-farerne drog ud paa det røde hav; men det er i grunden ogsaa det eneste sikre, vi virkelig *ved* om selve

[1] Cfr. Oppert, Tharshish u. Ophir p. 3, Keane, The Gold of Ophir p. 49, 85, 102, Kiepert, Lehrbuch der alten Geographie p. 2.

reisen til Ofir. Der er dog meget i beretningerne, som taler for, at disse reiser ikke indskrænkede sig til det røde hav, men at Ofir-farerne gjennem Bab el Mandeb-strædet ogsaa drog ud paa selve det indiske hav. Det berettes nemlig (I Kong. XXII, 49), at Tarsis-skibe anvendtes til disse expeditioner, det vil, som før nævnt, sige store sjøgaaende, paa langfart beregnede skibe, som foruden mandskabet kunde rumme indtil 500 mennesker[1]. Endvidere fortælles det (I Kong. IX, 27 og II Krøn. VIII, 18), at disse Tarsis-skibe foruden med Salomo's folk ogsaa var bemandet med udvalgt fønikisk mandskab, »som var fortrolig med havet«, et bevis paa, at Ofir-farterne var saavidt vanskelige langreiser, at jødisk sjømandskab her ikke strak til, selv naar som her var tilfældet, de jødiske skibe ledsagedes og lodsedes af fønikiske (I Kong. X, 11 og II Krøn. VIII, 18). De her nævnte omstændigheder synes at tyde paa, at et fjerntliggende oversjøisk land var disse reisers maal, at Ofir altsaa ikke er at søge ved det røde hav, men ved det indiske havs kyster.

Det er klart, at hvad beretningerne meddeler om de af Ofir-farerne hjemførte produkter, altid har været anseet som et af de vigtigste holdepunkter for bestemmelsen af Ofirs beliggenhed. I den anledning er det nødvendigt at gaa lidt nærmere ind paa et af kildestederne, nemlig I Kong. X, 22, hvis forhold til II Krøn. IX, 21 er behandlet i foregaaende afsnit, da det, som før nævnt, netop er fortolkningen og forstaaelsen af dette sted, som har vakt den største strid. Det gjælder nemlig her ikke alene de produkter, som i den bibelske tekst (I Kong. IX, 28 og X, 11 og tilsvarende parallelsteder i II Krøn.) udtrykkelig nævnes som hjemførte fra Ofir, guld, algum-træ og kostbare stene, men ogsaa de i de 2 ovenfor nævnte steder omtalte produkter, foruden guld tillige sølv, elfenben, aber og paafugle, som de af Salomo og Chiram udsendte Tarsis-skibe bragte med sig hjem. Vistnok er ikke Ofir udtrykkelig nævnt paa dette sted (I Kong. X, 22); men der har dog altid været omtrent enighed blandt de mange fortolkere om, at ogsaa dette sted var at forstaa om Ofir-expeditionerne, det har som oftest været betragtet som en selvfølge, som noget man uden videre gik ud fra som hævet over tvil[2]. Men under denne forudsætning, at ogsaa dette sted er at forstaa udelukkende om Ofir, blir selvfølgelig spørgsmaalet om Ofirs beliggenhed saa meget vanskeligere, da man i saa fald nødes til

[1] cfr. Oppert p. 12; Nyström, Geogr. och de geogr. upptäckternas historia. Stockholm 1899 p. 2.

[2] Hvis der hos fortolkerne i det hele taget nævnes noget om, hvorvidt dette sted (I Kong. X, 22) er at forstaa om Ofir, saa er det i hvert fald kun for strax at afvise al tvil i saa henseende; cfr. Schlichter, Travels and Researches in Rhodesia (Geographic. Journal XIII, 1899 p. 390): „It is absolutely unintelligible to me how anyone . . . . . can assert that the passage (X, 22) does not deal with Ophir . . . . .“

at søge efter et land, som saa nogenlunde kunde passe som produktionssted eller findested for alle disse mange og saa forskjelligartede produkter. Følgen heraf har været megen strid og mange kunstige og tvungne fortolkninger, idet de forskjellige forskere med opbydelsen af al sin lærdom og skarpsindighed har søgt at hævde alle de nævnte produkter netop for det af dem valgte land og for dette alene. Saaledes har guldet, tildels ogsaa elfenbenet skabt vanskeligheder for den indiske Ofir-teori, algumtræet og paafuglene for den afrikanske, medens begge teorier har haft lige meget besvær med det af Tarsis-skibene hjemførte sølv. Men behøver nu fortolkningen af dette sted (I Kong. X, 22) nødvendigvis at medføre saadanne vanskeligheder? Ofir er ikke nævnt her, og der er heller ikke fra sammenhængens eller indholdets side noget, som absolut kræver, at dette sted maa forstaaes om Ofir. Jo mere jeg har tænkt over dette, des mere overbevist er jeg bleven om, at dette sted ikke er at forstaa udelukkende om Ofir, og at det er ganske naturlig og fuldt bevidst, naar der her intet reisemaal er nævnt. En lignende opfatning har ogsaa tidligere gjort sig gjældende. Saaledes er den første fortolkning (II Krøn. IX, 21) af dette sted paa det rene med, at det ikke sigter til Ofir, idet, som før omtalt, kronisten forstaar det om expeditioner til Tarsis, en opfatning, som ogsaa deles af Septuaginta og Vulgata. Det samme er tilfælde med Josefus[1], som dog opfatter dette sted mere i sin almindelighed, idet han fortolker det saaledes: »Thi der var mange skibe, som kongen havde i fart paa det saakaldte tarsiske hav; disse gav han i opdrag at bringe alslags varer til de fjernere boende folkeslag, og som vederlag for disse udførselsartikler bragtes der kongen baade sølv og guld og meget elfenben, Etioper og aber.« Det fremgaar heraf, at heller ikke Josefus tænker sig Ofir som maal for disse expeditioner, men flere andre lande, dog alle beliggende mod vest, ved det hav han kalder det tarsiske, hvorved vistnok maa forstaaes det vestlige Middelhav eller dele deraf. Naar undtages Keil[2], som følger kronistens fortolkning og ogsaa opfatter dette sted om expeditioner til Tarsis, indtager, som sagt, samtlige senere forskere, ogsaa de nyeste, det standpunkt, at I Kong. X, 22 er at forstaa om Ofir, og kun om Ofir, at altsaa ogsaa de her nævnte produkter skrev sig fra Ofir. Det har undret mig, at ingen nyere forsker synes at have været opmerksom paa de ældste fortolkeres fra dette standpunkt afvigende opfatning og har gjenoptaget, hvad der utvilsomt er tiltalende og rigtig i denne. Først Opperts

[1] Antiq. Judaeor. VIII, 7, 2; 181.

[2] Biblisch-arch. Untersuch. über die Hiram-Salomonische Schiffahrt nach Ophir u. Tarsis (Dorpater Beiträge z. theol. Wissensch. II p. 240 ff. 1833).

standpunkt[1] betegner et afgjort fremskridt i Ofir-forskningen, idet han bryder med den traditionelle opfatning af I Kong. X, 22 og forstaar dette sted om expeditioner til Indien og indiske produkter. Det nye ved Opperts standpunkt er ikke blot, at han har optaget det i den ældste fortolkning sunde og rigtige og overensstemmende med denne forkaster Ofir som disse expeditioners maal, men særlig dette, at han heller ikke opfatter dem som expeditioner til Tarsis (det sydvestlige Spanien), en opfatning, som vistnok har sølvet for sig, men som umuliggjøres af andre paa samme sted nævnte produkter (elfenben, aber, paafugle). Men det er et spørgsmaal, om der ikke ogsaa er vanskeligheder forbundet med at opfatte dem som expeditioner udelukkende til Indien. Det forekommer mig ialfald, at Opperts bevisførelse her ikke er fyldestgjørende, heller ikke naar han søger at bevise, at det omstridte sted intet har med Ofir at gjøre. »Jeder, der die im neunten Kapitel des ersten Buches der Könige enthaltene Erzählung unbefangen liest, wie Salomo und Chiram von Ezjongeber ihre Flotten entsandten, wieviel Gold, Edelsteine und Gewürze diese aus Ophir mitbrachten, wie hoch sich die jährliche Goldeinnahme . . . belief, . . . . . . wird den Eindruck gewinnen, dass mit diesen letzten Angaben der Gegenstand über Ophir abgeschlossen ist, und dass der 22 Vers eine andere, nicht nach Ophir gerichtete Expedition betrifft . . .« (p. 54). Det er mig, som før (p. 10) nævnt, uklart, hvad Oppert egentlig mener med dette, da en uhildet betragtning vel netop maa finde en nøie forbindelse mellem v. 22 og de foregaaende vers, eftersom v. 22 indeholder en begrundelse af, hvorfor Salomo havde saadan overflod af guld og sølv og elfenben (v. 18). Herfra kan der altsaa ikke hentes noget bevis for, at v. 22 absolut ikke sigter til Ofir. Lige lidet overbevisende i saa henseende er følgende: »Ohne Zweifel ist in diesem Verse absichtlich kein Reiseziel genannt. Dies darf aber nicht, wie Lassen, Gesenius, Ritter und andere es gewollt, für Ophir gelten . . .« Og længere nede paa samme side (p. 54): »Dieses absichtliche Verschweigen des Reiseziels verrät zunächst, dass es sich um eine nicht nach Ophir gerichtete Expedition handelt . . . .« Der kunde jo hertil med lige saa megen ret indvendes, at naar disse expeditioners maal ikke nævnes, saa har det simpelthen sin grund deri, at det var saa selvsagt, at dette var det straks i forveien nævnte Ofir, at det ikke behøvede at gjentages paa dette sted. Heller ikke hvad der af Oppert anføres som bevis for, at dette sted kun er at forstaa om expeditioner til Indien, virker helt overbevisende: « . . . da die Ausdrücke für die drei zuletzt angeführten Artikel: »Elefanten-Zähne, Affen und Pfauen«, welche

[1] Tharshish und Ophir p. 53—65.

letztere überdies nur in Indien heimisch sind, nicht hebräischen, sondern indischen Ursprungs sind, weist dieser Vers auf Indien. Und ind der Tat ist es unzweifelhaft, dass sich I Könige 10, 22 auf Indien und nur auf Indien bezieht. Denn die in diesem Verse genannten Artikel: Gold, Elfenbein, Affen und Pfauen sind wirklich indische Produkte. Die Verschiffung von Silber aus Indien ist ebenfalls möglich, nur wurde hiervon wohl weniger in Indien gefunden, zudem waren die Expeditionen nicht des Silbers, das von Tharshish kam, als des Goldes wegen unternommen worden. Merkwürdigerweise verlegt Plinius eine Gold- und Silberinsel jenseits der Mündung des Indus, es muss also im Altertum Indien auch als Silberland gegolten haben . . .« (p. 54, 55) og senere, efter en længere filologisk udredning: »Es ist demnach erwiesen, dass einesteils Gold (und Silber, letzteres vielleicht expletiv hinzugefügt), Elefanten, Affen und Pfauen aus Indien exportiert wurden, und dass andererseits die Affen und Pfauen in jener Zeit gar keine wertlose Importartikel waren. Es ist ganz unzweifelhaft, dass sich diese dreijährigen Expeditionen . . . nach Indien richteten . . .« (p. 64).

Den omstændighed, at samtlige disse produkter findes i Indien og at navnene paa 3 af dem er af indisk oprindelse, er intet bevis for, at disse expeditioner kun drog til Indien. Desuden kan det jo tænkes og er høist sandsynligt, at ialfald enkelte af disse varer ikke hentedes direkte, men erhvervedes paa den tids største verdensmarked i det lykkelige Arabien ved Bab el Mandeb-strædet, hvor to verdensdele mødes og hvor vestens og østens produkter samledes og omsattes[1]. Dertil kommer, at det for Indiens vedkommende ogsaa stiller sig meget tvilsomt med to af disse produkter, guldet og sølvet. Af det første var der i hvert fald paa denne tid ingen overflod i Indien, og for sølvets vedkommende gaar heller ikke Oppert videre end til at anse en sølvexport fra Indien som en mulighed. Han søger rigtignok at styrke sandsynligheden heraf ved at citere Plinius's fortælling om en indisk guldø og sølvø[2]. Men dette er kun at betragte som en geografisk fantasi[3] og kan neppe bevise, at oldtiden har betragtet Indien som et sølvland, og selv om dette virkelig har været tilfælde, hvilket altsaa er tvilsomt, kan det dog ikke være noget bevis for, at Indien ogsaa virkelig har været det. Da det har sine vanskeligheder at faa sølvet til at passe ind i denne teori om Indien som disse expeditioners eneste maal, tager Oppert, som det vil sees, sin tilflugt til den ubeviselige paastand, at det ikke var for sølvets, men for guldets skyld

---

[1] cfr. Lieblein, Handel und Schiffahrt auf dem rothen Meere in alten Zeiten. Christiania 1886 p. 60.

[2] Historia naturalis VI, 21, 80.

[3] cfr. S. Ruge, Geschichte des Zeitalters der Entdeckungen. Berlin 1881 p. 207.

de i v. 22 omtalte expeditioner blev foretagne. I saa fald er det besynderligt, at disse expeditioner efter guld søgte det fjernere, i hvert fald forholdsvis guldfattige Indien, naar dette metal kunde faaes i saadanne mængder fra Ofir, som efter Oppert ikke er at søge i Indien, men i Øst-Afrika. Men man maa spørge, hvoraf Oppert drager den slutning, at disse expeditioner i særlig grad gjaldt guldet. Maaske fordi det nævnes først. Men da bliver det en altfor stedmoderlig behandling Oppert gir sølvet, som dog nævnes som nr. 2 ved siden af guldet og foran de 3 øvrige produkter, som spiller en saa fremtrædende rolle i Opperts bevisførsel til fordel for Indien. Men som før nævnt kan det dog ikke være tvilsomt, at der i v. 22 ligesaa meget tænkes paa expeditioner efter sølv, det viser indholdet af foregaaende vers. Meningen af dette kan nemlig ikke være den, at sølvets ringe værdi blot skyldtes de mængder af guld, som hjemførtes, men selvfølgelig først og fremst den omstændighed, at der ogsaa var saadan overflod paa sølv, hvilket ogsaa tydelig nok fremgaar af v. 27, hvor det med et overdrevent udtryk fortælles, at der paa Salomo's tid var lige saa meget sølv som stene i Jerusalem. De ældste fortolkere, kronisten og Josefus, maa vistnok have opfattet det saa, at det var sølvet, disse expeditioner særlig gjaldt; det fremgaar af og kan — som jeg har søgt at udvikle i foregaaende afsnit — muligens ogsaa forklare den omstændighed, at disse ældste fortolkere opfatter de i I Kong. X, 22 nævnte Tarsis-skibe som »skibe til Tarsis« eller »paa det tarsiske hav«; ogsaa det, at Josefus i sin fortælling nævner sølvet først (ἄργυρός τε καὶ χρυσὸς), synes at pege i samme retning. Thi sølvet kom, som Oppert ogsaa bemærker, særlig fra Tarsis, fra det sydvestlige Spanien, og saa lader de ældste fortolkere i sit ubekjendskab med de virkelige forhold ogsaa de andre i v. 22 nævnte produkter komme fra Tarsis, en feil man dog ikke skulde troet, at Keil havde gjort sig delagtig i. Men jeg kan heller ikke frigjøre mig fra det indtryk, at ogsaa Oppert selv i nogen grad gjør sig skyldig i denne samme feil, som han bebreider andre, at han kunstig tilskriver Indien de fra andre lande stammende produkter (p. 64). Ogsaa for Afrika's vedkommende gjælder det samme, det passer udmerket til enkelte af de nævnte produkter, særlig guldet, og med hensyn til elfenbenet, hvoraf der, som v. 18 viser, var en betydelig import til Palæstina, passer Afrika meget bedre end Indien.

En kritisk undersøgelse af dette omstridte sted gir altsaa det resultat, at det er umuligt at finde noget land, som naturlig, uden kunstgreb og tvungne fortolkninger kan passe som produktionssted eller findested for alle de her nævnte artikler, selv ikke Indien eller Afrika, end sige Pyrenæerhalvøen. Men paa den anden side er der dog noget i dette vers, som

passer baade til Afrika, Pyrenæerhalvøen og Indien; et eller flere af de omtalte produkter er karakteristiske for hvert enkelt af de nævnte lande. Skulde ikke dette kunne give os et fingerpeg? Kan det ikke tænkes, at der i dette vers ikke sigtes til noget enkelt land, men til flere? Jeg tror, at her ligger løsningen; ogsaa i Josefus's ovenfor citerede fremstilling er der meget, som tyder paa, at han har været inde paa en lignende tanke. Dette sted forklarer i et afsluttende resumé af de kostbareste importartikler den salomoniske tidsalders glans og rigdom som resultatet af en storartet skibsfart paa fjerne lande; dette sted er altsaa at forstaa om Fønikernes indbringende oversjøiske skibsfart i sin almindelighed, som ogsaa Jøderne nu havde faaet anledning til at tage del i, baade den mod vest paa Middelhavet (Spanien) og den mod syd og øst paa det indiske hav (Arabien, Østafrika, Indien). Jeg er altsaa ikke enig med de forskere — næsten samtlige —, som udelukkende vil forstaa dette sted om Ofir-expeditionerne, men heller ikke med den ældste fortolkning og den nyeste, Opperts, som mener, at dette sted absolut intet har med Ofir at gjøre. Jeg tror, at sandheden ogsaa her ligger i midten, at dette sted bør forstaaes om samtlige fønikisk-jødiske maritime foretagender, altsaa ogsaa om expeditionerne til Ofir, hvis hovedprodukt, guldet, nævnes først i v. 22 som den vigtigste og kostbareste importartikel.

Jeg er fuldt opmerksom paa, at der kan gjøres en indvending mod denne af mig hævdede opfatning af I Kong. X, 22, den nemlig, at slutningen af vedkommende sted indeholder en bestemt tidsangivelse: »en gang i 3 aar kom Tarsis-skibene«. Dette, kan man sige, gjør det vanskeligt at forstaa stedet om expeditioner til flere forskjellige lande, en saadan bestemt tidsangivelse forudsætter med nødvendighed kun ét reisemaal. Dertil kan for det første bemerkes, at der jo dog intet er til hinder for, at expeditioner til forskjellige lande kunde tage saa omtrent lige lang tid. Det er i saa henseende ganske betegnende, at baade den indiske og den afrikanske Ofir-teoris tilhængere har fundet, at det angivne tidsrum passer meget godt til det af dem hævdede land, idet det altsaa baade for Afrika's og Indiens vedkommende skulde svare omtrent til den tid, som vilde medgaa til fremreise, ophold og hjemreise. Heller ikke Keil, som forstaar v. 22 om expeditioner til Tarsis, synes at generes af den angivne tid af 3 aar. Og dette kan vel maaske ogsaa stemme med de virkelige forhold. Naar man nemlig for disse fønikisk-jødiske eskadrer, som minder meget om en senere tids spanske sølvflaader, beregner en længere tid til indsamling af de nævnte produkter dels ved selvstændig grubedrift dels ved tuskhandel, kan kanske den angivne tid passe saa nogenlunde til disse stort anlagte sjøfarter til den da kjendte verdens yderste vesten og østen. Men jeg skulde dog

være tilbøilig til at forklare forholdet med denne tidsangivelse paa en anden maade. Man maa nemlig erindre, at hvad den hellige skrift fortæller om de fønikisk-jødiske expeditioner til Ofir eller andre oversjøiske lande, desværre ikke er sammenhængende, udtømmende beretninger, men kun leilighedsvise, tilfældige meddelelser, som af hensyn til det øvrige indhold er kommen med hist og her ligesom i forbigaaende. De gjør derfor ikke krav paa, og man kan heller ikke fordre af dem nogen større grad af fuldstændighed eller særlig nøiagtighed i detaljerne. I lys af denne beretningernes karakter af løse, lidet nøiagtige strøbemerkninger vil jeg ogsaa se tidsangivelsen i v. 22 som et mindre korrekt udtryk, idet forfatteren i sin uvidenhed om de forskjellige expeditioners varighed har overført paa samtlige den reisetid, som han vidste passed saa omtrent til to af dem, tilmed de to vigtigste.

Hvorledes man nu end vil forklare denne tidsangivelse i v. 22, kan den dog i hvert fald ikke være nogen hindring for at forstaa dette meget omstridte sted paa den af mig i det foregaaende udviklede maade. Hvad de nævnte produkter angaar, er det selvsagt, at guldet hentedes fra Ofir, Tarsis-expeditionerne bragte sølvet, paafuglene kom fra Indien, elfenbenet væsentlig fra Afrika, noget ogsaa fra Indien, og aberne dels fra Indien dels fra Afrika. Hvorvidt foruden guldet ogsaa nogen af de 3 sidstnævnte produkter skal opfattes som Ofir-produkter, vil altsaa komme til at bero paa, om Ofir skal identificeres med noget af de her nævnte lande og i tilfælde med hvilket.

Naar man opfatter v. 22 derhen, at det gjælder Fønikernes og Jødernes oversjøiske skibsfart i almindelighed, ogsaa den til Ofir, svinder altsaa de vanskeligheder, som altid maa blive en følge af at forstaa dette sted udelukkende om expeditioner til Ofir og produkter fra Ofir. Men paa den anden side kan selvfølgelig heller ikke de i v. 22 nævnte produkter længer danne noget udgangspunkt for en undersøgelse af Ofirs beliggenhed, da det ikke fremgaar af dette sted, hvilke af de øvrige produkter foruden guldet muligens ogsaa kunde skrive sig fra Ofir. Forsaavidt Ofir-produkterne skal danne noget udgangspunkt for en saadan undersøgelse, er vi altsaa henvist til de produkter, som udtrykkelig betegnes som hjemførte fra Ofir, guld, ædle stene og algum-trær. Dette sidste produkt kan dog ikke veilede os noget med hensyn til Ofirs beliggenhed, da det ikke er lykkedes at bringe paa det rene, hvad algum-træ er[1].

---

[1] Foruden paa de 4 steder i Ofir-beretningerne, hvor I Kong. har almuggim og II Krøn. det dermed sikkert ensbetydende algummim, nævnes denne træsort ogsaa II Krøn. II, 7 blandt det byggemateriale, som Salomo anmoder Chiram om at skaffe tilveie. „Send mig ogsaa cederbjelker og cypresser og algum-trær fra Libanon." Der er reist tvil om

Men ogsaa hvad disse produkter angaar, kunde det imidlertid tænkes — og den teori er da ogsaa bleven fremsat fra forskjelligt hold —, at de fønikisk-jødiske Ofir-expeditioner ikke hentede dem paa selve findestedet eller produktionsstedet, men ved tuskhandel tilkjøbte sig dem paa den tids største verdensmarked, det før omtalte handelscentrum ved Bab el Mandeb-strædet[1]. I saa fald maatte Ofir ikke opfattes som det land, hvorfra disse varer oprindelig skrev sig, men som en af det nævnte verdensmarkeds vigtigste stapelpladse, beliggende etsteds i nærheden af strædet; i saa fald behøvede Ofir-farerne neppe engang at forlade det røde hav.

Der er imidlertid andre omstændigheder, som gjør dette usandsynligt. Som det vil sees, var guld det vigtigste produkt, som hentedes fra Ofir; de øvrige produkter var af mere underordnet betydning, og naar de i det hele taget nævnes, er det væsentlig for at gjøre opmerksom paa (v. 11), at ogsaa Ofir-farerne, hvis hovedopgave var at hente guld, bragte med sig hjem lignende varer, som de dronningen af Saba havde foræret kong

dette steds egthed, da algum-træer ikke nævnes paa det tilsvarende parallelsted i I Kong. v, 20, og dets forekomst paa Libanon ikke vilde passe for den træsorts vedkommende, hvormed man i almindelighed har identificeret algummim. Men er stedet egte, blir det altsaa et spørgsmaal, om de paa Libanon og de i Ofir voksende algummim er et og samme træ, forskjellige træer eller kanske blot varieteter af samme art. Som nævnt, har det hidtil ikke været muligt at identificere disse algummim, som Septuaginta gjengir med ξύλα πεύκινα og Vulgata med ligna thyina og ligna pinea. Imidlertid har baade Øst-Afrika og Indien nok op af fortræffelige træsorter, og ikke mindre end 15 forskjellige saadanne er bragt i forslag, idet de enkelte forfattere naturligvis holder paa arter fra det land, som af dem ansees for identisk med Ofir. Endel fortolkere, deriblandt Luther, gjengir algummim med ibenholt, medens de fleste følger en af rabbinere fremsat fortolkning, at der ved algummim er at forstaa det i Syd-Indien og paa Ceylon hjemmehørende røde sandeltræ (Pterocarpus santalina L.). Denne opfatning trængte helt gjennem, efterat en autoritet som Lassen ad filologisk vei havde søgt støtte for denne oversættelse. Det røde sandeltræ synes dog at have adskilligt imod sig f. eks. den omstændighed, at som det nu ialfald forekommer i handelen, nemlig kun i smaa stykker, vilde det være utjenligt baade til trappegelænder og musikinstrumenter. I det hele taget er det ikke lykkedes at fremføre et eneste virkelig bevis for denne fortolkning: „Die übliche Erklärung „Sandelholz" ist nur geraten" (Guthe i Realencyklopädie für protest. Theologie u. Kirche, ed. Hauck Lpz. 1904 XIV p. 403). Medens Peters uden nogen begrundelse gjengir algummim med gummi (Im Goldland des Altertums. München 1902 p. 272: „Algummim (Gummi)"), har Glaser, en af forkjæmperne for den arabiske Ofir-teori, i en længere udredning søgt at bevise algummims identitet med det i Arabien og tilgrænsende strøg voksende Styrax officinale L. (Skizze der Geschichte u. Geographie Arabiens. Berlin 1890 II p. 357—367).

Efter dette er det altsaa høist usikkert, hvad der skal forstaaes ved algummim; Guthe har derfor utvilsomt ret, naar han siger (ibid.) „Bei dieser Unsicherheit ist es nicht möglich, danach die Lage Ophirs zu bestimmen". Cfr. desuden: Ritter, Erdkunde XIV p. 404—406, Lassen, Indische Alterthumskunde, Zweite Auflage Lpz. 1867 I p. 651, 652, Hastings, Dictionary of the Bible. Edinburgh 1900 p. 63, Vincent, The commerce and navigation of the ancients in the Indian ocean, London 1807, II p. 268 anm.

[1] Cfr. Kirchhoff i Geogr. Zeitschrift, II p. 62—63, 1896, Keane, The Gold of Ophir, London 1901.

Salomo (v. 10). Det var altsaa først og fremst Ofir-guldet, for hvis skyld disse expeditioner udsendtes, det fremgaar med tilstrækkelig tydelighed af samtlige beretninger. Saaledes siges det udtrykkelig (I Kong. XXII, 49), at det var for guldets skyld kong Josafat vilde fornye Ofir-expeditionerne. Og et enkelt sted (Hiob XXII, 24) bruges Ofir i betydning af Ofir-guld, altsaa produktionsstedets navn for produktet, som ogsaa ofte i vor tid (Java for Java-kaffe, Virginia for Virginia-tobak osv.). Dette viser tydelig, hvorledes man med navnet Ofir stadig forbandt tanken paa guldet, Ofirs uden sammenligning vigtigste produkt.

Nu er det navnlig et punkt i beretningerne om guldimporten fra Ofir, som maa tillægges stor betydning i denne forbindelse, det er mængden af det guld, som fortælles at være hjemført fra Ofir. Og dette var ikke smaapartier, det var guld af en enorm værdi. I I Krøn. XXIX, 3, 4, hvor David opregner, hvad han har samlet af ædle metaller til templets opførelse og udsmykning, nævnes bl. a. »3000 kikkar guld og det af Ofirs guld«. Dette svarer til en vægt af c. 130 000 kg. Og I Kong. IX, 28 angives det til Salomo fra Ofir hjembragte guld til 420 kikkar, det vil sige en vegt af c. 18 000 kg.[1] Og dette var blot udbyttet af en enkelt expedition[2]. Det fremgaar altsaa af beretningerne, at sjelden store summer samledes, at rige skatte af guld hjemførtes fra Ofir. Netop denne omstændighed har med rette tiltrukket sig forskningens opmerksomhed og bevirket, at der fra forskjelligt hold er fremsat tvil om beretningernes paalidelighed paa dette punkt. Særlig skarpt kommer dette til udtryk hos Stade. Trods sit udprægede kritiske standpunkt mener denne forfatter vistnok ikke helt at burde benegte Ofir-expeditionernes historiske virkelighed; dertil er vel det gamle testamentes vidnesbyrd om Ofir og Ofir-guldet ham for mange og for sterke. Men han retter en tilintetgjørende kritik mod beretningernes angivelser af de fra Ofir hjemførte guldmængder. »Allein sie (die Zahl von 420 Talenten

---

[1] Jeg følger her Soetbeer (Das Goldland Ofir p. 67), som ansætter en kikkar til 42.5 kg.; saaledes ogsaa Ruge (Zeitschr. d. Gesell. f. Erdk. z. Berlin, 1903 p. 454). Kautzsch sætter derimod en kikkar til 58.9 kg. (Die heilige Schrift d. alt. Test. Beilagen p. 106). Ifølge Oppert (p. 51) skulde disse summer i vore dages penge, lavt regnet, repræsentere en kapital af henholdsvis c. 130 mill. og c. 18 mill. kroner. Det kan dog ikke sees, hvorledes han er kommen til dette resultat, som ikke stemmer med Soetbeers og andres beregninger.

[2] Forstaaelsen af IX, 28 har været forskjellig. Da imidlertid X, 14 angir summen af ét aars — formodentlig det mest indbringende aars — guldindtægt, mener jeg, at de fra Ofir hjemførte 420 kikkar og de af dronningen af Saba skjænkede 120 maa opfattes som de største poster paa den nævnte indtægtskonto, og at altsaa de 420 kikkar er at betragte som udbyttet af en enkelt Ofir-expedition. Men overensstemmende med min opfatning af I Kong. X, 22 antager jeg dog, at Ofir-expeditionerne en tidlang var et temmelig regelmæssig stedfindende foretagende, som foruden den IX, 28 nævnte skat bragte Salomo stadig ny guldtilførsel.

Goldes) gehört in die Kategorie der Reichtumssagen von Salomo. Der richtige Schluss ist vielmehr, dass auch die über Salomos aus Ophir geholte Goldschätze erhaltenen Nachrichten, wenn überhaupt wahr, auf starker Uebertreibung beruhen»[1]. Dette Stades standpunkt har i den allersidste tid faaet tilslutning af Ruge. I sin kritik[2] af Peters's bog «Im Goldlande des Altertums« siger han: »Aber gewagt ist dann die erst spät, etwa 300 v. Chr. verfassten Bücher der Chronik selbst mit ihren hohen Summen als glaubwürdig und historisch begründet zu bezeichnen, wenn es sich um Ereignisse zur Zeit Salomo's handelt« og anfører saa Stades bemerkninger om Krønikebogens ringe værd som historisk kilde[3]. Hertil er for det første at bemerke, at det jo ikke er Krønikebogen, men den c. 300 aar ældre Kongebog, som beretter om de af en enkelt Ofir-expedition hjemførte 420 kikkar guld. Naar beretningen om den af David samlede skat af 3000 kikkar Ofir-guld kun findes hos kronisten, har dette sin naturlige forklaring deri, at Kongebogen først begynder med Salomo's tronbestigelse og som indledning dertil af Davids historie kun omtaler dennes sidste regjeringshandling, valget af Salomo til tronfølger. Det er vistnok sandsynligt, at dette høie tal maa tilskrives Krønikebogens sædvanlige overdrivelse, som ogsaa for den anden talangivelses vedkommende gir sig tilkjende deri, at Kongebogens 420 kikkar hos kronisten er bleven til 450. Men om vi nu end er paa det rene med, at særlig den ene af disse talangivelser maa reduceres noget, er det da ikke at gaa til den modsatte yderlighed at henvise det hele »in die Kategorie der Reichtumssagen von Salomo«? Eller med andre ord: er der ikke for mange omstændigheder, som taler for, at David og Salomo maa have været i besiddelse af betydelige rigdomme af ædle metaller, til at man saadan uden videre kan reducere det hele til en fabel? Jeg tænker paa, hvad der fortælles i I Kong. om templets udsmykning med guldbeslag, om hvormeget guld der anvendtes til templets indvendige udstyr og inventar, til altere, borde, lysestager, skaaler og kar (VI, 20—22, 28, 30, 32, VII, 48—50), jeg tænker ogsaa paa den guldbeslagne elfenbens trone (X, 18), paa de flere hundrede pansere og skjolde af guld, som opbevaredes i det kongelige tøihus i Libanon-skoven, og alle de kar og andet inventar af guld, som der fandtes (X, 16, 17, 21). Medens Stade ogsaa her forsøger at reducere det hele til et minimum, fremholdes det fra andet hold, at Kongebogens beskrivelse af templets opførelse og udsmykning i det væsentlige synes at stemme med de virkelige forhold[4]. Men selv om man ogsaa her,

---

[1] Stade, Geschichte des Volkes Israel I p. 304, anm. 1, p. 302—304.

[2] Zeitschrift d. Gesellsch. f. Erdk. z. Berlin, 1903 p. 454.

[3] Stade p. 73.

[4] Saaledes f. eks. hos Perrot og Chipiez, Histoire de l'art dans l'antiquité IV, Paris 1887, p. 200, 303—314.

hvad disse angivelser angaar, skriver endel paa overdrivelsernes regning, blir det dog altid tilstrækkeligt igjen, som med nødvendighed forudsætter, at Salomo maa have haft betydelige mængder guld til sin raadighed. Det stemmer da ogsaa godt med det frasagn om Ofir-periodens glans og rigdom, som holdt sig til sene tider. Med hensyn til dette meget omstridte spørgsmaal, hvor stor mængden af det fra Ofir hjembragte guld har været, er der forøvrigt en meget vigtig omstændighed, som i almindelighed er bleven overseet, den nemlig, at de i Ofir-beretningerne angivne guldmængder kun gjælder Jødernes udbytte af Ofir-expeditionerne. Men selvfølgelig maa ogsaa det til Fønikien hjemførte guld medregnes, og da Fønikerne jo var de ledende i disse foretagender, som vistnok maa have taget sin begyndelse, før Jøderne kom med, er det rimeligt, at Fønikernes udbytte har været adskillig større. Altsaa: selv om man anser de guldmængder, som Jøderne paa kong Salomo's tid hjemførte fra Ofir, for adskillig overdrevne, er de dog ikke at betragte som en blot og bar fantasi af en senere tidsalder; der er ialfald ingensomhelst grund til at tvile paa, at hvad der i det hele hjemførtes af guld fra Ofir dels til Palæstina, dels og ikke mindst til Fønikien, var overordentlig rige skatte, guld af en enorm værdi.

Men i saa fald er det ganske utænkeligt, at Føniker og Jøder skulde kunne skaffe sig disse guldmængder ad handelens vei paa det før omtalte verdensmarked ved Bab el Mandeb. Hvad havde de vel at give som vederlag? Fønikiske industrivarer og jødiske agerbrugsprodukter vilde ialfald ikke strække langt ligeoverfor saadanne guldværdier, særlig da guldet paa dette tidens livligste handelscentrum selvfølgelig kun var at faa til dagens høieste priser. Heraf maa det være tilladt at drage den slutning, at Ofirguldet blev hentet direkte fra produktionsstedet, at Ofir altsaa ikke var nogen stapelplads i nærheden af Bab el Mandeb-strædet, men at det var selve guldlandet, som kaldtes Ofir. Det er derfor naturligt og korrekt, at al forskning efter Ofirs beliggenhed først og fremst har søgt et guldproducerende land, som man saa med større eller mindre held har faaet til at passe ogsaa til de øvrige punkter i Ofir-beretningerne. Men naar man tager i betragtning, hvilke store summer det her er tale om, og dertil lægger et mindst ligesaa stort udbytte for Fønikernes vedkommende, er det tydeligvis ikke nok at søge et guldproducerende land i sin almindelighed, det maa være et særlig rigt guldland, et land med usædvanlig rige guldforekomster, skal det kunne identificeres med Salomo's Ofir.

Gaar vi altsaa ud fra, at Ofir-guldet hentedes af Føniker og Jøder paa selve produktionsstedet, direkte fra det land, hvor det blev udvundet, saa fremstiller sig ogsaa under denne forudsætning paany dette samme spørgsmaal: hvorledes erhvervedes disse store guldmængder, paa hvilken

maade, ved hvilke midler? Dette er et hovedpunkt i vor undersøgelse, som har været for lidet paaagtet af den ældre Ofir-forskning, idet nemlig besvarelsen af dette spørgsmaal kan give os et vigtig fingerpeg med hensyn til bestemmelsen af Ofirs beliggenhed.

Det har i den ældre Ofir-forskning ligesom altid været en stiltiende forudsætning, at Ofir-guldet erhvervedes ved tuskhandel med guldlandets indfødte. Og det skal villig indrømmes, at denne maade at erhverve guldet paa, som i dette tilfælde, hvor det gjælder saadanne guldmængder, vilde være ganske utænkelig under mere udviklede handelsforhold med deraf følgende større guldværdi og høiere guldpriser (som f. eks. paa verdensmarkedet ved Bab el Mandeb-strædet), lettere kan tænkes praktiseret i handelssamkvem med et laverestaaende, af civilisationen mindre paavirket naturfolk, — og paa et saadant kulturstandpunkt maa vi vistnok tænke os Ofir-guldlandets indfødte, da Ofir i hvert fald blir at søge udenfor den daværende civilisations enemærker. Ogsaa senere tiders kolonial-historie kan opvise mange eksempler paa, at det af et naturfolk med dets enkle livsformer og deraf følgende mangel paa forstaaelse af ædle metallers værd let lader sig gjøre for rene bagateller, værdiløse smaating at tiltuske sig guld og sølv til en uendelig meget større værdi. Denne forklaring, at ogsaa Ofir-farerne skaffede sig guldet ved tuskhandel, vilde derfor kunne lade sig høre, hvis der her var tale om rimelige kvanta, om mindre guldmængder. Men ligeoverfor saa store guldværdier, som det her gjælder, er en saadan forklaring af flere grunde neppe mulig. Naturfolks gulddrift har nemlig som regel aldrig givet noget større udbytte dels paa grund af manglende behov dels som følge af primitive, ufuldkomne arbeidsmetoder; den indskrænker sig i almindelighed til nogen vaskning af alluvialt guld. Det er derfor høist usandsynligt, at en gulddrift dreven af Ofir-guldlandets indfødte skulde have kunnet give saadanne resultater, som der her er tale om. Men selv forudsat, at guldet til en begyndelse erhvervedes ved tuskhandel, vilde vel dets store værdi meget snart være gaaet op for den indfødte befolkning, da som før sagt Ofir-farterne efter al sandsynlighed fortsattes gjennem en længere aarrække.

En nærmere undersøgelse af dette forhold viser altsaa, at Ofir-guldet ikke kan være skaffet tilveie ved tuskhandel med guldlandets indfødte. Tvil om denne forklarings rigtighed er da ogsaa kommen til udtryk i den ældre Ofir-forskning, uden at man dog, merkelig nok, har kunnet finde den eneste mulige forklaring. Saaledes siger Ritter: »Was konnte Palästina als bedürftige Waare . . . bieten? Es bleibt dies in der ganzen Ophirfahrt ein von allen frühern Erklärern unaufgelöstes, geheimnissvolles Räthsel,

auf das auch wir nur hinzudeuten im Stande sind«[1]. Det er besynderligt, at det først er lykkedes den seneste tids Ofir-forskning at finde den forklaring, som skulde synes at ligge saa nær og som vistnok er den eneste mulige, nemlig, at Føniker og Jøder selv har udvundet guldet, at de altsaa ved rationel grubedrift i stor udstrækning paa egen haand har udnyttet Ofirs guldrigdom[2]. Denne opfatning synes at finde støtte i et sted hos Eusebius, hvor denne citerer et brev om David og Salomo af den førkristelige alexandrinske forfatter Eupolemos (c. 160 f. Chr.); i dette forekommer følgende: »David havde ladet bygge skibe i den arabiske by Aechana (Aelana?) og havde sendt grubearbeidere til en i det indiske hav beliggende ø Urfe, som var rig paa guld, og derfra havde bergmændene sendt guld til Jødeland«[3]. Der kan vel neppe være tvil om, at vi i formen Urfe har at se et forvansket Ofir, og at der her hentydes til en allerede af kong David iverksat gulddrift i Ofir. Dette stemmer jo fortræffelig med kronistens fortælling om det af David samlede Ofir-guld (I Krøn. XXIX, 3—4) og med den nyere forsknings opfatning af den maade, paa hvilken disse guldmængder erhvervedes. Men det kan jo være meget tvilsomt, hvilket værd man skal tillægge denne bemerkning hos en saavidt sen forfatter, da det er os umuligt at kontrollere, om den støtter sig til ældre paalidelige, os ukjendte kilder. Det tør dog vel ialfald være tilladt at opfatte dette af Eusebius citerede sted hos Eupolemos som et udtryk for hans samtids opfatning, og for saavidt har det sin interesse, som det viser, at man i en forholdsvis saa nær eftertid som i det 2det aarhundrede f. Chr. ogsaa var af den mening, at Ofirguldet erhvervedes ved grubedrift af Ofirfarerne selv. Selv opfattet paa denne Maade er altsaa stedet hos Eupolemos en støtte for den moderne opfatning af dette vigtige punkt.

Hvis denne opfatning er rigtig — og nogen anden forklaring er efter det foran anførte neppe mulig — er vi herved bragt Ofir-spørgsmaalets løsning betydelig nærmere. Thi en gulddrift, som har haft saadanne resultater at opvise, maa, hvor ældgammel den end er, nødvendigvis have efterladt sig saa mange og betydelige spor, at de maa kunne paavises endnu i vor tid. Da man nemlig ikke kan antage, at Føniker, end sige Jøder,

[1] Ritter, Erdkunde XIV p. 399.

[2] Denne opfatning er vistnok først fremsat af v. Baer („Wo ist das Salomonische Ophir zu suchen?“ i hans skrift: Histor. Fragen mit Hülfe d. Naturwissenschaften beantwortet. St. Petersburg, 1873) og er senere tiltraadt af de fleste nyere forskere, særlig Soetbeer, Peters, Keane, ogsaa Ruge. Merkeligt nok synes Oppert (p. 57) at anse det som selvsagt, at Ofir-guldet erhvervedes ved tuskhandel, siden han ikke engang omtaler den moderne opfatning, end sige drøfter dette for Ofir-spørgsmaalet overmaade vigtige punkt.

[3] Eusebius, Praeparatio evangelica IX, 30, 4: „ . . . τὸν Δαβίδ . . . . πέμψαι μεταλλευτὰς εἰς τὴν Οὐρφῆ νῆσον, κειμένην ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, μέταλλα χρυσικὰ ἔχουσαν . . . .“

har været i besiddelse af nogen større grad af metallurgisk kyndighed, forudsætter et saa storartet udbytte for det første særlig rige og vidtstrakte guldfelter, dernæst en i stor stil dreven og derfor vel organiseret gulddrift, som maa have beskjæftiget tusener af arbeidere[1] gjennem et længere tidsrum. Man maa da først og fremst kunne vente at finde talrige spor af gamle gruber og minehuller og andre minder om den ældgamle gulddrift selv, og da det glimrende udbytte forudsætter et stadigere ophold i, altsaa en varig occupation af guldlandet, kunde man muligens vente at finde ruiner af bygverker, kanske ogsaa forsvarsverker mod en fiendtligsindet indfødt befolkning, som Fønikernes sædvanlige udbytterpolitik kunde tænkes at have tvunget til slavearbeide i guldverkerne.

Under disse omstændigheder er det klart, at skal et land kunne identificeres med Ofir, er det ikke tilstrækkeligt, at vedkommende land er beliggende i det indiske havs nærhed, og at det eier særdeles rige guldforekomster; selv det rigeste guldland kan ikke komme i betragtning, hvis det ikke tillige over et vidtstrakt omraade, ikke blot paa enkelte steder, bærer tydelige spor af en ældgammel gulddrift i stor stil, og vel at merke: disse spor maa tillige afgive utvetydige vidnesbyrd om denne ældgamle gulddrifts semitiske oprindelse. Hvis det er muligt at finde et land, som opfylder alle de her opstillede betingelser for at kunne identificeres med Ofir, tør det vel være tilladt at paastaa, at der er en til vished grænsende sandsynlighed for, at dette land virkelig ogsaa er identisk med Bibelens berømte guldland. Nærmere er det vistnok ikke muligt at komme dette spørgsmaals løsning end til denne høie grad af sandsynlighed; det vil neppe nogensinde lykkes at naa den absolute vished; i saa fald maatte man opdage indskrifter, som gav direkte oplysninger i den retning, og det er, om ikke utænkeligt, saa dog i det mindste lidet sandsynligt.

I dette afsnit er behandlet de faa og knappe meddelelser i Ofir-beretningerne, hvoraf der indirekte kan drages slutninger med hensyn til Ofirs beliggenhed; disse danner igjen grundlaget for de udgangspunkter, som den moderne Ofir-forskning maa arbeide ud fra, — et senere afsnit skal vise med hvilke resultater. Først følger imidlertid en oversigt over Ofir-spørgsmaalets historie, som vil vise tidligere tiders opfatninger og forsøg paa at gjenfinde Ofir.

## Ofir-opfatning og Ofir-søgen i ældre tider.

I Ofir-spørgsmaalets historie er Septuaginta det ældste dokument. Denne græske oversættelse af det gamle testamente fra slutten af det 3die eller begyndelsen af det 2det aarhundrede f. Chr. gjengir nemlig ikke

[1] cfr. Soetbeer p. 50.

den hebraiske texts אוֹפִר Ōfĭr eller אוֹפִיר Ōfīr nøiagtig i denne samme form, saaledes som Targum og Vulgata gjør. I Septuaginta er for det første navnets form vaklende i de forskjellige gammeltestamentlige skrifter; dernæst er Septuaginta's former noget afvigende fra den hebraiske form, som de dog i mere eller mindre grad nærmer sig, og det for Septuaginta's former eiendommeligste er, at medens enkelte af dem ogsaa begynder med et O eller U (*Ὠφείρ Οὐφείρ, Οὐφίρ*)[1], har dog paa de fleste steder guldlandets navn en med *Σ* begyndende form (*Σουφείρ, Σουφίρ, Σωφείρ, Σωφίρ, Σωφήρ, Σωφάρ*)[2]. Disse Septuaginta's *Σ*-former har været gjenstand for megen strid og mange fortolkninger. Saaledes forklarer Gesenius disse former som opstaaet ved en sammensætning med det egyptiske præfix »Sa« (land). Keane (p. 52) mener, at forklaringen er ganske ligetil den, at Ofir i den senere alexandrinske periode blev identificeret med Sefar (Gen. X, 30), og da man ikke kjendte dette Sefars beliggenhed, blev det som »et bjerg i øst« henlagt til Indien. Saaledes mener han, blev Ofir Sofir og Sofir Indien. Oppert (p. 47) finder intet sproglig paafaldende i forandringen af Ofir til Sofir; det var en naturlig overgang, som fortsattes videre i arabisk, hvor der af det dentale s blev en d, og saaledes opstod af Ofir foruden Sofir ogsaa Dofir.

Hvorledes det nu end forholder sig hermed, saa har ialfald disse *Σ*-former givet anledning til, at Septuaginta er bleven anseet som den første autoritet for den ældste Ofir-teori, den indiske: »Die älteste Autorität ist hier nun für Indien die LXX», siger Ritter[3]. Hermed hænger det saaledes sammen. Der findes i det koptiske sprog et ord Sofir, som ifølge indfødte koptiske lexikografer betyder »Indien med dets øer«. Dette ord har det koptiske sprog rimeligvis ikke fra gammelegyptisk, men efter al sandsynlighed fra Septuaginta selv[4]. Og heraf har man saa draget den slutning, at Sofir ogsaa i Septuaginta betyder Indien, med andre ord, at Septuaginta henlægger Salomo's Ofir til Indien. Denne slutning er imidlertid neppe

---

[1] Peters (Im Goldland des Altertums p. 272) synes at mene, at dette kun er tilfælde Gen. X, 29 (og parallelstedet I Krøn. I, 23), og vil heri se et bevis for, at allerede Septuaginta vil fremhæve forskjellen mellem folkelistens Ofir og det salomoniske Ofir. Men hans forudsætning holder ikke stik, da O-formen er sikker ogsaa I Kong. XXII, 49, og S-formen baade I Kong. IX, 28, X, 11 og de to steder i Hiobs bog.

[2] De to steder, hvor Septuaginta's haandskrifter viser former, som ender paa *α*, nemlig I Kong. IX, 28 og II Krøn. VIII, 18 (*Σωφιρά, Σωφηρά, Σωφαρά*), staar de i begge tilfælde styret af præp. *εἰς*, og da de kun forekommer i denne forbindelse, anser jeg det for rimeligere at opfatte dem som akkusativ-former af *Σωφίρ, Σωφήρ, Σωφάρ* end som varianter af disses nominativformer (cfr. en lignende opfatning hos Keane p. 207 af *εἰς Σαφηρά* Gen. X, 30).

[3] Erdkunde XIV, p. 381.

[4] cfr. Stephani Thesaurus ed. Hase.

tilladelig: forholdet mellem Septuaginta's Sofir og det koptiske Sofir kan — trods dette sidstes betydning — dog umulig være noget bevis for, at Ofir allerede paa Septuaginta's tid blev henlagt til Indien. Men hvis saa var tilfælde, vilde dette være en støtte for den indiske Ofir-teori, ligesom Sofirs betydning af Indien vilde være en selvfølge, hvis Ofir virkelig har ligget i Indien. Imidlertid skal vi se, at det uden større vanskelighed paa anden maade lader sig forklare, hvorledes Ofir eller Sofir uafhængig af, hvorvidt det virkelig har ligget i Indien eller ei, dog kan være bleven henlagt til Indien, og det senere end Septuaginta's affattelsestid, men før det blev optaget i det koptiske sprog med betydning af Indien og dets øer. Vi ved, at Jødernes deltagelse i Ofir-farterne ophører med Salomo's regjering, altsaa ved midten af det 10de aarhundrede f. Chr. Men det er sandsynligt, at disse indbringende langfarter endnu længe fortsattes af Fønikerne. Saalænge Jøderne havde Edom, udnyttede Fønikerne dem; men da disse c. 730 for bestandig udestængtes fra det indiske hav, søgte Fønikerne en nærmere tilknytning til Egypterne for ved disses gunst ad en anden vei at holde sig adgang aaben til det sydlige hav, en handelspolitisk forbindelse, som bl. a. resulterede i Fønikernes Afrikaomseiling under Neko II 608 f. Chr., oldtidens berømteste maritime stordaad[1]. Det er ikke muligt med sikkerhed at afgjøre, hvorlænge Fønikernes Ofir-farter varede. Vistnok lykkedes det dette beregnende handelsfolk, som ikke søgte sin styrke i politisk magt, længe at opretholde sit handelsherredømme under vekslende politiske forhold. Men da den ene verdensmagt afløste den anden som herre over For-Asien til Nilen, maatte Fønikerne fortrække fra det indiske hav[1], og da var det selvfølgelig ogsaa slut med deres fart paa Ofir. Vi tør derfor gaa ud fra, at ialfald i den senere hellenismes tidsalder var der hengaaet meget lang tid, rimeligvis aarhundreder, siden Ofir var bleven besøgt af sjøfarere fra middelhavslandene. Det hele var glemt og kun et minde derom bevaret i det gamle testamentes sparsomme beretninger. Nogen sikker kundskab om Ofirs beliggenhed havde man ikke længer, om man da i det hele taget nogensinde havde haft det; der herskede i det høieste en uklar forestilling om, at det var langt, langt borte etsteds ved det store sydlige havs kyster, at Salomo havde hentet sine skatte. Eupolemos's almindelig holdte, ubestemte angivelse (p. 25) af den guldrige ø Urfe's beliggenhed i det erytræiske (ɔ: indiske) hav tør maaske ansees som et karakteristisk udtryk for samtidens (2det aarhundrede f. Chr.) Ofir-opfatning: Ofir er blevet en guldrig ø etsteds i det store sydhav; nøiere kan dets beliggenhed ikke angives. Men nu maa man i denne for-

[1] cfr. Helmholt, Weltgeschichte II p. 577.

bindelse huske paa, hvilken rolle Indien spiller ikke mindst i den senere oldtid. Allerede tidlig stod Indien for den klassiske oldtids bevidsthed som det fjerne, forjættede eventyrland, omgivet af det hemmelighedsfulde ukjendtes charme. Dette blev end mere tilfælde, da den græske verden efter Alexandertoget i Diadok-tiden var kommen i nærmere forbindelse med østens rige lande, og særlig da en direkte handelsforbindelse med Indien kom istand under Roms herredømme i Egypten[1], blev Indien, som dengang var et mere omfattende begreb, i endnu høiere grad oldtidens vidunderland, som en af de nye opdagelser befrugtet fantasi udstyrede med alskens herligheder og vidundere og fremfor alt med fabelagtige rigdomme. Dette sidste gav sig udslag i de eventyrlige fortællinger om indiske guldøer og sølvøer, fantasifostre, som neppe har noget faktisk grundlag, da Indien i oldtiden var fattigt paa ædle metaller. Men det er alligevel let forklarligt, at dette af naturen saa rigt velsignede tropeland — det eneste, som oldtiden kjendte — af en livlig fantasi ogsaa udstyredes med det mest iøinefaldende tegn paa rigdom og overflod, nemlig guldrigdom. Allerede før vor tidsregnings begyndelse gik der rygter om en indisk guldø (*χρυσῆ νῆσος*), og da den græske skibsfart paa det indiske hav udvidedes i 1ste og 2det aarhundrede e. Chr., tales der hos græske forfattere ogsaa om et guldland (*χρυσῆ χώρα*), et sølvland (*ἀργυρᾶ χώρα*) og om den gyldne halvø (*χρυσῆ χερσόννησος*), rygter, som ogsaa omtales af samtidens romerske forfattere, hos hvem disse eventyrlande især fremtræder som indiske øer[2]. Hvad var da naturligere end at jødiske og kristne bibelfortolkere i tiden e. Chr. fødsel, da ingen længer kjendte Ofirs (Sofirs) virkelige beliggenhed, begyndte at sammenstille Bibelens guldland med sin egen tids guldland og henlægge det salomoniske Ofir til Indien? Dette forklarer igjen, hvorledes det koptiske ord Sofir, som først i tiden efter Chr. fødsel fra Septuaginta optoges i koptisk, kunde faa betydning af Indien med dets øer, uden at dette med nødvendighed forudsætter en lignende betydning af Sofir hos Septuaginta. Man lægge merke til, hvorledes begrebet ø er særlig fremherskende baade i det koptiske Sofirs betydning og i den klassiske oldtids eventyrlige rygter om indiske guldlande; skulde dette muligens tyde paa en forbindelse med og være en gjenklang af de forestillinger, som har fundet udtryk i Eupolemos's fortælling om den guldrige Urfe-ø?

---

1 Mommsen, Römische Geschichte V, Berlin 1885, p. 616.

2 cfr. Kiepert, Lehrbuch d. alt. Geogr. p. 42; Ruge, Geschichte d. Zeitalt. d. Endeck. p. 207. Angaaende den af Ptolemæus omtalte gyldne halvø, som i almindelighed identificeres med Malakka, siger Keane (p. 62): „At least the Greek expression *χρυσῆ χερσόννησος* is a literal translation of the Prakrit (late Sanskrit) Suvarnabhūmi, the „Gold Land“, which is applied in the Buddhist writings to a section of the east coast of the Bay of Bengal.“

Tidligst og tydeligst udtalt fremtræder denne identificeren af Ofir med Indien og den græsk-romerske oldtids guldland hos Josefus, som siger: »Han (ɔ: Chiram) sendte ham (ɔ: Salomo) Styrmænd og erfarne Sjøfolk, som denne befalede at seile sammen med sine egne folk til det land, som før kaldtes Sofira, men nu kaldes guldlandet — det er en del af Indien — for at hente guld til ham; og efter at have samlet c. 400 talenter vendte de tilbage til Kongen«.[1] Saavidt Josefus. Med al ønskelig klarhed udtales det her, at Bibelens Ofir er det samme land som hans egen tids (1ste aarhundrede efter Chr.) indiske guldland. Vi skal snart se, hvilken indflydelse dette sted hos Josefus faar paa eftertidens anskuelser om Ofirs beliggenhed og de forsøg, som gjøres paa at gjenopdage det. I tillid til Josefus's autoritet henlægger saaledes kirkefædrene Eusebius fra Cæsarea (c. 300), Hieronymus (c. 370) og Theodoret (c. 430) Ofir til Indien, ligesaa flere middelalderlige bibelfortolkere som Hrabanus Maurus (c. 800) og Nicolaus de Lyra (c. 1300). Ogsaa hos araberne gjorde den samme opfatning sig gjældende; saaledes gjengir den Arabiske oversættelse (Esaias XIII, 12) Septuaginta's *Σουφίρ* med El Hend ɔ: Indien. Og fremdeles finder vi Ofir identificeret med indiske guldlande og guldøer, f. eks. hos Theodoret: »Sofira er et land i Indien, som geograferne kalder guldlandet«[2]. Og disse geografiske fantasier svinder ikke med oldtiden; gjennem romerske forfattere, særlig Plinius og Solinus gaar de i arv til middelalderen og gjør sig især gjældende paa de store opdagelsers tider, ja gaar igjen og spøger langt ned i den nyere tid[3]. Ogsaa for middelalderens bevidsthed staar det indiske guldland og Bibelens guldland som ensbetydende begreber; det heder saaledes hos den byzantinske forfatter Tzetzes (c. 1180): »I Indien er der en ø, som man kalder Chryse. Andre siger, at det ikke er en ø, men en halvø. Men Hebræerne kalder den paa sit sprog Ophat; den har guld og al slags stene . . .«[4]

---

1 Antiquitates Iudaicae VIII 6, 4: „. . . . *εἰς τὴν πάλαι μὲν Σώφιραν νῦν δὲ χρυσῆν γῆν καλουμένην, τῆς Ἰνδικῆς ἐστὶν αὕτη* . . . .“

2 Quaest. in III Reg. IX: „*Σοφερά ποία ἐστίν. Χώρα τις ἐστι τῆς Ἰνδίας, ἣν οἱ γεωγράφαι χρυσῆν ὀνομάζουσι γῆν*“. (Migne, Patrologiæ curs. compl. 80 p. 698).

3 Da disse fantasilande ikke var at finde i de indiske farvande, flyttedes de længere østover og henlagdes til det stille hav, hvor særlig hollandske expeditioner søgte efter dem i det 17de aarhundrede. Ja, endnu saa sent som i det 18de aarh. blev der endog af mænd som Cook og La Perouse gjort forgjæves forsøg paa at finde dem. Som den sidste udløber af denne seiglivede geografiske fabel fra oldtiden kan betragtes de to ønavne Rica de Oro og Rica de Plata, som indtil for kort tid siden figurerede paa karter over det stille hav, særlig i strøget øst for Japan, og endnu var at se paa Stielers atlas fra 1880 (Taf. 76).

4 Chiliades (ed. Kiessling, Lpz. 1826) VIII, 214, v. 648 ff.: „*Περὶ νήσου Ἰνδικῆς τῆς καλουμένης Χρυσῆς. Νῆσός ἐστι τῆς Ἰνδικῆς, ἥνπερ Χρυσῆν καλοῦσιν. Ἄλλοι δ' αὐτὴν χερρόνησόν φασιν, ἀλλ' οὐχὶ νῆσον. Ἑβραῖοι ταύτην δὲ Ὀφὰτ γλώσσῃ τῇ σφῶν*

I perioder rige paa geografiske opdagelser har det altid været tilfælde, at samtidens fantasi er sat i livlig bevægelse og har affødt de vildeste rygter om lande med fabelagtige rigdomme og mærkelige vidundere. Det var da naturligt, at de store opdagelsers tidsalder maatte give ny næring til de eventyrlige forestillinger om indiske guldlande og gjenvække interessen for Bibelens beretninger om det guldrige Ofir, som i datidens Opfatning var identisk med det indiske guldland, hvis tilværelse altsaa syntes at bekræftes af selve den hellige skrift. Og i en tid, da materiel vinding var opdagelsernes hovedformaal og drivende kraft, er det klart, at haabet om at gjenopdage dette forjættede indiske guldland, hvor Salomo fra Ofir hentede sine umaadelige skatte, maatte blive en af de medvirkende aarsager til de store opdagelser. Forsøgene paa at finde Salomo's Ofir blir nemlig det samme som at søge efter Indiens guldland og gaar saaledes som et ikke uvigtigt led ind i tidens talrige bestræbelser for at finde sjøveien til Indien. Og vi skal se, at de ogsaa spiller en vis rolle i mange senere opdagelses-foretagender ikke blot i den gamle verden, i Asien og Afrika, men ogsaa i den nye verden, i Amerika, ja endog i Australien. Men naar den opfatning fremdeles var den herskende, at Bibelens Ofir laa i Indien, kunde det synes meningsløst, at man i opdagelsernes tidsalder søgte Ofir ogsaa andensteds end i Syd-Asien. Jeg mener dog, at der for det meste ligger en fornuftig tanke til grund for disse tilsyneladende saa absurde og uforklarlige forsøg paa at gjenfinde Ofir, og at de i de fleste tilfælde lader sig bringe i overensstemmelse med den herskende teori om Ofirs beliggenhed i Indien. Det er i denne forbindelse nødvendigt at holde sig for øie, at Indien i tidligere tider var et langt mere omfattende begreb end nu [1]. For oldtiden var Indien det yderste land, ligesaa stort som det øvrige Asien, en tredjedel af den beboede jord. End mere udvidet blev begrebet Indien i middelalderen, da det tilslut omfattede alt kystland ved det indiske og stille hav fra Abessinien og Zansibar i vest til de ostindiske øer og China i øst, altsaa ogsaa østafrikanske kystlande. Endelig maa man huske paa, at Columbus og de første opdagere i den nye verden ikke var i tvil om, at det var til Øst-Asien, til Indien, de var komne, og at der hengik over et fjerdedels aarhundrede, inden det var gaaet ind i den almindelige bevidsthed, at dette var en feiltagelse. Tager man disse omstændigheder i betragtning, vil det være lettere at forstaa, hvorledes man for saa mange forskjellige steders vedkommende baade i den

καλοῦσιν. Ἔχει δὲ μέταλλα χρυσοῦ, καὶ λίθους δὲ παντοίους . . . ." Udgiveren bemerker: „In margine edit. Bas. (1546) pro Ophat scriptum est Ophir". Vi ser, at Tzetzes for Ofir bruger den hos Jeremias (X, 9) og Daniel (X, 5) forekommende variant Ofas eller Ufas.

[1] cfr. Ruge, Gesch. d. Zeitalters d. Entdeck. p. 5.

gamle og den nye verden virkelig for fuldt alvor har kunnet tro, at det var Ofir, man havde gjenopdaget. Det vil da maatte indrømmes, at i de fleste tilfælde var disse forestillinger og paastande ikke bare grundløse fantasier, ialfald ikke i den grad, som man ofte har været tilbøielig til at antage, men at de vistnok finder sin naturlige forklaring i den første opdagertids store geografiske feiltagelse og i et vigtigt geografisk begrebs skiftende betydning.

Da Portugiserne under sine forsøg paa at finde sjøveien til Indien var kommen til det indiske hav, begyndte de overalt at søge efter fortidens guldland. Hvad Vasco da Gama fik høre om Sofala's guldrigdom, bekræftede de rygter derom, som allerede 1492 ved Covilhams beretning var naaet til Portugal. Ved disse fortællinger vaktes Portugisernes gridskhed og deres haab om guldlandets snarlige gjenopdagelse, og da de endelig 1501 kom til Sofala og selv blev vidne til den storartede arabiske guldexport herfra, som paa denne tid havde en værdi af ca. 12 mill. kroner aarlig [1], syntes der ikke længer at kunne være nogen tvil: her maatte det forjættede guldland være, her maatte Salomo's Ofir søges. Kong Sebastian gav derfor befaling til landets erobring, og den fæstning, som 4 aar senere anlagdes her under d'Anhaya's ledelse, fik da ogsaa navnet Ofir. Dette var imidlertid ikke til hinder for, at andre portugisiske opdagere paastod at have gjenfundet Ofir i andre kystlande ved det indiske hav. Det var jo ogsaa ganske naturligt, at de opdagere, som havde fundet guldproducerende strøg i de egentlig indiske lande, maatte være af den opfatning, at disse lande med større ret burde identificeres med Bibelens Ofir og oldtidens guldland, som jo begge henlagdes til Indien. Særlig trængte denne opfatning igjennem, da Portugiserne under d'Albuquerque 1511 erobrede byen Malakka, i hvis nærhed der fandtes forholdsvis rige guldleier. De troede nu — og vistnok med rette — at være kommen til oldtidens gyldne halvø, hvor ogsaa Salomo's Ofir skulde være at finde, og kaldte derfor et i nærheden liggende fjeld — Malayernes Gunong Ledang — for Ofir, et navn, som vi forbauses over endnu at finde paa vore karter. Merkelig nok træffer vi dette navn endnu et andet sted, nemlig paa kartet over det vestlige Sumatra, ogsaa her som fjeldnavn; det samme som paa Malakka gjentog sig nemlig, da Portugiserne 1514 kom til Sumatra, hvor ogsaa et fjeld fik navnet Ofir, nemlig de indfødtes Gunong Pasaman [2]. Denne de første portugisiske opdageres begeistrede tro paa

[1] cfr. Schurtz, Afrika i Helmolt, Weltgeschichte III p. 476.

[2] cfr. Vivien de Saint-Martin, Nouveau dictionnaire de géographie. Imidlertid har ogsaa den mening været fremsat, at Ofir er disse fjeldes oprindelige navn, som herfra er gaaet over i den hellige skrift; Ofir skulde være et malayisk ord og betyde guldbjerg (cfr. Mac Donald i Asiat. Researches I p. 17 og Wildman, Tales of the Malayan Coast p. 178 ff.).

her i de indiske lande at have gjenfundet Ofir syntes mere og mere at bekræftes, eftersom kjendskabet til disse lande udvidedes. Særlig Indo-China's halvø — oldtidens aurea chersonnesus — forekom Portugals lærde[1] at opfylde alle betingelser: her var guld og sølv i mængde, pragtfulde ædelstene, elefanter, aber, paafugle, desuden vakre træsorter, kortsagt alle de produkter, som Salomo's og Chirams skibe skulde have hjemført fra Ofir.

Medens saaledes Portugiserne søgte Ofir mod øst i den gamle verden, havde deres konkurrenter Spanierne ikke været mindre ivrige mod vest i den nye verden, hvor de med stor bestemthed paastod, at de allerede havde fundet det forjættede guldland. Den første, store opdager havde begyndt og «de smaa opdagere« fortsatte den rastløse søgen efter guldlandet. Columbus selv, denne typiske repræsentant for renaissancetidens opdagere med deres freidighed og begeistrede trosiver, men ogsaa med deres umaadelige begjær efter guld og ære, var stadig optaget af denne tanke, hvis virkeliggjørelse skulde skaffe ham selv og Spanierne uhørte rigdomme, ja endog sætte Spaniens konge og dronning istand til at gjenerobre Jerusalem fra de vantro. Columbus's dagbog under hans første reise vidner tydelig om, hvor meget guldlandets gjenopdagelse laa ham paa hjerte: det var daglig gjenstand for hans brændende bønner, at Gud dog tilsidst maatte føre ham til de rigeste guldminer, til den egn, hvor jorden skjulte sine største rigdomme. Skibbruddet (juleaften 1492) ved Haiti, hvor der i landskabet Cibao opdagedes rige guldleier, ansaa han senere som en tilskikkelse af Gud, som saaledes førte ham til Salomo's guldland. Han følte sig nemlig nu fuldt og fast overbevist om her at have gjenfundet Ofir og styrkedes i denne opfatning ved de rige guldfund, som han paa sin anden reise kunde hjemføre fra Haiti. Og for at give denne sin paastand des mere vægt, lod han guld fra det formentlig gjenopdagede Ofir stille tilskue under sit andet pragtfulde indtog i den spanske kongeborg. Han søgte endog i en historisk udredning at vise, at han nu havde gjenopdaget Ofir og taget det i besiddelse for Spaniens konge; i et brev til denne siger han: »Nu er bjerget Sopora, som Salomo's skibe brugte 3 aar for at naa, paa øen Haiti med alle sine skatte kommen i Deres spanske Majestæts besiddelse.« Columbus betragtedes fra nu af som

[1] cfr. Hugo Grotius, Annotata ad vet. test. Paris 1664 p. 275: „Lusitanorum quibus ea ora maxime pernotuit eruditissimi aiunt in eam partem Indiae, quae ultra Gangem est . . . . . congruere omnes, quas hic (IX, 26) et infra (X, 11, 22) habemus notas. Esse enim ibi auri et argenti magnam copiam, gemmas optimas, elephantos, simias, pavones, præterea ligna pulcherrima, unde citharae fiunt . . . . ."

gjenopdageren af Salomo's Ofir, af oldtidens guldøer; deraf feltet med de gyldne øer paa de blaa havbølger i hans adelige vaabenskjold.

Seks aar senere havde imidlertid Columbus selv allerede forladt denne Ofir-teori, som han tidligere med saa stor styrke havde forfegtet. Paa sin 4de og sidste reise var han nemlig 1502 kommen til kysten af Mellem-Amerika, som han ansaa for en halvø, da der kun skulde være et kort stykke vei over til et vestligt hav, som han mente ved et sydligt stræde maatte staa i forbindelse med Antiller-havet. Paa denne formentlige halvø opdagedes der i kystlandet Veragua (syd for Costa Rica) saa rige guldleier, at Columbus selv siger, at han i 2 dage saa mere guld i Veragua end paa Haiti i 4 aar. Nu syntes det hele at staa klart for ham: Haiti kunde ikke være guldlandet, her i Veragua maatte det være; denne halvø var naturligvis Ptolemæus's gyldne chersonnes, hvor Josefus ogsaa henlagde Salomo's Ofir, og det vestlige hav maatte være oldtidens »mare Indicum extra Gangem«. I det bekjendte brev fra Jamaica (1503), hvor han skildrer Ofir-guldets ubeskrivelige magt og herlighed og fortæller, at den som eier det, er istand til alt, ja endog formaar at drage sjælene fra skjærsilden ind i paradiset, skriver han tillige følgende: »Man forsikrer, at ved fyrsterne af Veragua's død bliver alt deres guld jordet med deres lig. Man bragte Salomo fra én reise 660 centner guld . . . . . Af dette guld lod han gjøre 200 lanser og 300 skjolde . . . . . Josefus fortæller derom i sin chronik de antiquitatibus og mener, at dette guld stammer fra det gyldne chersonnes. Hvis dette forholder sig saaledes, paastaar jeg, at disse miner paa det gyldne chersonnes absolut er de samme som i Veragua. Salomo kjøbte alt dette, guld, sølv og kostbare stene, og her har man kun at lade søge efter det, hvis man vil. David efterlod Salomo i sit testamente 3000 centner indisk guld til templets bygning, og efter Josefus kom det fra disse lande«[1]. Columbus selv, som gik i sin grav i den tro, at han var kommen til de indiske lande i Syd-Asien, følte sig altsaa fuldt og fast overbevist om, at han her havde gjenfundet det salomoniske Ofir, selv om han vakler i valget af den specielle lokalitet. Hans og hans omgivelsers standpunkt i denne henseende er saaledes fuldt forklarligt ud fra den af fortid og samtid hyldede opfatning, at Ofir laa i Indien. Helt anderledes med hans efterfølgere i den nye verden, de saakaldte smaa opdagere. Man skulde jo tro, at da man var kommen paa det rene med, at det ikke var til Indien Columbus var naaet, men at en ny verdensdel var opdaget, at det da ialfald ikke længer kunde blive tale om at henlægge Ofir til Amerika. Men merkelig nok: ogsaa denne geografiske vildfarelse viste sig,

[1] cfr. angaaende Columbus's stilling til Ofir-spørgsmaalet Ruge, Geschichte d. Zeitalt. d. Entdeck. og Christoph Columbus, Dresden 1892.

som saa mange andre, meget seiglivet, og endnu vedblev man at søge Ofir i den nye verden. Under sin søgen efter guldlandet var de første opdagere stadig bleven vist mod vest og især mod syd. Da man saa i Mexico lærte at kjende et af jordens sølv- og guldrigeste lande og 10 aar senere opdagede det endnu guldrigere Peru, bør det derfor ikke forundre, at de første europæiske pionerer i sin overdrevne begeistring for de nyopdagede lande endnu efter Syd-havets opdagelse fremdeles kunde paastaa her i Mexico og Peru at have gjenfundet det længe eftersøgte indiske guldland. Med den for opdagertiden karakteristiske mangel paa kritik ligeoverfor alskens geografiske hypoteser og uden forstaaelse af de virkelige geografiske forhold gjorde disse ofte uvidende og udannede mennesker sig ikke altid rede for det meningsløse i en saadan paastand, saa meget mere som Spanierne paa denne tid brugte navnet Indien om fjerntliggende rige lande overhovedet, særlig i troperne, og derfor uden forskjel kaldte baade Peru, Mexico, China, Malakka og Brasilien for Indien[1]. Derimod maa det vække forundring, at saadanne geografiske fantasier virkelig kunde finde støtte hos flere af tidens lærde, som i kommentarer til det gamle testamente bevidst træder i skranken for en amerikansk Ofir-teori. Saaledes gjenoptog Vatable († 1547), Genebrard († 1597) og Robert Etienne († 1559) Columbus's første paastand om Ofirs beliggenhed paa Haiti, hvis guld fra Cibao's gruber i finhed kunde maale sig med Ofirs[2]. Arias Montano († 1598) og Postel († 1581) m. fl. holdt derimod paa Peru som det guldrigeste land, ogsaa af etymologiske grunde, idet man nemlig vovede den paastand, at Peru eller Piru (Biru), som navnet oprindelig lød, var det samme ord som Ofir (»per metathesin vero Ophire sive Opire sit dictum Piru«)[3]. Det synes endog, som om Vatable og Arias Montano helst vilde have samtlige amerikanske guldlande fra Mexico til Peru identificeret med Bibelens guldland; man forklarede nemlig for fuldt alvor det i II Krøn. 3, 6 omtalte Parvaim[4] som en hebraisk dualisform Paru-aim-Peru-aim, opstaaet med tanken paa de dobbelte guldlande Peru og Mexico[5].

[1] cfr. d'Acosta, Historia natural y moral de las Indias I, c. XIV (ed. Markham i Hakluyt Society 1880) og De natura Novi Orbis I, c. XIV: „Ita Indiam aeque vocant nostri Hispani et Americam et Mexicam et Sinas et Malaccam et Brasiliam, regiones certo et situ et forma latissime dissidentes."

[2] Ogsaa senere var man tilbøilig til at sammenstille Haiti's guld med Ofirs. Saaledes heder det i en rapport fra den spanske konges mineralog af 1796: „Efter min erfaring og undersøgelse af de forladte gruber kan San Domingo kun sammenlignes med Ofir, hvorfra Salomo fik sit guld og ædle stene til templets prydelse."

[3] cfr. Ritter, Erdkunde XIV p. 371.

[4] „Guldet var Parvaim-guld", og dette kaldes straks iforveien (v. 5 og 8) det bedste guld. Ellers nævnes kun Ofir-guld til templets bygning.

[5] cfr. Ritter, XIV p. 354, Oppert, p. 66.

Disse mildest talt dristige, paa etymologiske fantasier støttede hypoteser kan selvfølgelig ikke længer betragtes som udløbere af den gamle Ofir-teori og finde sin undskyldende forklaring i den første opdagelsestids geografiske vildfarelse eller i den mere og mere udvidede betydning af begrebet Indien. I denne amerikanske Ofir-teori møder vi derimod for første gang den paastand fremsat i fuldt alvor, at Føniker og Jøder virkelig har været i Amerika, hvis gamle kultur skulde være et resultat af semitisk paavirkning, paastande, som ogsaa senere fremsattes, men som den nøgterne forskning forlængst har taget afstand fra.

Det synes dog, som om den amerikanske Ofir-teori, der saa fuldstændig brød med den fra oldtiden nedarvede forestilling om Ofirs beliggenhed i Indien, ikke har vundet almindelig tilslutning i samtiden, end ikke blandt opdagerne selv. Da nemlig Magellan's reise endelig havde klargjort det virkelige geografiske forhold mellem de nyopdagede lande og Indien, kunde man ikke længer slaa sig til ro, men fortsatte fremdeles, endog fra Peru selv, sin søgen efter Salomo's Ofir. En af disse fra Peru udsendte expeditioner under ledelse af Alvaro de Mendaña opdagede saaledes 1568 langt vest i det stille hav en større øgruppe, som viste sig frugtbar og rig paa guld. Her mente man da endelig at have opdaget det længe eftersøgte, guldrige Ofir og kaldte derfor de nyopdagede øer Salomons-øerne. Denne paastand, at Ofir var gjenfundet i den australske øverden, er forklarlig ved Indiens nærhed og bør derfor vistnok med rette henføres til den indiske Ofir-teori; den betegner for saa vidt en tilbagevenden til denne.

Saaledes var ringen sluttet. Den gamle forestilling om Ofirs beliggenhed i Indien havde nu ført forsøgene paa Ofirs gjenopdagelse jorden rundt, idet Portugisernes forsøg i det yderste øst mødtes med Spaniernes i det yderste vest. Og for hvert mere eller mindre guldrigt land, man opdagede, var det bleven paastaaet, at nu var Ofir fundet.

## Den videnskabelige Ofir-forskning.

I foregaaende afsnit er behandlet de forestillinger eller rettere den forestilling om Ofirs beliggenhed, i Indien nemlig, som beherskede oldtid og middelalder, og som i opdagelsernes tidsalder gav sig udslag i de mange forsøg paa at finde og paastande om at have fundet Ofir i de indiske eller formentlig indiske lande.

Kun leilighedsvis finder vi Ofirs beliggenhed drøftet af oldtidens og middelalderens lærde, væsentlig kun i kommentarer til det gamle testamente, hvor ogsaa dette spørgsmaal streifes i korte bemerkninger til de vigtigste

Ofir-steder. De store opdagelser og den betydning, haabet om Ofirs gjenopdagelse havde for disse, vakte imidlertid ogsaa i den lærde verden øget interesse for Bibelens guldland, hvis beliggenhed nu blir gjenstand for hyppigere og udførligere behandling baade i Bibelkommentarer og i historiske skrifter. Det er saaledes tilfælde med den spanske historieskriver d'Acosta og de portugisiske forfattere De Barros og Dos Santos, samtlige tilhørende det 16de aarhundredes sidste halvdel. Medens den første i en længere udredning søger at modbevise den af enkelte franske og spanske Bibelfortolkere hævdede amerikanske Ofir-teori, idet han vil have Ofir henlagt til Ostindien, har de sidste i sine historiske verker vegtige indlæg for den afrikanske Ofir-teori. Men nogen selvstændig behandling af dette spørgsmaal er der dog endnu ikke tale om. Først i det 17de aarhundrede, da den historiske geografi grundlægges og dermed interessen vækkes for studiet af geografiens historie, begynder man at vie antik og bibelsk geografi større opmerksomhed, og da blir ogsaa Ofir-problemet gjenstand for speciel videnskabelig undersøgelse. Særlig i tiden omkring aar 1700 er der en rig Ofir-literatur; da optar nemlig flere franske og tyske forskere dette emne til videnskabelig behandling i en række special-arbeider (»dissertationes«), som vistnok viser videnskabeligt skarpsind, men samtidig en altfor høi grad af videnskabelig fantasi, idet fremdeles dristige, nær sagt meningsløse hypoteser bygges op paa det svageste etymologiske grundlag. Fremdeles finder vi forsvarere for den amerikanske Ofir-teori; saaledes henlægger Pfeffel[1] Ofir til Peru, medens Wegener[2] gaar endnu videre og vil have den fønikisk-jødiske skibsfart udstrakt baade til Asien og Amerika, endog med anløb af afrikanske og europæiske øer paa frem og tilbageveien. Og vi ser den samtidige Reland imødegaa disse forfattere omtrent med de samme grunde, som d'Acosta 100 aar i forveien førte i marken mod denne teori's første forsvarere[3]. Men dette tidsrum kan ogsaa opvise nye teorier om Ofirs beliggenhed, om ikke saa dristige, saa dog vel saa merkelige som den amerikanske Ofir-teori. Saaledes vil

---

[1] Pfeffelius, Philologema historicum de termino navigationis Ophiricae institutae a Salomone ejusque sociis navalibus. Strassburg 1692.

[2] Wegener, Discursus de navigationibus Salomonis. Frankfurt a/d. Oder 1674.

[3] Reland, Dissertatio de Ophir. Utrecht 1706. d'Acosta, Historia nat. y moral de las Indias I, c. XIII. d'Acosta, som polemiserer mod den letsindige etymologiske argumentation med den bemerkning, at Yucatan — Joktan (Gen. X, 26) kunde være en lige saa tilladelig etymologi som Peru-Ofir, anfører som de vigtigste grunde mod den amerikanske Ofir-teori den overordentlig lange reise over 2 verdenshave og usandsynligheden af, at nogen efterretning om disse fjerne oversjøiske guldlande kunde være naaet Føniker og Jøder. Og Reland fremholder det urimelige i, at Ofir-farerne skulde have taget den længere vei fra Ezjon-Geber ved det røde hav istedetfor den kortere fra Joppe ved Middelhavet.

Olderman[1] have Ofir henlagt til den pyrenæiske halvø, Calmet[2] søger det inderst ved det sorte hav i Transkaukasien, i oldtidens Colchis ved elven Phasis, hvor Argonauterne hentede det gyldne skind, medens Hardt[3] henlægger det til Lilleasien, til det i oldtiden for sin guldrigdom bekjendte Frygien. Som exempel paa den videnskabelige gehalt i den slags hypoteser kan anføres, at Calmet bl. a. støtter sin teori paa navnligheden mellem Phasis og Ofas, den hos Jeremias og Daniel forekommende variant af Ofir. Det skulde synes selvsagt, at alene den omstændighed, at Ofir-expeditionerne tog sit udgangspunkt fra de inderste havne ved det røde hav, paa forhaand maatte udelukke muligheden af at henlægge Ofir til lande ved middelhavet. Saadanne eventyrlige hypoteser, som ikke engang viger tilbage for i Ofir-farterne at se Afrikaomseilinger, ja næsten jordomseilinger, er selvfølgelig rene fantasterier, som intet har at gjøre med nøgtern videnskabelig forskning. Ved lettroende og uvidende opdageres dristige paastande og enkelte forfatteres kritikløse behandling var det kommen derhen, at snart sagt hvilketsomhelst guldproducerende land, man kjendte, havde faaet den ære at blive identificeret med Salomo's Ofir.

Men ved siden af disse utopier finder vi allerede i denne Ofir-forskningens første periode de teorier fremsat og videnskabelig begrundet, hvorom al senere forskning efter Ofirs beliggenhed, saaledes ogsaa den moderne Ofir-forskning, har samlet sig. Det er klart, at en nøgtern, kritisk undersøgelse af dette problem, altsaa en virkelig videnskabelig Ofir-forskning først og fremst maatte fastslaa undersøgelsens begrænsning til lande ved det indiske hav. Herved blev vistnok Ofir-teoriernes spillerum betydelig indskrænket; men selv indenfor dette forholdsvis snevre omraade var der naturligvis endnu et rigt felt for de forskjelligste, med hensyn til den nøiagtigere stedsbestemmelse afvigende opfatninger, som hver især har mange gode navne at opvise til fordel for denne eller hin bestemte lokalitet. Disse forskjellige anskuelser lader sig dog sammenfatte under 3 hovedteorier: den indiske, den arabiske og den afrikanske Ofir-teori. Med en høi grad af lærdom og skarpsindighed har man til forsvar for hver enkelt af disse teorier fremført alle tænkelige argumenter, dels af geografisk og historisk-archæologisk art, dels hentet fra linguistik og naturvidenskab.

I det følgende skal jeg forsøge kritisk at prøve hver enkelt Ofir-teori ud fra de i afsnit III udviklede synsmaader, som efter min mening maa danne det nødvendige udgangspunkt for en undersøgelse efter Ofirs beliggenhed, om det skal kunne lykkes tilnærmelsesvis at løse dette spørgsmaal.

---

[1] Olderman, Dissertatio de regione Ophir. Helmstedt 1716.
[2] Calmet, Dissertation sur le pays d'Ophir. Paris 1730.
[3] Hardt, Dissertatio de Ophir. Helmstedt 1746.

## Den indiske Ofir-teori.

Som vi har seet, er denne teori gammel som Ofir-spørgsmaalet selv. Oprindelig fremgaaet af rent uvidenskabelige, paa løse skipperrygter eller blotte fantasier baserede forestillinger kom den dog til at beherske oldtid og middelalder og gjorde sig sterkt gjældende i opdagelsernes tidsalder og langt ned i det 17de aarhundrede, da den for en tid trængtes i baggrunden af andre Ofir-teorier. Men atter optaget i det 19de aarhundrede af fremragende videnskabelige autoriteter beholdt den sit hævdvundne overtag til aarhundredets slutning.

Den indiske teori's tilhængere har igjen delt sig mellem Bagindien, øerne og Forindien, idet Bagindien og øerne tidligere havde de fleste forsvarere, medens man i det 19de aarhundrede mere har samlet sig om Forindien.

Særlig naar det gjælder den indiske Ofir-teori, er det nødvendigt at holde sig for øie den traditionelle opfatning af I Kong. X, 22. Som før nævnt, er dette sted altid, undtagen i den allerældste tid, bleven forstaaet om Ofir-expeditionerne alene, og de fleste forfattere har derfor ogsaa opfattet de paa dette sted nævnte varer som produkter fra Ofir. Følgen heraf har været, at guldet ikke altid tilstrækkelig tydelig er traadt frem som det eneste hovedprodukt, for hvis skyld disse expeditioner ene og alene udsendtes. Ved siden af guldet kom de øvrige produkter (sølv, elfenben, aber, paafugle, algum-træ og ædelstene) til at spille en vel fremtrædende rolle, og tilstedeværelsen af disse produkter i et land fik ofte lige saa stor betydning for bestemmelsen af Ofirs beliggenhed som beskaffenheden af landets guldforekomster; saaledes blev der f. eks. af de indiske øer ikke tale om andre end Ceylon og Sumatra, da der nemlig kun paa disse to øer findes elefanter. Under disse omstændigheder er det let forklarligt, hvorledes den indiske Ofir-teori, som tillige havde traditionen for sig, kunde faa saadan tilslutning ogsaa af den videnskabelige Ofir-forskning. Enkelte af disse produkter findes nemlig kun i Indien, alle forekommer i Indien, ja, de indiske lande er i grunden de eneste, som kunde skaffe dem alle. Men i den nøiagtigere bestemmelse af Ofirs beliggenhed indenfor det indiske omraade igjen afviger de enkelte forskere ikke lidet fra hinanden, og netop i denne vaklen viser den indiske Ofir-teori sin svaghed. Malakka, Ceylon, Sumatra, Forindiens vestkyst og østkyst, særlig flere steder paa Malabarkysten, har hver sine forsvarere[1], og i alle disse variationer af den indiske Ofir-teori spiller fremdeles de sproglige, etymologiske argumenter en vigtig rolle ved siden af de øvrige. Saaledes er Ofir bleven identificeret

[1] cfr. Gosselin, Recherches sur la Géographie des Anciens II p. 92 f.; Ritter, Erdkunde XIV, p. 348 f.

med Ptolemæus's Supara (paa Malabar-kysten) og sammenstilledes endog med Taprobane (ɔ: Ceylons antike navn) gjennem Ofas og Parvaim som mellemformer, ja navnet Malakka skulde endog være af fønikisk oprindelse ligesom Malaga paa Spaniens sydkyst; jeg har før omtalt den paastand, at Ofir, endnu fjeldnavn paa Malakka og Sumatra, skulde være et urgammelt indfødt navn i disse egne.

Sproglige argumenter var ogsaa de afgjørende hos den forfatter, som i det 19de aarhundrede har gjort udslaget til fordel for den indiske Ofirteori og da specielt for Ofirs beliggenhed i Forindien, nemlig den norskfødte professor i Bonn, Chr. Lassen, grundlæggeren af den indiske oldtidsvidenskab. Lassens argumentation, som helt igjennem er baseret paa den traditionelle opfatning af I Kong. X, 22, er følgende: »Wenn sich zeigen lässt, dass alle die Waaren, welche die Könige Hiram und Salomon aus Ophir sich bringen liessen, so wie ihre Nichthebräischen Namen Indisch sind, brauchen wir hier die vielen Vermuthungen über die Lage Ophirs nicht erst aufs neue zu prüfen«[1]. Og efter Lassens mening slaar begge disse forudsætninger til: alle disse produkter er indiske, og med undtagelse af ordet for elfenben (shenhabb) har de øvrige ikke-hebraiske navne koph (abe), tukhi (paafugl) og almug eller algum (?) efter hans mening sin oprindelse i sanskrit. »Fügen wir zu diesem hinzu, dass auch andere Indische Wörter in das Hebräische frühe eingedrungen sind und ohne Zweifel ebenfalls durch den Handel . . . . . so scheint es hinreichend festgestellt, dass Ophir ein Indisches Land ist«[1]. I saa fald maatte Ofirs navn gjenfindes paa Indiens vestkyst, og han mente at kunne identificere det med det i indiske skrifter og hos græske geografer forekommende Abhira, navn paa et folk øst for Indus's munding. »Eine grössere Uebereinstimmung scheint nicht Bedürfniss zu sein, noch eine passendere Lage«[1]. Lassens store videnskabelige autoritet skaffede atter den indiske Ofir-teori overtaget, og han fik saadan tilslutning af flere fremragende lærde (bl. a. af Ritter, Kiepert, Ruge[2]), at Ofir-problemet hermed syntes løst for alle tider.

Lad os gaa ud fra, at begge Lassens forudsætninger holder stik, baade at alle disse produkter er indiske og at deres ikke-hebraiske navne hører hjemme i sanskrit, det er dog ikke dermed givet, at netop de til Hiram og Salomo hjemførte artikler skrev sig fra Forindien, end sige, at Ofir har ligget i Forindien. Thi om alle disse produkter findes i dette

[1] Lassen, Indische Alterthumskunde, 2 Aufl. Leipzig 1867, I p. 651—52, II p. 557—58.

[2] cfr. Ritter, Erdkunde XIV p. 387; Kiepert, Lehrbuch der alt. Geogr. p. 3, 39; Ruge, Gesch. d. Zeitalt. der Entdeckungen p. 6 („Ophir, welches wir jedenfalls auf der Westküste Vorder-Indiens zu suchen haben"). Ritter indrømmer dog (p. 406, 414), at der kan reises tvil mod den indiske Ofir-teori.

land, saa findes de dog ikke udelukkende, ei heller fortrinsvis i Forindien eller Indien. Havde det været tilfælde for de vigtigste af disse produkters vedkommende, særlig guldet, kunde der vanskelig være tale om at søge Ofir andetsteds end i Forindien. Men nu gjælder jo dette med sikkerhed kun et af de mindst vigtige produkter, nemlig paafugle, det er tvilsomt, hvad algum-træ angaar, medens netop de vigtigste og kostbareste (guld og elfenben) ogsaa findes i flere andre lande ved det indiske hav, og det i vel saa stor udstrækning som i Indien. Og netop de af produkterne, hvis sanskritnavne især skulde være et bevis, var de mindst værdifulde og maatte derfor lettere kunne faaes ved mellemhandel paa det før omtalte store verdensmarked ved Bab el Mandeb-strædet[1]; for disses skyld behøvedes der altsaa ingen langfart paa Indien. Og hvad nu de nævnte produkters navne angaar, selv om de ikke-hebraiske af dem tilhører sanskrit, tør man dog vel ikke fra navnets sproglige oprindelse slutte til produktets geografiske. Det kan jo let tænkes, at flere af disse produkter bar navne, som vistnok oprindelig var indiske, men i tidens løb var bleven internationale og selvfølgelig anvendtes paa de samme produkter, selv om de kom andetstedsfra end fra Indien. Lassens paastand, at de her nævnte produkter paa grund af deres forekomst i Forindien og deres navnes indiske oprindelse nødvendigvis ogsaa maatte skrive sig fra Forindien og saaledes være et bevis for Ofirs beliggenhed i dette land, er en ligesaa utilladelig slutning, som om man vilde paastaa, at Java f. eks. paa grund af sin kaffe-udførsel maatte ligge i Arabien, fordi kaffe vokser i Arabien og dens navn er af arabisk oprindelse.

Men forøvrigt er det tvilsomt, om Lassens forudsætninger virkelig ogsaa slaar til. Hvad de nævnte produkters forekomst i Forindien angaar, stiller det sig ialfald for sølvets vedkommende meget tvilsomt, og med hensyn til guldet, det vigtigste produkt, er vistnok dets forekomst paa flere steder i Forindien en kjendsgjerning, men om disse guldforekomsters udstrækning og rigdom, som det jo i dette tilfælde særlig kommer an paa, har der ialfald været delte meninger, — hvorom mere senere. Ogsaa for de ikke-hebraiske navnes vedkommende er det meget tvilsomt, om de er at føre tilbage til sanskrit[2]. Ialfald søger Lieblein[3] og Keane[4] at paa-

[1] Det kan betragtes som sikkert, at Indere allerede meget tidlig har udstrakt sin handel saa langt vest som til Bab el Mandeb-strædet; et bevis herpaa har vi endnu den dag idag i ønavnet Sokotra (eller Sokotora), som er et sanskritord sukhatara, lykkelig (sc. dvipa, ø), cfr. Lieblein, Handel u. Schiffahrt auf d. roth. M. in alt. Zeiten p. 84.

[2] Guthe siger: „Allein die vorgeschlagenen Erklärungen aus dem Sanskrit sind durchaus zweifelhaft (Hauck, Realencyklop. f. protest. Theologie u. Kirche XIV p. 400—404).

[3] Handel u. Schiff. in alt. Z. p. 69 f.

[4] The Gold of Ophir p. 54.

vise, at flere af disse internationale benævnelser, som findes i identiske, lidet afvigende former i de fleste af den tids kultursprog, med lige saa god grund maa antages at være af egyptisk som af indisk oprindelse, medens Oppert[1] mener, at ét, om ikke tre af disse ord er af urindisk, d. e. ikke-arisk oprindelse og tilhører Syd-Indiens sprog.

Efter min mening har imidlertid denne strid liden betydning for vor undersøgelse, da dens løsning i hvert fald ikke kan faa nogen afgjørende indflydelse paa Ofir-problemets løsning. Thi selv om Lassens paastande var rigtige og hans af disse uddragne slutninger var tilladelige, er det dog heller ikke dermed bevist, at Ofir har ligget i Forindien. Lassens argumentation staar og falder nemlig med forstaaelsen af I Kong. X, 22, idet han gaar ud fra som givet, at der her kun tales om expeditioner til Ofir. Men denne forudsætning er efter min opfatning feilagtig. I afsnit III har jeg i en udførlig fremstilling søgt at begrunde en ny opfatning af dette sted, den nemlig, at det ikke bør forstaaes om Ofir-expeditionerne alene, men uden tvil er at forstaa om den fønikisk-jødiske skibsfart i almindelighed, baade den mod vest paa Middelhavet og den mod øst paa det indiske hav, heri ogsaa indbefattet expeditionerne til Ofir.

Hvis dette, som jeg mener, er den rette forstaaelse af I Kong. X, 22, kan selvfølgelig ikke alle her nævnte produkter komme i betragtning, naar der fra Ofirs produkter skal sluttes til Ofirs beliggenhed; det blir nødvendigt at holde sig til de produkter, som ogsaa ellers udtrykkelig nævnes som hjemførte fra Ofir, og da særlig guldet, uden sammenligning Ofirs hovedprodukt, som ogsaa I Kong. X, 22 fremhæver som den vigtigste importartikel. I hvert fald, hvorledes man end opfatter I Kong. X, 22, er det et svagt punkt hos Lassen dette, at han ikke sterkt nok fremholder, at det er guldet og hvad dermed staar i forbindelse, det her kommer an paa, og ikke andre mindre væsentlige biprodukter, som rigtignok hos Lassen spiller en altfor fremtrædende rolle, da hans argumenter, som væsentlig er af sproglig art, er hentet netop fra disse.

Altsaa ogsaa naar den indiske Ofir-teori kritisk skal prøves, er det alene dette det gjælder at undersøge, hvorvidt Indien opfylder de i slutten af afsnit III opstillede betingelser for at kunne identificeres med Ofir, om det eier tilstrækkelig rige og vidtstrakte guldfelter og har mange og tydelige spor efter en ældgammel semitisk gulddrift.

Modstandere af den indiske teori har været tilbøilige til og derfor ofte altfor raske til kategorisk at frakjende Forindien enhver forekomst af guld. Saaledes heder det — for at nævne et enkelt exempel — hos

[1] Tharshish u. Ophir p. 56 f.

Peters[1]: »Doch wissen wir heute, dass Ostindien niemals zu den Goldländern unseres Planeten gehört hat. Es war niemals ein goldproduzierendes, sondern von jeher bis auf den heutigen Tag ein goldimportierendes Land.« Andre forfattere, deriblandt ogsaa tilhængere af den indiske Ofirteori indrømmer vistnok guldets forekomst i Forindien, men benegter, at disse guldforekomster skulde være af videre værdi eller være bleven udnyttet i større udstrækning og i hvert fald kun til indenlandsk forbrug. Karakteristisk i saa henseende er, hvad Lassen udtaler[2]: »An Gold ist Himalaja zum Theil reich. Es findet sich in den Strömen dieses Gebirges, doch nur weniges auf der Südseite . . . Gold findet sich ausserdem in Asam und an mehreren Stellen in Dekhan . . . Wenn die Alten vom Goldreichthum Indiens sprechen, so ist es in vielen Fällen entweder nur eine unrichtige Erweiterung der frühen und wahren Nachricht von dem der nördlichsten Inder . . . oder eine falsche Folgerung daher, dass man in Indien viel Gold als Schmuck . . . . . vorfand; bei einigen ist es wohl Erdichtungen . . . . .« En anden kjender af Indien, Keane, siger herom[3]: »Nobody asserts that India holds no gold, but that the quantity is relatively small, so that very little was ever exported, all being needed to meet the great local demand . . .« Det virkelige forhold er imidlertid dette, at der i forskjellige dele af Forindien findes adskillige guldforekomster, og at Forindien vistnok til alle tider har produceret guld. Men denne guldproduktion synes ialfald tidligere længe at have været af mindre betydning, medens den nu i den allersidste tid endog har kunnet opvise udmerkede resultater. Vistnok findes der hos flere oldtidsforfattere, Herodot, Diodor, Strabo, Plinius, beretninger om indisk guld, og særlig er Herodot[4] sterk i sine udtryk om Indiens guldrigdom. Men i Modsætning hertil paastaar Arrian, at de mange historier herom er bleven gjendrevet ved Alexander-toget, da man kom til en modsat opfatning med hensyn til Indiens guldforekomster[5]. Quatremère[6] citerer et sted af en persisk Krønike (Tarikhi-Wassaf, c. 1300), hvor der siges følgende om Indien:

[1] Im Goldland des Altertums, München 1902, p. 248 f.; cfr. desuden Ritter XIV p. 407, 409. Ogsaa Lieblein har, i en anden forbindelse, den samme paastand: „Wenn die diesseitige Indische Halbinsel dieses Metall (ↄ: das Gold) gar nicht, und Arabien nur vielleicht, und gewiss nur sparsam lieferte . . . .“ (Handel u. Schiff. auf d. roth. M. in alt. Zeit. p. 59).

[2] Indische Alterthumskunde I p. 280 f.

[3] The Gold of Ophir p. 210.

[4] III, 94, 98, 106.

[5] Heraf mener Schlichter at turde drage følgende slutning: „Therefore it is evident that India cannot possibly be the Ophir of antiquity“ (Travels and Researches in Rhodesia i „Geogr. Journal“ XIII 1899 p. 390).

[6] Mémoire sur le pays d'Ophir (i Mémoires de l'Académie des inscript. et belles-lettres XV, Paris 1845 p. 361).

»C'est une contrée, où depuis le temps d'Adam jusqu'à nos jours, on va . . . apporter l'or, l'argent . . . Jamais n'envoie ailleurs de l'or comme objet de commerce.« Og i det svarbrev, som Kalikuts Samudrin gjennem Vasco da Gama sendte Portugals konge (1498), heder det: » . . . I mit land findes der kanel, nelliker, ingefer, pepper i mængde, desuden perler og ædelstene; hvad jeg ønsker af Eder, er guld, sølv, koraller og rødt tøi.« Heller ikke efter denne tid synes Forindiens guldproduktion at have været nævneværdig; ialfald nævner Soetbeer intet herom i sit verk om jordens guld- og sølv-produktion[1], og endnu saa sent som 1892 kan Sievers[2] udtale: ». . . auch haben sich von jeher im Lande Goldwäschereien von geringer Bedeutung befunden, während Silber ganz fehlt.« I de senere aar er der dog heri indtraadt en forandring, idet man med held er begyndt at drive Dekhans guldforekomster, som efter hvad Holdich[3] og Oppert[4] udtaler, har vist sig meget righoldige, hvilket ogsaa fremgaar af de sidste aars mine-statistik[5], som for de syd-indiske gruber (i Kolar, Nandidrug, Maissur, Heiderabad, Uregum) viser et udbytte for 1900—1902 af 14—16 000 kg., omtrent saa stort som Mexicos og 3 gange større end Rhodesia's i det samme tidsrum. Der kan altsaa ikke være tvil om, at Forindien virkelig er i besiddelse af flere, tildels meget lønnende og drivværdige guldforekomster, rimeligvis ogsaa saa rige, at Ofir vistnok for den sags skyld kunde have ligget i Forindien.

Det staar da tilbage at undersøge, om disse indiske guldfelter ogsaa har været drevet i ældre tid, og i saa fald, om der ved dem kan paavises spor af Semiters nærvær eller virksomhed. Bortseet fra, at nogen vaskning af Nord-Indiens alluvialguld vistnok ogsaa maa have fundet sted i oldtiden, synes det tillige utvilsomt, at ogsaa enkelte af Dekhan's gruber har været drevet i meget tidlig tid og det med godt udbytte[6]; deri samstemmer baade Holdich, Oppert og Keane. Derimod er der ikke fremkommet noget om, at man har fundet beviser for, at semitiske folk har haft nogen befatning med denne gammel-indiske gulddrift; tvertimod siger Keane[7] herom: »Moreover these workings could never have been carried

[1] Edelmetall-Produktion, Gotha 1879.

[2] Asien, Leipzig u. Wien 1892 p. 590.

[3] Geogr. Journal XIII, 1899 p. 394 f.

[4] Tharshish und Ophir p. 55 f.

[5] cfr. The mineral Industry, its statistic etc. New York a. London 1903, Petermanns Mitt. B. 51. Gotha 1905, LB. 658.

[6] Det synes dog som om denne antike indiske grubedrift efter guld maa have haft store vanskeligheder at kjæmpe med paa grund af den meget haarde modersten, som gjør selv vore dages gulddrift i disse egne meget kostbar. Cfr. Petermanns Mitt. 1905 LB. 646 (anmeldelse af Holdich, India, London 1904).

[7] The Gold of Ophir p. 211.

on by intruding foreigners with slave-labour, for here are no forts or other defensive works in a coæval foreign architectural style, or in any style, and such would be more needed in India with its denser and more cultured populations . . . . .«

Hvad her er sagt om Forindien gjælder i endnu høiere grad de andre indiske lande, som er bleven identificeret med Ofir. Ceylon er saaledes omtrent blottet for guld, og hvad Sumatra og Malakka angaar, er de vistnok begge guldproducerende lande (Malakka's gulddrift giver saaledes endnu et udbytte af c. 550 kg. aarlig); men ingen af dem synes at være eller have været i besiddelse af en saadan guldrigdom, at rygtet derom skulde kunne tænkes i en saa fjern fortid at have naaet Fønikerne og lokket dem til endnu dristigere langfarter, naar det nærmere liggende Forindien kunde byde vel saa rige guldforekomster. Dertil kommer desuden, at der heller ikke i disse strøg af Ostindien er paavist spor efter nogen ældgammel semitisk gulddrift.

Jeg har før sagt, at den indiske Ofir-teori allerede paa forhaand viser en svaghed deri, at den ikke uden meningsforskjel samler sig om en bestemt lokalitet, men vakler mellem flere forskjellige. Og hvad ovenfor er udviklet, viser efter min mening, at denne teori heller ikke holder stand ligeoverfor en mere indgaaende kritisk undersøgelse. Dennes resultat er nemlig dette, at de indiske lande vistnok delvis opfylder de i afsnit III opstillede betingelser, men ikke helt og ikke saaledes, at der er nogen sandsynlighed for, at Ofir har ligget i nogen del af Ostindien, selv om det vistnok maa ansees som sikkert, at Fønikerne, maaske ogsaa Jøder, virkelig er naaet saa langt østover som til Malabar-kysten[1].

## Den arabiske Ofir-teori.

Fremsat allerede i det 17de aarhundredes sidste halvdel fik ogsaa den arabiske Ofir-teori stor tilslutning og traadte særlig i forgrunden omkring aar 1800, da Ofir-forskningen havde sin anden hovedperiode. Og fremdeles er der ikke faa forskere, som mener, at der er vægtigere grunde for at henlægge Ofir til Arabien end til Indien eller Syd-Afrika.

Ligesom ved den indiske Ofir-teori har ogsaa for den arabiske teori's vedkommende andre hensyn ofte været mere bestemmende end det, som efter min mening burde være hovedhensynet, landets guldforhold og hvad dermed staar i forbindelse.

[1] cfr. Oppert p. 64, Lieblein p. 86 ff.

Hvad der her i første række har maattet gjøre sig gjældende, er naturligvis Arabiens beliggenhed forholdsvis nær expeditionernes udgangspunkt i modsætning til Indiens og Syd-Afrikas fjernhed. Man har fundet det lidet sandsynligt, at Føniker, end sige Jøder i en fjern fortid, da skibsfarten endnu var i sin barndom og mangelen af kompas indskrænkede den til en forsigtig kystfart, skulde have givet sig ikast med saa dumdristige maritime foretagender, som Ofirs henlæggen til Indien eller Syd-Afrika forudsætter[1].

Et andet ikke mindre vægtigt argument for den arabiske teori er Gen. X, 29, hvor den mosaiske folkeliste blandt de sydarabiske Joktanider nævner Ofir ved siden af Hazarmavet, Scheba og Havila, navne der ligesaa meget betegner geografiske som etnografiske begreber, og af hvilke det første endnu den dag idag gjenfindes som landskabsnavn i Syd-Arabien. Denne omstændighed, at den mosaiske folkeliste utvilsomt henlægger sit Ofir til Syd-Arabien, har selvfølgelig for mange været af afgjørende betydning, idet man her, i Gen. X, 29, har ment at finde den angivelse af det salomoniske guldlands beliggenhed, som savnes i de egentlige Ofirberetninger. Saaledes siger Soetbeer, en af den arabiske teori's ivrigste forkjæmpere i nyere tid, at intet ligger nærmere end at identificere det salomoniske Ofir med den mosaiske folkelistes, »da es ohne Zweifel eine natürliche Præsumption ist, dass die gleichen Benennungen die gleiche Sache bezeichnen«, og han gjør med styrke gjældende, at der skal meget vægtige og overbevisende grunde til for ikke at søge Ofirs guldland i Arabien[2].

Dertil kommer, at der flere steder i Syd-Arabien forekommer geografiske navne, som i mere eller mindre grad minder om og ligner Ofir. Edrisi (c. 1150) og senere Seetzen († 1811) nævner et saadant i det sydøstlige Arabien, nemlig Ofra eller Ofar i Oman. Hos Edrisi og Abulfeda (c. 1300) omtales ogsaa et Dafar i Jemen, hvor Niebuhr[3] nævner ikke mindre end 4 stæder, hvis navne ligner Ofir, nemlig Doffir, Dofar, Affar i nordøst og længer syd et Dhafar, Ptolemæus's Sapphar;

---

[1] cfr. Hugo Grotius, Annotata ad vetus test. Paris 1644 p. 275: „Cogitemus tamen, an forte non in Indiam usque iverint naves Phoenissae . . ., sed ad oppidum adsitum Arabico sinui . . . ut Indi nempe suas res huc tulerint, inde autem petierint longius ab India absiti." Gosselin, Recherches II p. 92: „La plupart ont jugé des connoissances des anciens d'après celles de leur siècle; la distance des lieux, les invraisemblances et même l'impossibilité d'une navigation qui embrassoit la circonférence de la terre, dans un temps, où la boussole etoit ignorée, où la science de la marine se reduisoit à un cabotage timide, n'ont pas toujours dissipé les illusions, qu'on s'est faites sur ces antiques voyages."

[2] Soetbeer, Das Goldland Ofir p. 26.

[3] Niebuhr, Beschreibung von Arabien. Kjøbenhavn 1772, p. 236, 262, 290.

desuden omtaler han i Hadramaut et Dafar ved havet, Massudi's (c. 930) Zafar. Denne omstændighed er naturligvis taget til indtægt for den arabiske teori og har givet anledning til, at man flere steder i Syd-Arabien har ment at burde identificere en by eller et landskab med Salomo's Ofir. Saaledes opfatter Gosselin[1] Ofir som en by og identificerer den med Niebuhrs Doffir i det nordlige Jemen, hvor ogsaa Bredow[2], Soetbeer og Sprenger[3] antager, at guldlandet har ligget. Hugo Grotius og V. de Saint-Martin[4] vil derimod have Ofir henlagt til det sydlige Jemen, hvor Ptolemæus[5] har sit Sapphar metropolis. Foruden Seetzen henlægger ogsaa Glaser[6] guldlandet til den persiske bugt og tænker sig Ofir som et kystland dels paa den arabiske side dels paa den persiske lige til Indus, hvorved Glasers teori paa en maade danner en tilknytning til den indiske Ofir-teori. Endelig har flere forskere, særlig i senere tid, villet identificere Ofir med den i Hadramaut, i Mahra-distriktet, beliggende kystby Dafar eller Dhofar. Denne sidste opfatning støttes af Ritter, som vistnok var mest tilbøilig til med Lassen at søge Ofir i Indien, men som ud fra sit objektive, uhildede standpunkt dog ogsaa har fremholdt, hvad der kan tale til forsvar for Ofirs identitet med Dhofar i Mahra, og det paa en saadan maade, at denne teori's tilhængere gjerne tager Ritters autoritet til indtægt for sin opfatning og som Keane gjør hans ord til sine[7]. Og der skal i virkeligheden ogsaa være meget, som taler for, at dette Dhafar eller Dhofar i Mahra-distriktet er identisk med den mosaiske folkelistes Ofir, ikke alene geografisk, men ogsaa etymologisk, hvad enten det nu forekommer i formen Sefar, Zafar, Dhafar eller Dhofar[8].

[1] Gosselin, Recherches etc. II p. 93.

[2] Bredow, Untersuchungen über einz. Gegenst. der alten Geschichte und Geographie etc. p. 258.

[3] Sprenger, Die alte Geographie Arabiens, Bern 1875, p. 56—57.

[4] Vivien de Saint-Martin, Histoire de la Geographie p. 26.

[5] Ptolemæus lib. VI c. 7.

[6] Glaser, Skizze der Geschichte u. Geographie Arabiens II, p. 357—387.

[7] Ritter, Erdkunde XIV p. 372. Keane, The Gold of Ophir p. 44, 68—70. Det er en misforstaaelse af Keane, naar han anser Ritter for en tilhænger af den arabiske Ofir-teori, idet han — vistnok under megen tvil — sluttede sig til Lassen's opfatning, at Ofir var at søge i Forindien.

[8] cfr. Oppert, Tharshish und Ophir p. 49: „. . . dass das ursprüngliche Ophir . . . in der Gegend des jetzigen Dhofar wohl gelegen haben kann, und dass auch sein Name auf Ophir hinweist." Niebuhr p. 236: „Ich habe die arabische Orthographie der Namen dieser Städte nicht erhalten können, und muss deswegen noch bemerken, dass ich in der Aussprache der Namen Dhafar, Dafar, Dofar eben keine merkliche Verschiedenheit gespürt, sondern sie nur verschiedentlich geschrieben habe, damit man diese Städte nicht so leicht verwechsle." Niebuhr synes dog ikke at finde nogen forbindelse mellem navnene Ophir og Dofar: „Ich habe keinen Namen gehört, der mit Ophir Ähnlichkeit hat" (p. 292).

Den arabiske Ofir-teori's tilhængere, som samtlige hylder den gjængse opfatning, at I Kong. X, 22 er at forstaa om Ofir-expeditionerne, om produkter fra Ofir eller ialfald hjemførte af Ofir-farerne, deler sig i sin opfatning af den maade, hvorpaa disse produkter erhvervedes, i 2 grupper. Nogle forskere mener, at samtlige produkter, ogsaa guldet, erhvervedes i Syd-Arabien ad handelens vei, at Ofir altsaa ikke var guldlandet selv, men et sydarabisk emporium, en stapelplads, hvor disse varer samledes og forhandledes; det er forsaavidt ligegyldigt, om man tænker sig guldet indført til dette handelscentrum fra selve Arabien eller fra andre lande. Jeg behøver ikke at indlade mig paa nogen nærmere drøftelse af dette standpunkt, da jeg tidligere udførlig har begrundet, hvorfor guldet kun kan antages at være tilveiebragt ved grubedrift eller guldvaskning af Ofirfarerne selv, og at Ofir altsaa maa opfattes som navn paa selve guldlandet. Af denne opfatning er ogsaa den anden gruppe af den arabiske teori's tilhængere, som altsaa opfatter Ofir som et guldrigt landstrøg i selve Arabien.

Det blir derfor vor opgave at undersøge, om ikke nogen del af Arabien er i besiddelse af saa rige guldleier og bærer saa tydelige spor af en ældgammel gulddrift, at den kan identificeres med det salomoniske Ofir.

Det skulde paa forhaand synes rimeligt at antage, at saa maatte være tilfælde, siden der ellers er saa vægtige grunde til at søge Ofir-guldlandet i Arabien. Og der er da ogsaa paastande nok om arabiske guldforekomster baade i halvøens sydvest, syd og øst. Men her møder vi altsaa den samme svaghed som ved den indiske teori, at der ikke er enighed om et bestemt landstrøg. Og det har ikke sin grund deri, at det er vanskeligt at træffe et valg. Grunden er den, at der heller ikke her i Arabien er nogen egn med saa rige guldleier og saa talrige minder om en ældgammel gulddrift, at den paa forhaand uden sammenligning frembyder sig som ubetinget mest kvalificeret til at identificeres med Salomo's Ofir. I det hele taget hersker der endog blandt nyere forskere de mest modstridende meninger om guldets forekomst i Arabien; karakteristisk i saa henseende er de af Keane[1] sammenstillede citater af forskjellige forfatteres udtalelser herom. Saaledes er Niebuhr, Ritter, Keane, Schweinfurth nærmest af den opfatning, at Arabien aldrig har produceret guld i nogen nævneværdig mængde; ialfald benegter de dette for den nyere tids vedkommende og stiller sig tillige meget tvilende ligeoverfor de af antike kilder udledede slutninger om en rigere arabisk guldproduktion i ældre tider. Andre forskere som Gosselin og Soetbeer maa vistnok indrømme, at hvad Arabien har produceret af guld i senere tid, er lidet eller intet; men de

---

[1] Keane, The Gold of Ophir p. 42.

mener, at Saba's store ry for rigdom, græske og arabiske forfatteres beretninger om arabisk gulddrift og angivelige fund af gamle gruber tilstrækkelig godtgjør, at Arabien tidligere har produceret guld, og efter hvad de mener at turde slutte, guld i store mængder. Endelig er det dem, som baade hævder Arabiens overordentlig rige guldproduktion i oldtiden (»das eigentliche Goldland der Alten«) og paastaar, at halvøen fremdeles har en ganske betydelig guldproduktion, om end ikke i saa stor udstrækning som før. Dette standpunkt indtages af moderne arabister som Sprenger og Glaser, der dog er indbyrdes uenige om, hvilken del af Arabien der producerede disse store guldmængder. Det er nødvendigt nærmere at prøve grundlaget for disse paastande om arabisk guldproduktion i fortid og nutid og de derpaa byggede teorier om Ofirs beliggenhed.

Man har som et bevis stadig fremhævet det ry for rigdom paa guld og export af guld, som Saba ɔ: Arabia felix har haft hele oldtiden gjennem. Derom vidner flere steder i den hellige skrift og bemerkninger hos græske og romerske forfattere[1]. Imidlertid er der i disse vistnok overdrevne fremstillinger kun tale om Sabæernes guldrigdom, ikke om den maade, hvorpaa denne erhvervedes; de kan derfor ikke være noget bevis for en indenlandsk arabisk guldproduktion. Og selv om enkelte udtryk[2] kunde synes at tyde herpaa, behøver heller ikke dette at være noget bevis, da det jo nemlig maatte ligge nær at tro, at Syd-Arabernes guldrigdom skrev sig fra rige indenlandske guldleier, medens den, som vi senere skal se, i virkeligheden skyldtes en storartet sabæisk gulddrift i et fremmed land.

Der findes dog ogsaa hos græske forfattere[3] flere steder, som udtrykkelig beretter om arabisk guldproduktion, nemlig om udvinding ɔ: indsamling af alluvialt guld paa Arabiens vestkyst. Disse beretninger viser sig imidlertid at være lidet afvigende versioner af et og samme sted hos Agatharchides (c. 120 f. Chr.), som fortæller[4], at der gjennem Debernes land (i Asir, omtr. paa Mekka's høide) flød en saa sterkt guldførende elv, at slammet ved dens munding havde en rødglinsende farve. Dette alluvialguld, der som gedigent naturguld (χρυσὸς ἄπυρος ɔ: ikke sammensmeltet af guldstøv) forekom i klumper af en olivenkjernes til en valnøds størrelse, fremgravedes og indsamledes af de indfødte, som uden forstaaelse af dets store værdi brugte det til smykker om hals og haandled. I sin forøvrigt korrekte fremstilling af Vest-Arabiens fugtige og taagede klima anfører

[1] I Kong. X, 2, II Krøn. IX, 1. Esaias LX, 6, Ezechiel XXVII, 22, Strabo XVI, 778, Horats Carm. I, 29, 1. III, 24, 2. Epist. I, 7, 36.
[2] F. eks. Plinius VI, 161: „Sabaeos ditissimos . . . . auri metallis".
[3] Diodor II, 50, 1. III, 45, 7, Strabo XVI, 777, 778, Photius, bibl., cod. 250.
[4] Ex Agatharchide de mari Erythræo 95, 96 (Geogr. Græci minores ed. C. Mullerus Paris 1855, p. 184, 185).

Agatharchides regnskyl i sommertiden som noget for denne egn karakteristisk, hvilket har forledet enkelte forskere[1] til at udmale, hvilke betydelige guldmængder der ved disse regnskyl udvaskedes og førtes ned til kysten. Nu er imidlertid sagen den, at det for dette taagede klima mest karakteristiske netop er dette, at denne taage ikke fortættes til regn[2]. Men under disse omstændigheder vilde det neppe paa Ptolemæernes tider have været saa let anledning til paa denne kyst at indsamle alluvialt guld i saa betydelige mængder og i saa store klumper, som det kun pleier at forekomme i et ganske jomfrueligt strøg, hvis disse guldleier tidligere, selv om det var adskillige aarhundreder siden, var bleven udnyttet i en saadan udstrækning, som Ofir-expeditionernes udbytte forudsætter. Dertil kommer, at der ikke i vor tid er fundet alluvialt guld i denne egn, hvilket vistnok vilde være skeet, hvis saa virkelig havde været tilfælde baade paa Ofir-expeditionernes og paa Ptolemæernes tid; thi guldførende elves udvaskning pleier at fortsættes gjennem umindelige tider.

Det er paa dette svage, fra en enkelt beretning hos Agatharchides hentede bevismateriale[3], at V. de St.-Martin, Soetbeer og andre mener at turde bygge den teori, at det salomoniske Ofir er at søge i Asir. Af samme opfatning er Sprenger, som desuden anfører den arabiske forfatter Hamdani's (c. 950) beretning om talrige fund af guldsager i jemenske grave. Disse fund kan dog, ligesom Sabæernes ry for rigdom, kun bevise, at befolkningen i Arabia felix var i besiddelse af meget guld, ikke at dette guld skrev sig fra indenlandske guldminer. Ogsaa Glaser anser vistnok Asirs og Jemens guldproduktion i oldtiden for en utvilsom kjendsgjerning; men da der kun fra havnen Omana, som Glaser anbringer paa Arabiens østkyst, udtrykkelig omtales nogen guldexport, »müssen wir also die Ansicht Sprengers, dass das Goldland in Asir zu suchen sei, verwerfen«[4]. Glaser sætter nemlig Ofir-spørgsmaalet i forbindelse med spørgsmaalet om beliggenheden af Havila, den mosaiske folkelistes guldland. Og da Hamdani omtaler adskillige guldverker i det indre Arabien og særlig i det indenfor østkysten liggende Jemama, hvor han fortæller, at tusener af persiske bergmænd var beskjæftiget, anser Glaser det for givet, at Jemama's fjeldparti »das eigentliche Goldland der Alten war, also

[1] cfr. Soetbeer, Das Goldland Ofir p. 39.

[2] cfr. Sprenger i Zeitschr. d. deutsch. morgenländ. Gesellschaft XLIV, Leipzig 1890, p. 510 og Glaser i Petermann's Mittheil. B. 32, Gotha 1886, p. 34.

[3] C. Müller udtaler herom: „Ceterum neque aurum Arabia habet, neque ullus in hac ora est fluvius . . . . Bochartus Debas a deheb (i. e. auro) dictos esse censet; ego quidem ex nominum istorum similitudine famam de auri apud Debas divitiis ortam duxerim" (Geogr. Græci min. I p. 184).

[4] Glaser, Skizze der Gesch. u. Geogr. Arabiens II p. 350.

ohne Zweifel mit dem Hawilah der Bibel zu identificiren ist«[1]. Og Ofir, som i folkelisten nævnes ved siden af Havila, blir da efter Glaser det udenfor liggende kystland, hvorfra Havila's guld udførtes[2]. Imidlertid finder denne forsker grund til at udvide begrebet Ofir til ogsaa at omfatte kystlandene paa den anden, østlige side af den persiske bugt, endog lige til Indus, og hertil forledes han væsentlig af den lokkende lighed mellem navnet Ofir og det hos Plinius (VI, 94) forekommende flodnavn Apirus[3], bynavnet Apira-ak i kileindskrifterne, det elamitiske landskabsnavn Apirra og det indiske Abhira, altsammen lokaliteter langs nordkysten af den persiske bugt til Indus[4]. Skjønt Glaser i sin paastand om forekomst af guld paa denne kyst i oldtiden kun har at holde sig til nogle vage hentydninger hertil hos Plinius (VI, 98) og Strabo (XV, 726), vover han dog paa grundlag af sine yderst dristige etymologiske slutninger[5] med sikkerhed at fastslaa Ofirs identitet med dette persisk-indiske kystland[6].

Allerede denne omstændighed, at den slags ubevislige, ialfald ubeviste paastande kan fremsættes med saadan overlegen sikkerhed, maa vække mistillid ligeoverfor en teori, som trods det vidløftige videnskabelige apparat, som er anvendt, eller kanske netop derfor, allerede paa forhaand maa synes søgt og kunstig. Saaledes fremsættes paastanden om Havila's identitet med Jemama's fjeldland uden andet bevis, end dette, at hvad der fortælles om Havila, tillige passer paa Jemama. Dertil er at bemerke, at der om Havila's beliggenhed hersker meget forskjellige meninger, og at Glaser ialfald staar alene med sin opfatning. Forøvrigt finder jeg det umotiveret at inddrage Havila-spørgsmaalet i drøftelsen af Ofir-guldlandets beliggenhed, selv om disse navne staar sammen i den mosaiske folkeliste. Det kan maaske være værd at lægge merke til, at Genesis, som nævner baade Ofir og Havila, kun kjender Havila som guldland, ikke Ofir, medens

[1] Glaser, Skizze der Gesch. u. Geogr. Arabiens II p. 350.

[2] „Sonach sage ich: das biblische Ophir im engeren Sinne ist die arabische Küste des Persergolfes . . . ."

[3] Her bør der dog efter Detlefsen snarere læses: Cabirus.

[4] Følgende citater vil være tilstrækkelige til at belyse Glaser's metode: „Aus dem Vorkommen von Gold und des Namens Apirus in dieser Gegend müssen wir schliessen, dass dieselbe ein Theil von Ophir war" (p. 371). „Dieser Theil der Küste zeigt also auch den Namen Ophir auf, da Apira selbstredend = Ophir ist" (p. 372). „Dass dieses Apirra nichts anderes ist als das biblische Ophir . . . versteht sich von selbst" (p. 373).

[5] Et karakteristisk exempel herpaa er hans konjektur Opyris for Ogyris, en af Mela III, 8 (79), Plinius VI, 28, 153 o. a. omtalt ø i den persiske bugt. Uden videre antar han i dette navns græske form en Γ som feilskrift for Π, hvorved han altsaa faar frem en Ophir nærstaaende navneform (cfr. Glaser, Zwei Publik. etc. p. 373).

[6] „Nunmehr, da wir wissen, dass auf Grund der Bibel, der classischen Autoren und der Keilinschriften Ophir an den Uferländern des Persergolfes gesucht werden muss . . ." (p. 373). „Wenn wir auch Abhira noch zu Ophir rechnen, dann erstreckte sich dieses Gebiet eben noch über den Indus hinaus" (p. 378).

Konge- og Krønikebøgerne, som ikke engang nævner Havila, kun kjender Ofirs guldland. Jeg opfatter dette saaledes, at Havila var det guldrigeste land, Jøderne kjendte i den ældste tid, medens Ofir var en senere tids guldland. Men da kan disse lande neppe have ligget i hinandens nærhed; thi i saa fald er det utænkeligt, at ikke begge guldlande skulde have været kjendt i en og samme tidsalder. Og da kan altsaa den mosaiske folkelistes Ofir, som nævnes ved siden af Havila, vanskelig være identisk med det salomoniske Ofir; havde det været tilfælde, vilde vel dette overordentlig rige guldland ogsaa have været nævnt i Gen. II, 11 lige saa vel som Havila.

Naar Glaser støtter sin hypotese paa en opregning af de af Hamdani omtalte guldverker i Jemama og andre dele af det indre Arabien, kan der mod dette argument reises den samme indvending som mod det, der hentes fra Agartharchides's og andre græske forfatteres beretninger om guldvaskerier i det nordlige Jemen, det beviser, at der paa Hamdani's tid fandt gulddrift sted i disse egne, men kan neppe være noget bevis for, at det samme ogsaa var tilfælde paa Ofir-expeditionernes tid. Det forekommer mig i det hele tvilsomt, om Jemama's og det indre Arabiens formentlige guldproduktion selv paa Hamdani's tid kan have været særlig betydelig. Det er nemlig ikke lykkedes Glaser i sin fortegnelse over hvad han kalder »die Goldbergwerke von Hawilah« (p. 347) at opdrive mere end 10 bergverker eller miner, og for fleres vedkommende er deres produktion af guld ikke engang udtrykkelig omtalt og bevist, kun sandsynlig. Endelig er et par af disse, deriblandt den vigtigste, dobbelt saa langt fjernet fra østkysten som fra vestkysten.

Som nævnt hævder ogsaa Glaser Asir og Jemens guldproduktion i oldtiden; men af mangelen paa beretninger om guldexport i oldtiden fra Arabiens kyst ved det røde hav drager han den helt utilladelige slutning, at ogsaa dette vestarabiske guld udførtes fra østkystens havne, særlig Omana, hvis guldexport derimod udtrykkelig omtales [1]. Paa denne maade opnaar Glaser en velkommen, høist paakrævet forøgelse af de kanske noksaa nødtørftige guldmængder, som ellers kunde være at udføre fra hans formentlige Ofir ved den persiske bugt. Men det er jo selvsagt, at havde der i oldtiden virkelig været saa let anledning til erhvervelse af guld som fra det forholdsvis nærliggende Debernes land paa Asirs vestkyst, vilde sikkerlig de guldsøgende Føniker og Jøder nok have skaffet sig adgang til disse guldvaskerier fremfor at foretage en lang og resikabel omseiling af den arabiske halvø.

[1] Periplus Maris Erythræi 36 (Geogr. Graeci min. ed. Müller I p. 286).

Et meget vigtigt bevis for Øst-Arabiens guldproduktion i oldtiden finder Glaser i den af Periplus maris Erythræi[1] omtalte guldexport fra havnen Omana, ifølge Glaser (p. 350) den eneste arabiske havn, hvorfra guld blev udført. Nu er det vistnok saa, at guld her nævnes blandt Omana's udførselsartikler, men næsten sidst og i en saadan forbindelse, at der neppe fra dette ene sted kan sluttes til nogen særlig betydelig guldexport fra denne havn. Men guldexport forudsætter heller ikke med nødvendighed guldproduktion, det viser til exempel forholdet med Sabæernes rige guldexport. Desuden er Omana ifølge Periplus[1] en havn paa den persiske bugts nordkyst; til andet resultat kan man vanskelig komme, hvis man, vel at merke, læser vedkommende sted uden forudfattet mening. Det siges jo her udtrykkelig, at Omana er en havn i Persis, hvorfra forskjellige varer, deriblandt guld udførtes til Arabien. Ikke desto mindre paastaar Glaser, at der her alligevel menes en havn i Øst-Arabien, og at dens omtalte udførsel til Arabien skal betyde: til andre dele af Arabien. Imidlertid henlægger baade Ptolemæus og Marcianus Heracleensis (I, 28) Omana til den persiske kyst, hvorom ogsaa samtlige nyere forskere er enige[2]. Ogsaa her staar altsaa Glaser alene med sin fortolkning.

Naar hertil føies den lange, lærde udredning, som skal bevise algumtræets identitet med styrax officinale (p. 358—367), er vi naaet gjennem den lange bevisrække af paastande og dristige slutninger, hvorpaa Glaser bygger sin originale Ofir-Havila-teori, en argumentation, hvis overbevisende evne ofte synes mig at staa i et omvendt forhold til vidløftigheden af det lærde apparat, som her er bragt i anvendelse[3].

Hvis nu Arabiens guldproduktion i tidligere tider virkelig har været saa betydelig, som denne teori's tilhængere mener at turde slutte af de faa beretninger hos græske og arabiske forfattere, maatte disse literære beviser støttes af arkæologiske: man maatte i stor udstrækning kunne paavise gamle gruber og andre haandgribelige vidnesbyrd om en ældgammel gulddrift. Selvfølgelig finder vi da ogsaa adskillige paastande om, at saadanne fund er gjort. Det er her særlig Burtons opdagelser[4], som den ara-

[1] „Saa følger efter 6 dages fart en anden havn i Persis, kaldet Omana . . . . Der udføres fra begge handelspladse (ɔ: Apologos og Omana) til Barygaza og Arabien . . . . purpur, klædedragter, vin, en mængde dadler, guld, slaver." Periplus maris Erythræi, 36 (Geogr. Gr. min. ed. Müller I p. 285, 286).

[2] cfr. Forbiger, Handbuch d. alt. Geogr. II, Leipzig 1844, p. 532, Müller, Geogr. Gr. min. I p. 285, Bunbury, Hist. of ancient Geogr., London 1883, II, 461. Af samme opfatning er ogsaa Mannert og Vincent.

[3] Træffende bemerker Keane (p. 44) herom: „the argument, occupying many closely printed pages and supported by a boundless wealth of learning, is not easy to follow."

[4] cfr. Burton, The Gold Mines of Midian and the Ruined Midianitic Cities (1878) og The Land of Midian (Revisited) 1879. „It will be noticed, that the glowing title of the first is already toned down in the second" (Keane p. 37).

biske Ofir-teoris tilhængere har gjort meget væsen af og som stadig anføres som hovedbevis for disse paastande[1]. Og det er virkelig ogsaa lykkedes Burton ved gjentagne reiser i Midian (1877 og 1877—78) at paavise sikre spor af gamle gruber, minehuller, smaa rester af guld etc. Det er blot det uheldige ved sagen, at Burtons opdagelser indskrænker sig til ialt 2 gamle guldverker[2]. Det er saaledes ikke netop noget særlig righoldigt bevismateriale, man her raader over, og det kan umulig være tilladt af disse faa fund at drage slutninger om nogen betydelig arabisk gulddrift i oldtiden, endnu mindre om Ofirs beliggenhed i Arabien, da man neppe vilde have sat saa store maritime foretagender igang for at naa Midian i det nordvestlige Arabien, i Akaba-bugtens umiddelbare nærhed.

Det synes derfor, som om Ritter og Keane maa have ret, naar de udtaler, at der i Arabien ikke findes nævneværdige spor efter nogen ældgammel eller antik gulddrift[3].

Hvad Arabiens guldproduktion i nutiden angaar, er den vistnok mere end tvilsom; det er ialfald den almindelige mening, som man ogsaa vil gjenfinde i alle geografiske haandbøger, at den arabiske halvø ikke eier guld. Næsten alle nyere forskere fra Niebuhr til Keane og Schweinfurth er af samme opfatning[4], og de faa af dem, som paastaar det modsatte, skylder ialfald beviser for denne sin paastand[5]. Man vil da heller ikke finde Arabien opført som guldproducerende land hverken i Soetbeers verker[6] eller i den nyere statistik over jordens aarlige metalproduktion[7].

[1] cfr. Sprenger: „Sir R. Burton hat die Frage (ɔ: nach dem Goldlande des Alterthums) praktisch gelöst . . . er glaubte, es würde sich lohnen, sie nochmals auszunützen." (Zeitschr. d. deutsch. morgenl. Gesellsch. XLIV p. 515). Imidlertid blev der ikke gjort videre forsøg fra den egyptiske regjerings side, blandt andet fordi den ikke fandt det klart bevist fra Burtons side, at en gjenoptagelse af den gamle gulddrift vilde lønne sig (cfr. Petermanns Mitt. 1881 p. 220).

[2] Keane, The Gold of Ophir p. 38.

[3] Ritter XIV (p. 409): „. . . die geringste Spur . . . nicht einmal etwa verlassenen Grubenbau, wie solcher doch anderwärts aus antiken Zeiten nicht eben selten vorkommt". Keane (p. 48): „. . . . Central Arabia, where there are no monuments or any old workings worth mentioning". Det kan vel neppe anføres som noget argument her, hvad Niebuhr (p. 141) fortæller om en araber fra Loheia, som paastod, at han kjendte nogle steder, hvor man i ældre tider havde gravet guld.

[4] Niebuhr (p. 141): „. . . man erhält jetzt in Arabien kein Gold, weder aus Flüssen noch aus Bergwerken." Lieblein (p. 59): „Die alten Schriftsteller geben dem glücklichen Arabien Gold als eignes Erzeugniss. Jetzt findet es sich dort nicht; und die Sache bleibt also immer zweifelhaft." Schweinfurth: „. . . . denn mit den eigenen Goldquellen des südlichen Arabiens war es, das wusste man längst, schlecht bestellt" (Petermanns Mitt. 1902 LB. 332).

[5] Saaledes Oppert (p. 50): „Manche (Goldgruben) sind noch heute vorhanden und liefern gute Ausbeute."

[6] Soetbeer, Edelmetall-Produktion (Erg.z.h. zu Petermanns Mitt. 1879) og Materialien zur Erläut. u. Beurtheil. d. wirthsch. Edelmetallverhältnisse etc. 1886.

[7] The mineral Industry 1902, 1903.

Vor undersøgelse om Arabiens guld viser altsaa det resultat, at de mange paastande om arabiske guldforekomster og arabisk guldproduktion i oldtid og nyere tid ikke er beviste eller ialfald hviler paa saa svage beviser, at det neppe kan være tvilsomt, at Arabien aldrig har produceret nogen større mængde guld, selv om det vistnok ikke forholder sig saaledes som forkjæmpere for de andre Ofir-teorier gjerne har villet paastaa ogsaa for Arabiens vedkommende ligesom for Indiens, at halvøen er og altid har været blottet for guld. Men paa den anden side kan man vanskelig frigjøre sig fra det indtryk, at om den arabiske Ofir-teoris modstandere har været altfor ivrige efter at frakjende Arabien enhver forekomst af guld, saa har teoriens tilhængere paa sin side ikke været mindre ivrige efter at tilkjende halvøen endog særdeles rige guldforekomster.

Vistnok er der endnu dele af Arabien, som ikke er den moderne videnskabelige forskning underlagt; men man maa dog siges at kjende halvøens geografiske forhold tilstrækkelig til at turde erklære det for usandsynligt, at Ofirguldet kan have været af arabisk oprindelse, et resultat af arabisk guldproduktion.

Til dette hovedhensyn kommer ogsaa andre omstændigheder, som taler mod Ofirs beliggenhed i Arabien, omstændigheder, som ikke vilde være at tillægge nogen afgjørende vægt, hvis Arabien forøvrigt opfyldte de i afsnit III opstillede hovedbetingelser, men som nu, da dette ikke viser sig at være tilfælde, øger usandsynligheden af, at det salomoniske Ofir har ligget i Arabien.

Det vil sees, at Ofir-beretningerne og beretningen om dronningen af Saba's besøg netop forekommer i den del af Konge- og Krønikebøgerne, som priser Salomo's rigdom og herunder opregner de store guldmængder, som fra forskjellige kanter tilfløđ den kongelige kasse i et enkelt aar. Det er fordi Ofir-guldet og dronningen af Saba's guld var de to hovedposter i dette enestaaende indtægtsbudget, at disse to begivenheder nævnes her og i umiddelbar forbindelse med hinanden[1]. Jeg mener nu, at det af den bibelske tekst her (I Kong. X, 10—15, II Krøn. IX, 9—14) fremgaar, at det land, Ofir-farerne besøgte, ikke var det samme som dronningen af Saba's land. Umiddelbart efter omtalen af Ofir-expeditionerne fortælles der nemlig om dronningen af Saba's besøg for at faa meddelt, at der ogsaa andetstedsfra bragtes Salomo guld, nemlig fra Syd-Arabien, hvor dronningen af Saba's rige var, og hvorfra hun tillige bragte kongen ædelstene og en enestaaende mængde krydderier som gave. Saa kommer for-

[1] Det forekommer mig uberettiget, naar enkelte forskere af denne sidste omstændighed ogsaa har villet slutte, at Ofir-expeditionerne var foranlediget ved dronningen af Saba's besøg, og at Ofir-guldlandet maa have ligget i Saba's nærhed.

fatteren til at tænke paa, at jo ogsaa Ofir-farerne, ikke blot dronningen af Saba, bragte kong Salomo andre kostbarheder fra mineralriget og vekstriget; men han vil udtrykkelig have fremhævet, at disse af Chirams og og Salomo's egne folk hjemførte kostbarheder skrev sig fra det samme land, hvorfra de hentede guld til kongen, fra Ofir altsaa, ikke fra det land, hvor dronningen af Saba havde sit rige: »Men ogsaa Chirams skibe, som førte guld fra Ofir, bragte fra Ofir særdeles mange algumtræer [1] og kostbare stene.« Der kan vistnok ikke være tvil om, at Ofir her med forsæt er gjentaget for udtrykkelig at stille det i modsætning til Sabæer-riget: ligesom guldet var altsaa ogsaa de øvrige kostbarheder fra to forskjellige lande, fra det store Sabæer-rige i Syd-Arabien og fra et udenfor dette liggende land, som kaldtes Ofir. Jeg er ikke i tvil om, at det er paa denne maade, forfatterens udtryk her er at forstaa [2]. Havde det af Ofir-farerne besøgte land været det samme som dronningen af Saba's rige, vilde vel ogsaa Ofir-farerne have hjemført de saa høit skattede krydderier. Ogsaa den omstændighed, at det af Ofir-farerne hjemførte algumtræ aldrig tidligere havde været seet i Palæstina, synes at tyde paa, at det var et nyt, hidtil ukjendt land, Ofir-farerne var kommen til. Men da den mosaiske folkelistes Ofir maa antages at have tilhørt det sabæiske rige [3], kan det altsaa ikke være dette Ofir, som i v. 11 udtrykkelig fremhæves i modsætning til dronningen af Sāba's land. Nu siges der straks efter (v. 14, 15), hvor et enkelt, særlig indbringende aars guldindkomster opregnes, at der ogsaa (ɔ: foruden Ofir-guldet og dronningen af Saba's guld) indkom smaapartier af guld fra andre kanter, bl. a. fra »Arabiens konger«. Det kunde ligge nær med Peters [4] heri at se et bevis for det salomoniske guldlands beliggenhed udenfor Arabien. Men nu er sagen den, at det bibelske Arabien var et mere begrænset omraade end vore dages Arabien, idet dette navn indtil c. 300 f. Chr. kun betegnede den nordlige (nordvestlige og nordøstlige) del af halvøen [5], ikke den af Joktanider (Himjariter) beboede sydlige og sydvestlige, væsentlig med det sabæiske rige sammenfaldende del af den arabiske halvø. V. 15 kan derfor i tilfælde kun bevise noget for den nordlige, af Ismaeliter (»Arabere«) beboede del af Arabien; men da,

[1] Angaaende Algumtræer cfr. p. 20.

[2] En anden sag er det, om ikke forfatteren af I Kong. her tar feil, naar han mener, at dronningen af Saba's guld virkelig var fra Syd-Arabien. Paa grund af Arabiens fattigdom paa guld er det rimeligere at antage, at dronningen af Saba's guld ligesom Sabæernes berømte guldrigdom i det hele snarere skyldes import fra deres rige oversjøiske guldminer i Syd-Afrika.

[3] cfr. Keane, The Gold of Ophir p. 112 f., 219.

[4] Im Goldland des Altertums p. 244.

[5] cfr. Glaser p. 315, Keane p. 105, 6, Kiepert p. 183, Helmolt, Weltgesch. III, p. 235.

som netop paavist, det salomoniske Ofir er udelukket ogsaa fra den sydlige, himjaritiske del, kan man muligens i udtryk og sammenhæng her i Konge- og Krønikebøgernes Ofir-steder finde støtte for den opfatning, at det salomoniske Ofir ikke var identisk med folkelistens Ofir, men at det var et rigt guldland udenfor Arabien.

For denne opfatning taler ogsaa den omstændighed, at Ofir-expeditionerne foregik eller rettere sagt maatte foregaa tilsjøs. Det fremgaar nemlig, synes mig, med tilstrækkelig tydelighed, at det for Chirams og Salomo's folk var uomgjængelig nødvendigt at drage paa sjøen for at naa Ofir. Havde ikke det været tilfælde, vilde neppe Jøderne ialfald, som saa helt igjennem var et landfolk, uvant med sjøliv og sjøvæsen, have indladt sig paa vidløftige og dristige foretagender, som de ikke engang kunde klare uden fremmed hjælp. I en fjern havn skulde skibstømmer skaffes tilveie, skibe bygges, og det ikke almindelige skibe, men at dømme efter udtrykket Tarsis-skibe, store sjøgaaende oceanfarere, endelig skulde disse udrustes og bemandes med sjødygtigt mandskab. Det var i det hele taget et stort apparat, som sattes i scene, og omhyggelige forberedelser, som blev trufne for disse expeditioners skyld. Og vi ser, at Jøderne ikke greier alt dette alene; kun ved Fønikernes hjælp kommer Ofir-expeditionerne igang, og kun under fønikisk ledelse naaes Ofir. Alt dette beviser to ting: for det første at det her gjaldt store interesser, at Ofir altsaa var et i høi grad attraaværdigt maal, for det andet, at dette maal ikke kunde naaes uden tilsjøs. Havde det været muligt at naa Ofir tillands, kan man være sikker paa, at Jøderne vilde have valgt denne for dem meget naturligere vei. Da Josafat's flaade lider havari i Ezjon-Geber, maa han opgive sine Ofir-planer, atter et bevis for, at det salomoniske Ofir ikke kunde naaes ved en expedition tillands. Men dette havde jo uden større vanskelighed kunnet lade sig gjøre, hvis Salomo's Ofir havde ligget i Arabien. I saa fald kunde man nemlig have naaet guldlandet, hvad enten det havde ligget i det vestlige eller sydlige Arabien, ad den urgamle karavanevei, som fra Syrien og Palæstina fører gjennem Vest- og Syd-Arabien, den samme vei, som dronningen af Saba maa have taget med sin kamelkaravane, og som for en jødisk expedition havde været baade naturligere og lettere end sjøveien. Og hvad Fønikerne angaar, var heller ikke dette udprægede sjøfolk uvant med karavane-reiser, tvertimod. Enhver større historisk haandbog kan fortælle om Fønikernes karavane-handel[1] baade med

[1] cfr. Helmolt, Weltgeschichte IV p. 17: „Die dort gewonnenen, auch zu Lande verfrachteten Massen setzten die Phöniker in den Stand . . . *auch durch Karawanen* einen gewinnbringenden Transithandel nach dem Innern Asiens zu treiben. Sie vermittelten den Verkehr der babylonischen Kultur mit den Mittelmeervölkern und führten den indischen Durchgangshandel Arabiens weiter. Während ihre eigne Metallindustrie

det vestlige og sydlige Arabien og med Eufrat-landene indenfor den persiske bugt. Altsaa ogsaa for det tilfælde, at Ofir, som Glaser paastaar, havde ligget ved den persiske bugt, vilde den vel kjendte karavanevei gjennem den syrisk-arabiske ørken have frembudt en kortere og lettere adkomst til det forjættede guldland end den lange, farefulde omseiling af den arabiske halvø.

En kritisk undersøgelse af den arabiske Ofir-teori kan saaledes efter min mening kun give det resultat, at trods de vegtige argumenter, som fra fremragende videnskabeligt hold er ført i marken til fordel for Arabien, er der dog, naar man prøver denne teori ud fra den moderne Ofir-forsknings synspunkter, saa afgjørende grunde mod Arabien, at man tvinges til at opfatte det salomoniske Ofir som et fra den mosaiske folkelistes forskjelligt, altsaa udenfor Arabien liggende land. Selv Sprenger, en af forkjæmperne for den arabiske teori, vakler, og mistvilende om løsningen af dette gaadefulde spørgsmaal udbryder han[1]: »Ophir ist und bleibt also ein unbestimmter, nebelhafter geographischer Begriff; und wer weiss, ob sich der Dichter der Salomonssage Ophir im selben Lande dachte wie der des Hiobromans.« Heri ligger efter min mening netop løsningen: vi maa antage et dobbelt Ofir. En saadan opfatning er alt tidligere fremholdt af Bochart, Pluche, d'Anville, som foruden det arabiske Ofir antog et andet — det salomoniske — i Indien eller Afrika[2]. Og der er vel heller intet til hinder for, at Ofir kan have været anvendt som navn paa to forskjellige landstrøg; det er en ganske naturlig løsning, naar man blot ikke opfatter de to Ofir-navne som rent forskjellige, uafhængig af hinanden opstaaede benævnelser, men saaledes, at det ene land maa antages at være opkaldt efter det andet, nybygget efter moderlandet, en i alle tiders kolonisations-historie almindelig foreteelse. Det kunde ogsaa tænkes, at det blot var Jøderne (og kanske Fønikerne), som i mangel af andet navn paa det oversjøiske guldland gav det navn efter den del af det sydarabiske Sabæerrige, som især udnyttede disse oversjøiske guldleier eller paa den tid stod i livligst rapport med guldlandet, og ved hvis hjælp Fønikerne og gjennem dem igjen Jøderne havde faaet anledning til at deltage i udnyttelsen af dets guldrigdom.

---

(Schmucksachen aus Gold und Silber, Gefässe, Geräte und Waffen aus Bronze) in hohen Flor kam, führten sie Gold, Silber, Kupfer und Zinn nach Ägypten, in die Euphratländer und *nach Südarabien aus* und brachten von dort im Austausche die Schätze des Ostens . . ."

[1] cfr. Zeitschr. d. deutsch. morgenländ. Gesellschaft XLIV p. 518.

[2] cfr. Gosselin, Recherches sur la Géogr. des Anciens II p. 93.

## Den afrikanske Ofir-teori.

Allerede for en forhaandsbetragtning synes denne teori at maatte have meget for sig. Eftersom det altsaa viser sig, at hverken den indiske eller arabiske teori bestaar for en mere indgaaende kritisk prøve, kunde man nemlig være tilbøilig til paa forhaand uden videre at anse den afrikanske teori for den rette: naar det salomoniske Ofir ikke kan have ligget i Indien eller Arabien, maa det søges i Afrika; nogen fjerde teori er ikke fremsat og neppe heller tænkelig. Der er ogsaa andre forhold, som paa forhaand taler til fordel for den afrikanske Ofir-teori, først dette, at alene denne teori kan støtte sig til et stadig øgende bevismateriale af arkæologisk og monumental art, dernæst den omstændighed, at medens de øvrige Ofir-teorier fremdeles vakler i valget af en bestemt lokalitet, har den afrikanske teori's tilhængere altid staaet samlet[1] om et bestemt landstrøg i det sydøstlige Afrika, Sofala's indland nemlig, som i sine mægtige guldleier og vidstrakte ældgamle ruinfelter synes at eie nogle af de vigtigste betingelser for at kunne identificeres med Salomo's Ofir.

Hvorvidt denne forhaandsopfatning bekræftes af en kritisk prøves resultater, vil fremgaa af efterfølgende undersøgelse, som indledes med en kort historik.

Oprindelig fremgaaet af en gammel tradition blandt Sofala's Kystarabere og fra dem optaget af Portugiserne blev den afrikanske Ofir-teori allerede i det 16de aarhundrede gjenstand for videnskabelig behandling. Den vandt sterk tilslutning i Ofir-forskningens 1ste hovedperiode (c. 1700), men blev i den anden (c. 1800) trængt tilside af den arabiske og senere af den indiske teori, indtil den ved det 19de aarhundredes slutning atter kom i kurs og nu i Ofir-forskningens 3die og sidste periode (c. 1900) helt har faaet overtaget.

Længe før Portugisernes ankomst havde Araberne fra Mogdischu og senere fra Kilva slaaet sig ned paa Sofala's kyst. Allerede Masudi i det 10de aarhundrede og efter ham andre arabiske forfattere omtaler Sofala's guldrigdom, dets gulds udmerkede kvalitet og de derboende Kystaraberes handel. Det er dog især fra portugisiske forfattere i det 16de aarhundrede, Barbosa, De Barros, Lopez, Dos Santos, at vi har noget kjendskab til Sofala's forhold før Portugiserne og Sofala-Arabernes forbindelse med og kundskab om det rige guldland i det indre.

---

[1] En undtagelse herfra danner Cornelius van der Steen (Cornelius a Lapide 1568—1637), som henlægger Ofir til Vest-Afrika. Cfr. Gosselin, Recherches sur la Geogr. des Anciens II p. 92.

Uden egentlig selv at være i besiddelse[1] af kysten eller dens indland drev Sofala's Kystarabere en indbringende handel i elfenben og særlig i guld. Krøniker fra Kilva beretter vistnok, at Araberne c. 1000 begyndte at gjenoptage og bearbeide Sofala's guldminer[2]; det synes dog at fremgaa af portugisiske kilder, at de i almindelighed ikke selv udvandt guldet, men med stor fordel[3] tiltuskede sig det meste af den indfødte befolkning, som kun efter Kystarabernes initiativ for gode ord og betaling drev en lidet energisk guldvaskning i det indre land[4]. Af indfødtes beretninger, rimeligvis ogsaa af selvsyn fik arabiske handelsmænd kundskab om gamle guldverker og merkelige ruiner i Sofala's indre; af disse gir portugisiske forfattere, tydeligvis paa grundlag af Kystarabernes skildringer følgende beskrivelser. ». . . Alle miner, som befinder sig paa lavlandet, er de ældste man kjender i denne egn. I landets midtre del findes en firkantet fæstning, opført uden mørtel af indvendig og udvendig tilhugne stene af en overordentlig størrelse; dens volde er over 25 haandflader tyk; men høiden staar ikke i forhold til tykkelsen. Og over indgangen til denne bygning er der en indskrift; men nogle lærde mauriske (ɔ: arabiske) kjøbmænd, som har været der, var ikke istand til at læse den, og heller ikke kunde de sige, hvad slags bogstaver det var. I nærheden af denne bygning er der paa nogle bakker andre af samme stenarbeide og uden mørtel, deriblandt et taarn paa mere end 12 alen. De indfødte kalder alle disse bygninger Symbaoe, som hos dem betyder residens; ethvert sted, hvor Benemotapa opholder sig, kaldes nemlig saa, og da de anser dette for en kongelig bygning, har ogsaa alle kongens øvrige residenser delte navn . . . . . De (ɔ: ruinerne) ligger i lige linje 170 leguas vest for Sofala under $20^0$ og $21^0$ S., og i denne egn er der ingen andre gamle eller nye bygninger; thi de indfødte er barbarer, og alle deres huse er af træ. De

[1] cfr. Theal, The Beginning of the South African History, London 1902, p. 106.

[2] cfr. Schurtz i Helmolt, Weltgeschichte III p. 428.

[3] „Folket i Monomatapa kommer til Sofala belæsset med guld og gir saadanne mængder, at kjøbmændene tjener 100 for 1" (Barbosa 1516).

[4] . . . „I Manica's miner maa Kafferne, da jorden er saa tør, arbeide temmelig haardt; thi alt guld er i støv, saa at de maa bringe jorden til et sted, hvor der er vand . . . Andensteds, hvor der er myrer, slaar folk sig sammen og tømmer dem halvveis, og i slammet finder de guld, og hvis disse folk var havesyge, kunde de udvinde store mængder, da jorden er saa guldrig; men de er for dovne eller rettere sagt saa lidet havesyge, at kun sterk hunger kan bringe en neger til guldgravning. Derfor tar Maurerne (ɔ: Araberne), som besøger disse egne, sin tilflugt til en list. De forsyner negrene og deres kvinder med klæder, perler og anden stas, som de synes om . . . og gir dem alt paa kredit, idet de beder dem gaa og arbeide i minerne, saa kan de ved sin tilbagekomst betale for disse ting . . . og saa paalidelige er negrene, at de holder sit ord (De Barros, Asia I Lisboa 1552 X c. 1).

Maurer (ↄ: Araber), som har seet dem, mener, at de er meget gamle og opført til beskyttelse for de meget gamle miner . . . . .«[1]

Denne forholdsvis udførlige fremstilling skyldes den portugisiske statsmand og historieskriver De Barros, som her uden tvil gjengir arabiske handelsmænds beskrivelse af det egentlige, »Store Zimbabve«, som det nu kaldes. Vistnok findes her ingen firkantet fæstning, heller ingen indskrift eller spor efter en saadan; afstanden fra kysten er ogsaa betydelig overdreven; men stedets bredde er temmelig nøiagtig angivet. En anden portugisisk forfatter, dominikanermunken Dos Santos, som efter at have virket paa Sofala-kysten drog opad Zambesi til Tete (1590), beskriver efter arabiske, rimeligvis ogsaa portugisiske beretninger andre gamle ruiner syd for Zambesi ved Massapa, ifølge Peters det nuværende Inja-sapa mellem Sena og Tete[2]: ». . . Nær Massapa er en meget høi og stor fjeldkjæde, som kaldes Fura, fra hvilken man overser en stor del af kongeriget Manamotapa. Af denne grund tillader ikke kongen Portugiserne at bestige dette fjeldparti, forat de ikke skal blive begjærlige efter hans lande, hvor der er skjult saa mange og rige guldminer, naar de faar se deres størrelse og skjønhed. Paa dette fjeld staar endnu rester af gamle mure og nogle antike sten- og kalkruiner, som tydeligvis viser, at der allerede var huse og faste boliger, ting, som ellers ikke findes nogensteds i kafferlandet; thi selv kongernes huse er af træ og dækket med straa . . . . .«[3]

Nogen overlevering om de gamle guldgravere og bygmestre fandtes neppe længere hos landets egen befolkning[4]; for disse lavtstaaende indfødtes betragtning var det hele uforstaaeligt; de gamle mure stod for dem som overnaturlige kræfters, onde magters verk[5]. Men hos Sofala's Kystarabere og de arabiske handelsmænd ved Zambesi havde der i tidens løb udviklet sig en dobbelt tradition om de gamle bygverker, idet de dels paastodes at skrive sig fra dronningen af Saba, dels at skyldes kong Salomo, en heller ikke i andre arabiske overleveringer ukjendt kombination; Sofala skulde da være Salomo's Ofir, hvis navn endnu fandtes bevaret i Fura, Afura, navnet paa et guldrigt land i det indre[6].

[1] De Barros, Asia I, X c. 1.

[2] cfr. Peters, Im Goldland des Altertums, p. 28.

[3] Dos Santos, Ethiopia oriental I, Evora 1609.

[4] cfr. dog Reclus, Nouvelle Géogr. Universelle XIII p. 623: „. . . cependant la tradition unanime des indigènes est que des hommes blancs „sachant tout faire" ont habité la „Résidence"." Ogsaa Dos Santos siger i anledning af den blandt Araberne herskende tradition: „*Dette lands befolkning* og især nogle gamle Maurer siger . . ."

[5] cfr. De Barros, Asia I, X c. 1: „Landets befolkning, som er uciviliseret, husker ikke, naar og af hvem disse bygninger er opført; de paastaar kun, at de er djævelens verk, fordi de ikke kan tænke sig, at de er gjort af menneskehænder . . ."

[6] cfr. Dos Santos, Ethiopia oriental I: „Dette lands befolkning og især nogle gamle Maurer (ↄ: Arabere) siger, at de af sine fædre har hørt en tradition, ifølge hvilken disse

Ved sin ankomst til Sofala 1501 fandt Portugiserne bekræftelse paa de mange rygter om Sofala's guldrigdom og fik snart høre Kystarabernes fortællinger om de gamle miner og ruiner ved Zimbaoe, som allerede 1516 omtales af Barbosa. Vi har hørt, hvorledes alt dette fandt en modtagelig jordbund hos de Ofir-søgende portugisiske opdagere, som af den blandt Araberne herskende tradition end mere bestyrkedes i sin opfatning, at Sofala var Ofir, en teori, som i det 16de aarhundrede optoges af portugisiske forfattere[1] og ved aarhundredets slutning vandt videnskabelig hævd ved Ortelius's autoritet.

Skjønt der i tidens løb blev gjort flere forsøg paa at trænge frem til Sofala's indre, hvor de gamle guldminer var at finde, er det dog tvilsomt, om Portugiserne virkelig, som de selv paastaar, naaede saa langt, at de med egne øine kunde overbevise sig om tilværelsen af disse miner og ruiner[2]. Deres kolonial-politik var nemlig uheldig; de forstod ikke at komme i et godt forhold til den indfødte befolkning, endnu mindre til Kystaraberne, som frygtede den nye konkurrence og dertil ophidsedes ved portugisiske proklamationer mod Arabernes handel. Det er ikke usandsynligt, at Portugiserne kan være naaet frem til de nærmeste i periferien liggende dele af de gamle guldfelter syd for Zambesi og i det østlige Manica; men deres centrale del i det sydlige Maschona-land, hvor de fleste og betydeligste miner og ruiner findes, er det vistnok ikke lykkedes dem at naa. Naar det ikke desto mindre berettes, at Portugiserne gjentagne gange naaede frem til Zimbaoe eller Zimbabye[3], saa er der ved dette navn

huse har været et af dronningen af Saba's faktorier, og at meget guld derfra blev ført nedad Cuama's (ɔ: Zambesi's) floder til det ethiopiske hav . . . Derfra blev det . . . bragt til dronningen af Saba's hof, og hun sendte sin flaade gjennem det røde hav for at søge guld i disse floder . . . Andre siger, at disse ruiner har været et af Salomo's faktorier . . . De sagde ogsaa, at guldet fra Ofir, som blev bragt Salomo, var fra dette land, som hed Fura eller Afura, og at der er liden forskjel mellem Afura og Ofir, et navn, som i tidernes løb fra da til nu maa have undergaaet mange forandringer . . ."

[1] Dos Santos siger (Ethiopia oriental I): „. . . Man maa antage, at Salomo's flaade kom til kysten af Ethiopien for at hente guldet fra Fura . . . Det synes altsaa ved disse angivelser bevist, at dette Fura-bjerg er den virkelige Ofir-egn." Lopez fortæller, at kong Salomo fik sit guld fra Sofala og paastaar endog, at Sofala's indbyggere (ɔ: Araberne?) roste sig af at være i besiddelse af bøger fra gamle tider, som bekræftede Salomo's tre-aarige skibsfart paa Sofala (cfr. Ritter, Erdkunde XIV p. 375, Wilmot, Monomotapa p. 133). De Barros identificerer endog Zymbaoe med Ptolemæus's Agisymba („vi tør vistnok antage, at dette er den af Ptolemæus nævnte egn Agisymba . . . da det ene navn vel er korrumperet af det andet"). Ligesaa venetianeren Livio Sanuto, hvis fremstilling helt hviler paa De Barros's.

[2] cfr. Petermann i Peterm.s Mitth. 1872 p. 125: „. . . es scheint ziemlich gewiss, dass sie niemals selbst bis zu den Ruinen gelangt sind, sondern ihre Kenntnisse davon nur durch Hörensagen hatten". Cfr. ogsaa Bent, The ruined cities of Mashonaland. New edit. London 1893, p. 241 f.

[3] Dette ords skrivemaade er forskjellig. Nu skrives i almindelighed Zimbabve eller Simbabve, ældre former er Zimbaoe, Symbaoe, Symbabye. Ordets etymologi er tvilsom og har

sikkerlig kun at forstaa en af Monomotapa-kongernes residenser syd for Zambesi, hvilke efter De Barros's udsagn samtlige bar dette navn. Det beror nemlig paa en misforstaaelse, naar det er bleven paastaaet, at Monomotapa[1] residerede i vore dages Zimbabve.

Det lykkedes saaledes 1561 jesuiterpateren Silveira via Zambesi at naa Zimbaoe, hvor han endog fik døbt Monomotapa, men snart efter led martyrdøden, idet han efter arabisk initiativ blev dræbt af den indfødte befolkning. Med denne begivenhed som paaskud blev der saa mellem aarene 1569—1576 af den portugisiske regjering gjort 2 forsøg — de eneste[2] — paa at erobre Sofala's guldland: en expedition, som under Barreto, der allerede før sin afreise fra Portugal fik titelen »Monomotapa's erobrer«, sendtes opad Zambesi for gjennem det nordlige Maschona-land at trænge frem til Manica, mislykkedes ganske, medens en anden under Homem fra Sofala af virkelig naaede frem til Manicas miner, hvor prøvedrift ogsaa blev iverksat, men med saa daarligt resultat, at landets erobring

været gjenstand for forskjellige fortolkninger, dog er der enighed om dets Bantu-oprindelse. Ifølge de ældste portugisiske beretninger (De Barros o. a.) skal ordet betyde „hof, residens". Af denne mening er ogsaa enkelte nyere forskere, Bent, Keane, som dog ad forskjellige veie er kommen til dette resultat. Den almindelige forklaring, hvortil de fleste nyere forskere har sluttet sig, er dog den, at Zimbabve er opstaaet ved en sammensætning af zimba eller simba, plural. af imba (hus) og bve, forkortet af mabve eller mabgvi (sten); Zimbabve faar da betydningen: „hus eller bygning af sten". Ordet er altsaa ikke navn paa en speciel plads, ikke et egennavn, men et fællesnavn (cfr. Muller, Land u. Leute zwischen Zambesi u. Limpopo p. 17, Schlichter i Petermanns Mitteil. 1893 p. 148, Peters, Im Goldland des Altertums p. 58, 184, 265, Hall, Great Zimbabwe p. 85). Imidlertid har De Barros og de øvrige, som holder paa betydningen residens, forsaavidt ret som ordet Zimbabve i tidens løb har været brugt og fremdeles bruges — baade nord og syd for Zambesi — som betegnelse for en høvdings kraal eller „residens" uden virkelig at betyde dette. Hermed hænger det vistnok saaledes sammen. Det synes som Makalanga-høvdingerne ofte har haft sine kraaler i eller i nærheden af en eller anden af de gamle ruiner, og da de indfødte kalder hver af disse ruinhobe Zimbabve, kom dette ord lidt efter lidt til at bruges som navn paa en høvdings residens, selv om der ingen ruin var i nærheden. Deraf den misforstaaelse hos de første portugisiske opdagere og senere forfattere, at Zimbabve virkelig betyder residens. Zimbabve kan altsaa som Bantu-ord ikke være det oprindelige navn paa disse gamle bygverker, men er af senere oprindelse.

[1] Monomotapa, som i ældre tider ved en misforstaaelse opfattedes som navn paa det mægtige Makalanga-rige, inden hvis grænser de gamle guldfelter mellem Zambesi og Limpopo befandt sig, var ikke noget landsnavn, men en arvelig herskertitel, hvis betydning er omstridt. Medens Ritter (I p. 116) mener, at ordet er af arabisk oprindelse, anser nyere forskere Monomotapa (eller Benomotapa) for et Bantu-ord, ligesom Makalanga (eller i den ældre form Mocaranga) er et Bantu-folk. Det betyder enten bjergenes herre (Theal p. 212) eller minernes herre (Peters p. 78, Keane p. 9). Den sidste betydning vilde selvfølgelig være af megen interesse som en mulig gjenklang fra fjerne tiders forhold.

[2] cfr. Ruge, Der portugiesische Feldzug nach dem Goldland von Südost-Afrika (Verhandl. der Gesellschaft f. Erdkunde zu Berlin XXIII, 1896 p. 537).

blev opgivet. Skjønt der 1607 endog indgaaes en overenskomst med Monomotapa, som til vederlag for portugisisk assistance mod oprørske vasaller traktatmæssig overdrog alle sit lands guldminer til Portugals konge, blev dog ved en slet politik i den nærmest følgende tid den gunstige leilighed forspildt. Med den portugisiske magts almindelige forfald i det 17de aarhundrede svandt ogsaa herredømmet over Sofala's indland; det naaede siden sjelden udover deres smaa i kystlandet anlagte fæstninger. »The Portuguese seemed, like Moses, to see the promised land and not to be able to enter it.»[1]

Derfor udvidedes heller ikke kundskaben om de gamle ruinfelter i Sofala's indre; det blev ved hvad man fik vide allerede i den første opdagertid, og alle senere beskrivelser af dem er derfor kun en mere eller mindre varieret gjengivelse af den ældste portugisiske, paa Kystarabernes beretninger byggede fremstilling. Derimod holdt den opfatning sig og vandt stadig større udbredelse, at Sofala var Ofir, og det ikke blot i Portugal[2], men ogsaa i det øvrige Europa, ja da Hollænderne havde slaaet sig ned paa Kap, blev der af dem endog udsendt 2 expeditioner (1657 og 1660) udelukkende i den hensigt tillands at trænge frem til Ofirs guldland[3]; senere har ogsaa Boerne foretaget gjentagne »trek« for at naa disse forjættede egne[4], hvor rygtet henlagde kong Salomos miner, et rygte, som de i sin gammel-testamentlige iver havde saa meget lettere for at fæste lid til.

Det er derfor ikke underligt, at de mange forfattere, som i slutten af det 17de og begyndelsen af det 18de aarhundrede gjorde dette spørgsmaal til gjenstand for videnskabelig undersøgelse, udtalte sig til fordel for den afrikanske Ofir-teori. Særlig var dette tilfælde i Frankrige, hvor studiet af den antike geografi paa den tid netop havde sin blomstring, og hvor ogsaa videnskabelige kapaciteter som Montesquieu[5] og den kritiske Afrika-geografis grundlægger d'Anville[6] gav denne teori sin tilslutning.

Men ved det 18de aarhundredes slutning indtraadte en reaktion. Hertil bidrog i ikke ringe grad den maade, hvorpaa den skotske Afrika-reisende

---

[1] Wilmot, Monomotapa, London 1896, p. 190.

[2] Bent, The ruined cities of Mashonaland p. 242 citerer et brev fra guvernøren i Goa af 1721, hvori denne anbefaler Portugals konge en undersøgelse af Simbaoe's ruiner for om muligt at faa bragt paa det rene, om man her virkelig har Ofir.

[3] cfr. Muller, Land u. Leute zwischen Zambesi u. Limpopo, Giessen, p. 32.

[4] cfr. Bent, The ruined cities of Mashona-land p. 244.

[5] Montesquieu, Esprit des Loix I p. 476.

[6] d'Anville Mémoire sur le pays d'Ophir (Mémoires de l'Académie des Belles-Lettres XXX p. 83 f.).

Bruce[1] havde forsvaret denne teori. Som sin samtid i det hele tilbøilig til dristige historiske og etymologiske hypoteser[2] havde han som beviser fremført en række ubeviste paastande med saadan skraasikkerhed og overlegenhed, at han derved udæskede den videnskabelige kritik, som, væsentlig ledet af Vincent, tog afstand ikke blot fra Bruce, men fra den af ham forfegtede afrikanske Ofir-teori i det hele[3]. Det er i saa henseende ganske betegnende, at de to eneste forskere af betydning, som i det 19de aarhundredes første halvdel forsvarer denne teori, Rennell og Quatremère[4], i sin argumentation ikke engang nævner Sofala's ruiner og den arabiske tradition om deres oprindelse fra kong Salomo og dronningen af Saba, beviser, som før saa ofte anførtes, men som for en mere nøgtern kritik maatte være af ringe værd, saalænge endnu ingen Europæer havde seet, end sige videnskabelig undersøgt de sydafrikanske ruinfelter. I det hele taget havde tidligere tiders overvurderen og misbrug af disse argumenter bragt den afrikanske Ofir-teori i miskredit hos det 19de aarhundredes forskning, samtidig med at Lassen havde lagt sin autoritet i vægtskaalen til fordel for Indien. Ritter var dog fordomsfri nok til at udtale, at den endelige dom i dette spørgsmaal maatte afhænge af nærmere undersøgelser i Sofala's indre[5]. Dette standpunkt blev ogsaa den moderne forsknings: man maatte forlade spekulationernes og betræde opdagelsernes vei. Fandtes der virkelig i Sofala's indre ældgamle guldminer og ruiner — og det var der vistnok ingen grund til at tvile paa —, saa maatte al fremtids forskning med hensyn til den afrikanske Ofir-teori først og fremst samle sig om gjenopdagelsen og studiet af disse gamle mindesmerker. Thi trods de

[1] Bruce, Travels to discover the sources of the Nile, Edinburgh 1790. Tysk oversætt. I p. 479—88. Ritter (Erdk. XIV p. 427) siger, at enkelte forskere ikke engang fandt det umagen værd at imødegaa, hvad der var anført til forsvar for Sofala, „unstreitig weil die früher von J. Bruce dafür vorgebrachten Beweise meist sehr phantastisch in die Luft gebaut waren".

[2] cfr. V. de Saint-Martin, Histoire de la Géographie p. 453.

[3] cfr. Vincent, The commerce and navigation of the ancients in the Indian Ocean, London, 1807, II p. 266: „. . . but I by no means subscribe to the system of Bruce, which he has displayed with so much ingenuity and ostentation and which he thinks established by the discovery of an anomalous monsoon . . ." Rennell, The geographical system of Herodotus, London, 1830 p. 676: „. . . Bruce, perhaps, may be right in supposing Sofala, in despite of his errors and blunders respecting the monsoons etc." Ritter, Erdkunde XIV p. 375 siger i anledning af Bruce's paastand, at Sabæerne havde udbredt sit herredømme over Sofala, „die Behauptung ganz in der Luft schwebt, da J. Bruce nie in Sofala war und keine Untersuchungen darüber anstellen konnte".

[4] Quatremère, Mémoire sur le pays d'Ophir (Mém. de l'acad. royale des inscript. et bell. lettres, Paris, 1845, p. 349 f.).

[5] cfr. Ritter, Erdkunde XIV p. 375: „. . . bevor nicht Zeugnisse anderer Art für ein so hohes Salomonisches Zeitalter gefunden werden . . . . Höher hinaufreichende Forschungen sind jedoch nicht aus den Augen zu verlieren".

mange vægtige argumenter, som var anført, og den store lærdom og skarpsindighed, hvormed første rangs forskere havde traadt i skranken for denne teori, var dog den hele bevisførsel endnu svævende og uden fast grundlag, da den omstridte lokalitet hidtil kun kjendtes af andenhaands beretninger fra det 16de aarhundrede; først en grundig videnskabelig undersøgelse paa selve stedet kunde maaske bringe den løsning, som al verdens teoretiske betragtninger, hvor skarpsindige de end var, ikke havde kunnet hidføre.

Men en saadan undersøgelse lod længe vente paa sig. Imidlertid var der fra ikke-portugisisk hold kommen beretning om andre ruiner end dem, som af de gamle portugisiske forfattere henlagdes til Maschona-land vest for Sofala og syd for Zambesi, idet nemlig Moffat og Livingstone i 50-aarene havde omtalt talrige ruiner i det nordvestlige Matabele-land, af hvilke Baines 1869 foretog den første nærmere undersøgelse [1]. Saa havde missionæren Merensky 1861 gjort et forgjæves forsøg paa at trænge frem til det egentlige Zimbabve [2], og amerikaneren Renders skal allerede 1868 have besøgt disse ruiner og opholdt sig i deres nærhed [3]; men tyskeren Mauch, som sammen med den engelske jæger Phillip gjenfandt dem den 5te septbr. 1871, er ialfald den første Europæer, som har givet den videnskabelige verden en paa selvsyn baseret beskrivelse af Zimbabves hovedruiner, som snart efter ogsaa besøgtes af Baines, der bragte de første afbildninger af dem. Mauch's gjenopdagelse, som først kom til offentlighedens kundskab ved en foreløbig meddelelse i den reisendes breve [2] og senere gjennem hans udførligere beskrivelse af ruinerne i Petermanns Mittheilungen [4], vakte stor opmerksomhed i videnskabelige kredse, særlig forsaavidt som derved disse hidtil saa mystiske ruiners existens virkelig konstateredes. Men det var en skuffelse, at det ikke havde lykkedes Mauch at paavise spor af indskrifter, og at hans korrekte, men forholdsvis korte beskrivelse ikke bragte synderlig nyt udover hvad Portugiserne allerede i det 16de aarhundrede havde faaet vide af Sofala's Kystarabere, hvis fremstilling saaledes i hovedpunkterne bekræftedes. Og det vakte mistillid til det hele, at ogsaa Mauch efter en undersøgelse, som paa grund af omstændighederne nødvendigvis maatte blive temmelig

---

[1] cfr. Baines, The Gold regions of South-Eastern Africa, London 1877.

[2] cfr. Petermanns Mittheil. 1872 p. 121 f.

[3] cfr. Maund i Proceed. Royal Geogr. Soc. 1891 p. 105. Engelske forfattere anser Renders for Zimbabve-ruinernes opdager, ikke Mauch. Men da Renders intet har meddelt om sin opdagelse, synes Schweinfurth at have ret, naar han holder paa Mauch, som gav den første beskrivelse af dem. („Nach diesem Prinzip würden Burton, Speke, Grant, Baker . . . in Ostafrika vor obscuren Arabern die Segel zu streichen haben". Schweinfurth i Peterm. Mittheil. 1902, LB. 332).

[4] Ergänzungsheft no. 37, 1874 p. 49—52.

overfladisk, alligevel diskede op med de gamle forslidte paastande om kong Salomo og dronningen af Saba, idet han væsentlig paa grundlag af en vis lighed mellem Makalangaernes ofringer ved Zimbabve og gammel-jødiske ceremonier af lignende art mente at turde drage den slutning, »dass die Ruine auf dem Berge eine Nachbildung des salomonischen Tempels auf dem Berge Moria, die Ruine in der Ebene eine Nachbildung jenes Palastes ist, worin die Königin von Saba während ihres Besuches bei Salomo wohnte« [1].

Saaledes virkede nu Mauchs uvidenskabelige behandling af dette spørgsmaal paa samme maade som Bruce's 100 aar tidligere: ikke alene den afrikanske Ofir-teori, men Ofir-spørgsmaalet overhovedet kom i miskredit som mystisk og uvidenskabeligt, og der gik næsten 20 aar hen, førend der fra videnskabeligt hold blev gjort skridt til at fortsætte de af Mauch begyndte undersøgelser. Det skeede nemlig ikke, før forandrede politiske forhold i større udstrækning havde henvendt den almindelige opmerksomhed paa landet mellem Zambesi og Limpopo og dermed ogsaa paa dets ruiner og gjorde det muligt under gunstigere forhold at underkaste disse en nøiagtigere videnskabelig undersøgelse. Vistnok havde Mauch's, Baines's og andres beretninger om Maschona-lands og Matabelelands guldforekomster allerede lokket mange reisende til landet mellem Zambesi og Limpopo, og flere af disse som Selous og særlig Maund havde ogsaa leilighedsvis undersøgt og beskrevet flere ruinkomplexer; men først efterat British South Africa Company 1889 havde faaet sit charter, og Maschona-land ved en traktat af 11. 1. 1890 var kommen under britisk protektorat, begynder en mere planmæssig, i detaljerne gaaende arkæologisk undersøgelse af de sydafrikanske ruiner, om hvis store udstrækning man før ikke havde noget begreb. Bent og Swan begyndte 1891, saa fortsatte Willoughby 1892, Schlichter 1897—98, Peters 1899—1901, Hall, Johnson, Neal 1895—1901, og efterat Zimbabve-ruinerne endelig var stillet under beskyttelse af The Legislative Council of Southern Rhodesia, er disse 1902—04 bleven grundig undersøgt af Hall, som efter opdrag af The Chartered Company har været beskjæftiget med at fjerne den yppige plantevekst, som truede med at ødelægge ruinerne.

---

[1] Ergänzungsheft no. 37 zu Peterm. Mittheil. 1874 p. 51; cfr. Soetbeer, Das Goldland Ofir p. 23, Hall og Neal, The ancient Ruins of Rhodesia p. 5, Bent, The ruined cities of Mashonaland p. 244 („but, unfortunately, he ventured on a speculation as to their origin which at once cast discredit on his discoveries in the eyes of unbelieving archæologists . . . . . The result was that the subject of Zimbabwe ruins was rather accredited as a traveller's tale . . . "

Bent's bog »The ruined Cities of Mashona-land« (1892) er her det grundlæggende verk, medens Hall og Neal i »The ancient Ruins of Rhodesia« (1902) beskriver det største antal hidtil undersøgte ruin-komplexer, og Hall's nyeste verk »Great Zimbabwe« (1905) gir den mest udførlige beskrivelse af hovedruinerne. Om disse hovedverker er der i det sidste decennium vokset frem en rig literatur, som dels er af supplerende art, dels bearbeider det ved udgravningerne indvundne materiale og af de tal-rige arkæologiske fund søger at finde nye og sikrere beviser for den afri-kanske Ofir-teori.

Det blir nu vor opgave at prøve resultaterne af disse undersøgelser for om muligt at bringe paa det rene, hvorvidt Sofala's indland, Southern Rhodesia, som landet mellem Zambesi og Limpopo kaldes siden 1ste mai 1895, opfylder de fordringer med hensyn til guldforekomster og fortids-levninger, som i 3die afsnit er opstillede som nødvendige betingelser for, at et land skal kunne identificeres med det salomoniske Ofir.

## Sofala's guldleier og ruiner.

Som allerede før omtalt (p. 59 ff.) er det historisk bevist, at Sofala's ind-land ialfald i de sidste tusen aar stadig har produceret guld i større eller mindre mængder. Særlig i tiden før de store opdagelser var foruden det vestlige Sudan uden tvil denne del af Syd-Afrika gjennem arabisk foretag-somhed hovedproducenten af guld for datidens civiliserede verden. Men senere har den nye verdens rigdom paa ædle metaller stillet det sydafri-kanske eldorado mere i skyggen samtidig med at portugisisk herredømme lagde en hemsko paa Kystarabernes før saa livlige guldexport fra Sofala: den beløb sig omkr. aar 1500 til c. 12 mill. kroner, men var i løbet af de følgende 100 aar sunket til en femtedel af denne værdi [1]. Da saa Zuluernes erobringer i begyndelsen af det 19de aarhundrede gjorde ad-komsten til guldlandet utilgjængeligt, kom Matabele-lands og Maschona-lands rige guldforekomster i lange tider til at ligge der næsten unyttet og forglemt, indtil endelig ved slutten af forrige aarhundrede engelsk foretag-somhed bragte nyt liv i den gamle gulddrift. Ved dette aarhundredes begyndelse virkede c. 220 grubeselskaber med en kapital af c. 20 mill. £ [2]; produktionen er stadig øgende og steg fra 5380 kg. fint guld i 1902 til c. 6120 kg. (værdi 836 000 £) i 1903 [3]. Saaledes er Rhodesia trods den

---

[1] cfr. Helmolt, Weltgeschichte III p. 476.
[2] Hall and Neal, The ancient ruins of Rhodesia p. 2.
[3] The mineral industry 1903 XII p. 138, 498.

korte virketid af knapt et decennium allerede langt fremme i rækken af jordens guldproducerende lande, og dets guldrigdom er saa stor, at den med forholdenes, særlig kommunikationernes og den indenlandske kulproduktions [1] udvikling og ved anvendelse af moderne metoder vil betinge en endnu langt større produktion [2] — trods aartuseners sterke udnyttelse af de øverstliggende guldforekomster. Jeg siger aartuseners udnyttelse, da landet mellem Zambesi og Limpopo i sine talrige ældgamle guldminer og ruiner har ligesaa mange utvetydige beviser for, at der her er foregaaet en storartet gulddrift ogsaa lang, lang tid før den ad historisk vei godtgjorte fra det 10de aarhundrede e. Chr.

Der er ikke her stedet til en detaljeret beskrivelse af ruinerne og den gamle gulddrift, derom henvises til de ovenfor nævnte kildeskrifter; dog turde en almindelig karakteristik være paa sin plads.

De sydafrikanske ruinfelter omfatter foruden en mægde gamle guldminer et meget stort antal ruiner af gamle bygverker eller rettere sagt byer i ruiner. Det er endnu ikke muligt med nøiagtighed at angive ruinfelternes grænser, da der her ligesom i Central-Amerika endnu stadig opdages nye ruiner, som overliggende jordlag eller yppig vegetation hidtil har holdt skjult. Medens saaledes ruinernes gjenopdagere i 70-aarene ligesom de gamle portugisiske beretninger kun omtaler et par grupper af ruiner, og der endnu saa sent som 1895 kjendtes høist 50 ruinkomplexer, har de sidste 10 aars nøiagtigere undersøgelser bragt for dagen, at der i landet mellem Zambesi og Limpopo findes mindst 300 forskjellige grupper af ruiner, spredt over et landomraade omtrent af Norges størrelse, i Maschona-land, Matabele-land, Gaza-land og det nordligste Transvaal, for det meste paa britisk, tildels ogsaa paa portugisisk territorium. Af disse ruingrupper er der igjen mange, som indeholder fra 3 til 12 særskilte ruiner, og man kan gjøre sig en forestilling om deres omfang, naar man hører, hvad Hall, der har anvendt 8 aar paa studiet af disse ruiner, udtaler om undersøgelsen af en enkelt ruin-gruppe: » . . . it still requires more than the labour of a lifetime to unearth but a portion of the Great Zimbabwe area« [3]. Derfor er det heller ikke en eneste ruin, som endnu er mere end delvis undersøgt.

Syd-Afrikas ruiner forbauser og imponerer ikke blot ved sit store antal og de enkelte bygverkers udstrækning, men ogsaa ved sine enorme murmasser og sin enestaaende soliditet. Takket være disse egenskaber

[1] Philippi, Reiseskizzen aus Südafrika (Geogr. Zeitschr. XI, 1905 p. 572, 583).

[2] Peters, Im Goldland des Altertums p. 305: „ . . . Die moderne Technik mit ihrer deep level-Bearbeitung hat hier ein unübersehbares Feld vor sich".

[3] Geographic. Journal XXV 1905 p. 406.

har de trods tropiske uveir og voldsomme jordskjælv i det forholdsvis tørre klima formaaet i merkelig grad at modstaa tidens tand. »The massive walls remain practically intact«[1]. Ruinerne, der dels findes over dels i forskjellig dybde under jorden, er rester af elliptiske bygverker og bestaar i regelen af høie, meget tykke, men opad afsmalnende mure, opført uden mørtel af firkantede, ofte omhyggelig tilhugne granitblokke, altsaa som de kyklopiske mure fra Grækenlands ældste tid. Der er selvfølgelig ogsaa lettere murverk at se, særlig i ruinernes indre; men mange af murene er saa vældige og massive, at der efter sagkyndiges opfatning maa være medgaaet aarrækker til deres opførelse. Vanskelig tilgjængelige, vel beskyttede, ofte labyrintiske indgange fører op til det aabne terræn i bygverkernes indre, som i mange tilfælde har været udfladsket med cement af det fineste granitpulver; her var opført talrige tvermure, som delte pladsen i flere utildækkede rum eller løb parallelt med dele af ydermurene, skilt fra disse ved trange passager. I enkelte ruiner er der indenfor murene opført større eller mindre koniske taarne, det største og merkeligste i en af Zimbabve's hovedruiner; desuden var høie monoliter af klebersten eller granit opreist hist og her paa det indre terræn eller anbragt i lige stor afstand øverst paa enkelte partier af de ydre mure. Eiendommeligt for samtlige ruiner er deres tarvelige udstyr og næsten totale mangel paa arkitektonisk udsmykning: de virker alene ved sin enkle, høitidelige majestæt. Det eneste, som pryder dem og bryder deres ensformige masser, er nogle horizontale baandlignende ornamenter i forskjellige mønstre paa murenes ydersider. Af dekorative hensyn findes ogsaa anvendt blokke af den lyse kvarts og den mørkegrønne diorit som horizontale baand mellem granitlagene. Dette er de sydafrikanske ruiners fælles karakteristiske hovedtræk; men ved siden af disse har det selv ved en overfladisk undersøgelse været let at paavise en ofte stor indbyrdes forskjel mellem ruinerne baade hvad konstruktion og udførelse angaar.

Det er let at se, hvad der har ført til denne storartede begyggelse. Overalt hvor guldleierne ikke netop ligger altfor vel skjult, er de nemlig bogstavelig talt dækket med gamle guldverker og affaldet fra dem. Her findes tusener af gamle guldminer med en gjennemsnitsdybde af 30—50 fod, enkelte endog 150 fod dybe, og i murenes umiddelbare nærhed ved nærmeste vand sees endnu hundreder af gamle morterhuller og morterstene til knusning af den guldholdige kvarts, hvoraf guldet derpaa udvaskedes. Denne gamle gulddrift maa, efter alt at dømme, have været i

[1] Hall, Great Zimbabwe p. 141.

hænderne paa erfarne metallurger, som har forstaaet at bedømme guldforekomsternes drivværdighed, et forhold, som ogsaa har været af betydning for vore dages gulddrift i disse egne, idet betydelig mere end halvparten af de moderne guldminer er optaget paa pladse, hvor der findes gamle gruber. Sagkyndige mine-ingeniører er ikke i tvil om, at denne gamle gulddrift, vistnok gjennem lange tidsrum, har givet et umaadeligt udbytte, der anslagsvis er beregnet til en værdi af c. 75 mill. £., hvortil kommer værdien af det ved direkte vaskning udvundne alluvial-guld.

Man skulde vente, at ruinbyerne var at finde i de gamle miners umiddelbare nærhed. Saa er ogsaa i nogen grad tilfælde, idet man omtrent i centrum af hver minekreds finder ruiner af et mindre bygverk, rimeligvis et fort til beskyttelse og tilhold for distriktets guldgravere. Større ruiner eller ruinbyer findes derimod sjelden i guldverkernes nærhed. Og man forstaar snart grunden hertil, naar man blir opmerksom paa, at væsentlig strategiske hensyn maa have været bestemmende ved anlægget af disse byer. Derpaa tyder bygverkernes art og deres dominerende beliggenhed paa toppen af fritliggende høider, som behersker det omliggende terræn. Disse betingelser var naturligvis ikke altid tilstede i guldminernes nærhed, og derfor findes de større ruiner ofte i flere kilometers afstand fra disse, men forbundne med dem ved godt beskyttede veie, hvor rækker af smaaforter ydede guldtransporterne værn og vogtede bjergpass, færgesteder eller andre i strategisk henseende særlig vigtige punkter. Naar der paa den anden side heller ikke foregik gulddrift eller guldudvinding i ruinbyernes nærhed, skjønt den guldførende kvartsformation selvfølgelig ogsaa her er tilstede, havde dette efter al sandsynlighed sin grund i nødvendigheden af at udnytte den fortræffelige akerjord omkring bygverkerne til underhold for den talrige befolkning, som her maa have været i virksomhed.

Meget tyder paa, at den storartede gulddrift, som her har fundet sted, ikke var noget tilfældighedernes verk, men en vel organiseret virksomhed. Det ser ud til, at det hele guldland har været delt i flere distrikter med hver sin hovedstad, distrikterne igjen i minekredse. Foruden at tjene som fæstninger har de gamle bygverker ogsaa været anvendt som skatkamre og verksteder for en vel udviklet guldindustri. Det udvundne guld opbevaredes foreløbig i minekredsenes forter, hvor man endnu i ruinerne finder guldstøv og guldkorn; fra tid til anden førtes det, formodentlig kun ved menneskehjælp, ad de vel beskyttede veie til distrikternes hovedstæder enten til lagring for længere tid eller til smeltning og bearbeidelse. Fra hovedstæderne førtes saa guldet ud til kysten for videre export enten direkte eller kanske som oftest indirekte via Zimbabve, som til alle tider synes at have været denne storartede virksomheds centrum, hele guld-

landets fælles metropolis, hvor ogsaa de største og mest typiske ruiner er fundne. Smeltningen af guldet og dets videre bearbeidelse synes kun at have fundet sted i distrikternes hovedstæder og særlig i Zimbabve, som ogsaa har været midtpunktet for den egentlige guldindustri. Her er fundet rester af smelteovne, smeltedigler, tænger og andre for guldindustrien nødvendige redskaber, desuden smaapartier af guld og guldsaker snart sagt i enhver form: smaa kugleformede eller cylindriske guldstykker, guldplader med smaa huller rundt kanterne, ofte med guldstifter i, guldringe, guldnagler o. s. v., undertiden i betydelige mængder og ofte af en fin form og omhyggelig udførelse. Der er dog ogsaa fundet guldgjenstande af ringere værd, som vidner om en mindre udviklet guldsmedkunst. Det er indlysende, at denne gamle gulddrift maa have givet et storartet udbytte, siden der er vist saadant sløseri med det kostbare metal, at man selv ved den temmelig overfladiske undersøgelse, som hidtil er foretaget, dog har fundet guld og guldsaker til flere hundrede tusen kroners værdi.

## Ruinernes alder og oprindelse.

Hvad dette vanskelige spørgsmaal angaar, har der gjort sig gjældende de forskjelligste anskuelser, svingende mellem aartusener og faa generationer, idet nogle forskere har henført dem til kong Salomo og dronningen af Saba, andre til middelalderens Kystarabere eller til den nuværende indfødte befolknings forfædre. Det tør nu med sikkerhed udtales, at ingen af disse anskuelser helt har truffet det rette, men at der paa den anden side dog er nogen sandhed i hver af dem.

Allerede en nærmere undersøgelse af de i dagen liggende ruiner gjorde det klart, at den forskjel i konstruktion og udførelse, som man selv ved en flygtig iagttagelse havde kunnet paavise, maatte have sin grund deri, at bygverkerne skrev sig fra forskjellige tider og folk. Og det indgaaende studium af Zimbabves ruiner, som nu er begyndt, særlig de udgravninger, som i de sidste aar er foretaget under Hall's kyndige ledelse, har tilfulde bekræftet rigtigheden af denne opfatning. Man har nemlig ved at gaa i dybden kunnet paavise, at ruinernes fundamenter ligger i forskjellig dybde, indtil 3 meter under jordoverfladens nuværende niveau, og det ofte indenfor en og samme ruingruppe. Det viser sig nemlig, at det jordsmon, som i tidens løb havde dannet sig omkring de underst liggende murpartier og over det indenfor dem liggende cementgulv, af en senere tidsalders guldgravere igjen er bleven dækket af et nyt cementgulv eller lergulv, hvor saa nye murverker opførtes, ofte af sten fra de ældste mure. Da dette forhold for flere ruiners vedkommende har gjentaget sig gjennem

lange tidsrum, kan der i de ældste af disse paavises indtil 6 forskjellige niveauer. Paa denne maade kan de i dagen liggende ruiners alder bedømmes efter den dybde, hvortil deres mure rækker ned. Desuden er der fremgravet talrige gjenstande, som oftest forskjellige for hvert niveau og fordelt med saadan regelmæssighed, at man paa forhaand næsten kan være sikker paa, hvilke gjenstande man vil træffe paa i de forskjellige dybder. Zimbabves ruinmasser viser altsaa en arkæologisk lagrække med talrige, for hvert lag karakteristiske gjenstande, hvorved de enkelte lags relative alder kan bestemmes paa samme maade som de geologiske lags ved fossilerne. Men i modsætning til disse kan de typiske jordfund fra Zimbabve ogsaa vise de respektive lags absolute alder, ialfald tilnærmelsesvis. Hvis det nemlig lader sig gjøre at paavise lignende gjenstandes anvendelse andetsteds og ad historisk vei henføre deres brug og hvad dermed staar i forbindelse til en bestemt tidsalder, som nogenlunde nøiagtig lader sig angive, faar man paa denne maade et middel til at bestemme vedkommende lags og det dertil hørende bygverks absolute alder.

Studiet af de jordfundne sager fra Syd-Afrikas ruiner har nu givet det resultat, at disse bygverker ligesom den dertil knyttede gulddrift og guldindustri repræsenterer 4 forskjellige perioder, en særdeles gammel, hvis bygverker staar høiest baade hvad konstruktion og udførelse angaar, typisk repræsenteret i Zimbabves hovedruiner, saa en meget senere periode, formodentlig adskillige aarhundreder efter den første, hvis bygverker da allerede delvis maa have ligget i ruiner, saa en 3die periode, som med sikkerhed kan henføres til arabisk virksomhed her i det 13de til 15de aarhundrede, endelig den yngste periode med bygverker i en dekadent bygningsstil, en raa og mislykket efterligning af den ældre Zimbabve-Arkitektur, utvilsomt af indfødt oprindelse, da her kun findes gjenstande af udelukkende Makalanga-arbeide. Den største del af ruinerne tilhører 2den og 3die byggeperiode, kun en mindre del (»a few scores«) kan med sikkerhed henføres til den ældste periode.

Da det her gjælder en undersøgelse af det salomoniske Ofirs beliggenhed, er det særlig den ældste periodes gulddrift, dens bygverker og jordfund, som interesserer. Man vil nemlig forgjæves søge historiske vidnesbyrd om denne ældste sydafrikanske kultur, dens alder og oprindelse. Kun et eneste sted[1] i den klassiske literatur omtales Syd-Afrikas[2] guld-

[1] Herodot III, 114: *„Ἀποκλινομένης δὲ μεσαμβρίης παρήκει πρὸς δύνοντα ἥλιον ἡ Αἰθιοπίη χώρη ἐσχάτη τῶν οἰκεομένων· αὕτη δὲ χρυσόν τε φέρει πολλὸν καὶ ἐλέφαντας ἀμφιλαφέας καὶ δένδρεα παντοῖα ἄγρια καὶ ἔβενον καὶ ἄνδρας μεγίστους καὶ καλλίστους καὶ μακροβιωτάτους."*

[2] „Det etiopiske land" kan her ikke godt være brugt i den engere betydning af Nubien og Abessinien, men i sin videste betydning om hele det ukjendte Afrika i syd, altsaa

rigdom, nemlig hos Herodot III, 114, hvor tillige elfenben og kostbare træsorter nævnes som sydafrikanske produkter. Den forbindelse, hvori guldet her omtales, og fremstillingen i det hele synes at vise, at hvad Herodot her fortæller, virkelig hviler paa tilforladelige, omend meget vage efterretninger og ikke blot er at tilskrive den ved skildringen af ukjendte fjerne lande almindelige tilbøilighed til fabler og overdrivelser.

Derimod findes der ikke i nogen antik literatur den ringeste hentydning til den ældste sydafrikanske gulddrift og alt hvad dermed stod i forbindelse. Derfor er vi altsaa udelukkende henvist til ruinerne selv og de i dem fundne gjenstande, naar det gjælder at bestemme de ældste bygverkers alder og oprindelse.

Det tør vistnok paa forhaand med temmelig stor sikkerhed udtales, at nogen i Syd-Afrika indfødt befolkning vanskelig kan tilskrives opførelsen af disse ældste bygverker. Det fremgaar allerede af en almindelig betragtning af forholdene. Deres storartede anlæg og udførelse, der vidner om en betydelig teknisk færdighed, den metallurgiske kyndighed og erfaring, som overalt kommer tilsyne i den ældste gulddrift, endelig denne periodes høit udviklede guldindustri og guldsmedkunst forudsætter hos den tids indfødte en temmelig fremskreden civilisation, som der ikke paa anden maade er vidnesbyrd om og som i og for sig er lidet sandsynlig. Og selv om en saadan isoleret autochton kultur i Syd-Afrika dog nok kunde tænkes, er der andre omstændigheder, som taler imod de ældste bygverkers indfødte oprindelse[1]. Jeg har før gjort opmerksom paa, hvorledes ruinerne overalt bærer præg af de strategiske og fortifikatoriske hensyn, som har gjort sig gjældende ved bygverkernes anlæg og opførelse. Dette forhold peger med bestemthed hen paa fremmede indvandrere, som rimeligvis har

hvad vi nu vilde kalde Central- og Syd-Afrika. Dette sted maa nemlig sees i sammenhæng med III, 106, 107, 115, hvor der ogsaa tales om jordens yderste lande. Nu maa det imidlertid antages, at Afrika efter Herodots opfatning ikke strakte sig stort længre syd end Arabien, og at dets kyst fra Somali-halvøen ikke fortsatte mod syd, men mod sydvest og vest (cfr. kartografiske fremstillinger af Herodots Afrika), og da han i sit ubekjendskab med de virkelige geografiske forhold regner Indien for det yderste land mod øst og Arabien for det yderste mod syd, vil jo Etiopien, som han overensstemmende med sine feilagtige geografiske anskuelser maa anse for det yderste land mod sydvest, netop blive hvad vi forstaar ved Syd-Afrika i videste forstand. Cfr. Herodot IV, 197: *„Λίβυες μὲν καὶ Αἰθίοπες αὐτόχθονες. οἱ μὲν τὰ πρὸς βορέεω, οἱ δὲ τὰ πρὸς νότου τῆς Λιβύης οἰκέοντες.“* Her tales der forresten særlig om *Αἰθίοπες μακρόβιοι*, og om disse siges der udtrykkelig III, 17, at de bor ved det sydlige hav *(„. . . . ἐπι τοὺς μακροβίους Αἰθίοπας οἰκημένους δὲ Λιβύης ἐπὶ τῇ νοτίῃ θαλάσσῃ.“)* Desuden bruges *Αἰθιοπικὴ θάλασσα* og *Αἰθιόπιος πόντος* om havet paa østsiden af Afrika og saa langt syd som mennesker boede. cfr. ogsaa Berger, Geschichte der wiss. Erdk. d. Gr. p. 125, 222, Pietschmann i Wissowa, Realencykl. d. klass. Alt.wissensch. I sp. 1096, Forbiger, Handb. d. alt. Geogr. II p. 802, anm.

[1] cfr. Philippi, Reiseskizzen aus Südafrika (Geogr. Zeitschrift 1905 p. 569).

maattet tiltvinge sig adgangen til landets guldleier og derfor kom i et spændt, ofte fiendtligt forhold til guldlandets indfødte, hvis arbeidskraft de kanske ogsaa tør have udnyttet til slavearbeide i minerne. Hvis denne ældste gulddrift havde været den indfødte befolknings verk, vilde det være merkeligt, at kun Rhodesia's guldleier var bleven udnyttet og ikke tillige de mægtigere og rigere i Transvaal. Denne omstændighed er derimod let forklarlig, hvis vi henfører den ældste gulddrift til en indvandret, fremmed guldgraverbefolkning; thi for en saadan var Sofala's indland ved hjælp af Zambesi og Sabi meget lettere tilgjængeligt end det ved randbjerge mere afstængte Transvaal.

Vi skal nu se, at ogsaa studiet af de ældste arkæologiske fund peger ud over Syd-Afrika. Paa det underste, altsaa ældste niveau og i de til denne periode hørende ruiner er fundet det meste guld og de bedst forarbeidede guldsaker, desuden en mængde gjenstande af klebersten, saaledes talrige, tildels dekorerede phalli, mange udskaarne stokke og stænger, endel statuetter af høg- eller griblignende fugle, fragmenter af boller og skaale, ofte smykket med udskjæringer og reliefer, endelig monoliter og mindre blokke af forskjellig slags sjeldnere bergarter. Enkelte af disse fund finder uden tvil sin forklaring i visse religiøse forestillinger og ceremonier, som særlig hørte hjemme i de gamle orientalske naturreligioner, hvor en forherligelse af det livgivende princip indtog en fremskudt plads i form af phallus-dyrkelse ved offentlige feste og processioner, særlig sterkt fremtrædende hos de semitiske folk i Egypten og For-Asien, hvor phallus-dyrkelsen var et led i den religiøse kultus for Isis og Osiris, for Ashtoret og Baal. Men da phallus-dyrkelsen var udbredt over hele den gamle orient, undtagen paa Iran, ligesaa almindelig ved Nilen og Ganges som ved Eufrat og Tigris, i Hellas som i Fønikien, kan der ikke af dette forhold alene drages nogen slutning med hensyn til bygverkernes oprindelse fra et enkelt af disse folk; det kan kun bekræfte, hvad der synes at fremgaa af murenes hele habitus og især af deres dybtliggende fundamenter, at disse ældste bygverker tilhører en langt tilbageliggende periode i oldtidens historie. Men det er muligt, at andre karakteristiske forhold ved de ældste bygverker og deres arkitektur samt andre af de jordfundne gjenstande kan give mere bestemte antydninger.

Jeg har allerede før omtalt ruinernes fattigdom, hvad arkitektonisk udstyr og billedlig udsmykning angaar. Paa denne omstændighed ligger i dette tilfælde stor vægt, da man af denne grund maa sætte ud af betragtning flere folkeslag, som der her ellers kunde være tale om. Saaledes er det vistnok lidet sandsynligt, at Egypter, Inder, Græker kan komme i betragtning, da disse folk ganske sikkert vilde have givet saa mægtige byg-

verker et rigere og mere karakteristisk udstyr [1]. Tilbage staar de semitiske folk, blandt hvem igjen særlig Føniker og Araber er kjendt for sin ringe sans for billedlig fremstilling.

Det har ogsaa vist sig, at en sammenligning mellem ruinerne i Maschona-land og de semitiske ruiner i For-Asien synes at pege i retning af de sydafrikanske ruiners semitiske oprindelse. Imidlertid er sammenligningsmaterialet magert baade for Fønikiens og særlig for Syd-Arabiens vedkommende, hvad der, i parentes bemerket, har bidraget til at paaskynde udforskningen af det sidstnævnte land, som indtil for kort tid siden hørte til de mindst kjendte dele af jorden [2]. Ikke desto mindre har allerede 1881 orientalisten D. H. Müller [3] paa grundlag af de første opdageres knappe og ufuldstændige beskrivelse af Zimbabve's ruiner dog ment at finde stor lighed mellem disse og de elliptiske tempelruiner ved Marib og Sirwah i Syd-Arabien. Til dette resultat kom ogsaa Bent [4], den første uddannede arkæolog, som undersøgte Syd-Afrika's ruiner. Han gjorde ogsaa opmerksom paa, hvorledes de talrige øiensynlig religiøse emblemer, phalli, fuglestatuetterne, de mange stokke og stænger af klebersten med rosetlignende solbilleder og andre eiendommelig formede stene, der i størst mængde er fundne i det saakaldte elliptiske »tempel« i Zimbabve, som ogsaa synes at have været det hele guldlands fælles centrale helligdom [5], hvorledes alt dette i mere eller mindre identiske former gjenfindes hos Føniker og Syd-Araber i deres sol- og stendyrkelse. Bent [6] mente ogsaa, at de kegleformede taarne, som er saa karakteristiske for flere af Syd-Afrika's ruiner, særlig det store koniske taarn i Zimbabve's elliptiske »tempel«, stod i en vis forbindelse med det phallusdyrkende moment i den religiøse kultus, og han troede at finde paralleler hertil i de koniske taarne eller stensøiler i phallusform, der i Bibelen og hos klassiske og arabiske forfattere nævnes som religiøse symboler og var gjenstand for religiøs dyrkelse hos Arabere, Syrer og Føniker [7]. Bent kom derfor til det resultat, at Syd-Afrika's ældste ruiner hidrørte fra et sol- og stendyrkende folk med astronomiske kundskaber, af semitisk afstamning, rimeligvis en før-islamitisk indvandring fra Syd-Arabien, dog maaske saaledes, at heller ikke fønikisk indflydelse her helt var udelukket.

---

[1] cfr. Helmolt, Weltgeschichte III, p. 427.

[2] Bent, Exploration of the frankincense country (Geogr. Journal VI, 1895 p. 109).

[3] Müller, Burgen und Schlösser Süd-Arabiens II, 1881 p. 20.

[4] Bent, The ruined cities of Mashona-land. New edition 1893 p. 176 ff.

[5] „The Zimbabwe temple is now admitted on all hands to be the finest and most intact example of a Nature-worshipping shrine known to the world" (Hall i Geogr. Journal 1905 p. 410).

[6] Bent p. 115 ff.

[7] Perrot et Chipiez, Histoire de l'art dans l'antiquité III p. 60 ff.

Denne opfatning har faaet tilslutning af omtrent alle dem, som efter Bent har undersøgt ruinerne, Willoughby, Schlichter, Peters, Hall o. fl., og af de fleste forskere, som paa grundlag af disse reisendes undersøgelser har gjort dette spørgsmaal til gjenstand for videnskabeligt studium, som Dillmann, Lenz, Keane, Gallois, Schweinfurth, Oppert, Rühl, Schenck, Singer, Oberhummer og under tvil af Kirchhoff og Mennell[1], dog saaledes, at nogle af disse forskere hævder udelukkende sabæisk, andre fønikisk oprindelse eller begge dele. Glasers[2] standpunkt har været vaklende, idet han oprindelig var tilhænger af den fønikiske teori, men senere udtaler som sin opfatning, at der her snarere gjælder »ein den Sabäern verwandtes semitisches oder semitisiertes Volk, wahrscheinlich ein irgendwo am Persischen Golf heimisches«[3], uden at han dog vil benegte muligheden af, at ogsaa Sabæer ialfald en kort tid har været herrer i Syd-Afrika.

Til støtte for ruinernes sydarabiske oprindelse kan anføres, at den engelske Sokotra-expedition 1898—99 paa denne ø har paatruffet talrige ruiner lig dem i Maschona-land[4] samtidig som den østerrigske Sokotra-expedition har paavist et nært slegtskab mellem Sokotri-sproget og det syd-arabiske Mehri-sprog, de eneste endnu levende levninger af det gamle, i talrige klippeindskrifter bevarede sabæiske sprog, som særlig paa Sokotra har kunnet holde sig temmelig rent paa grund af den insulare beliggenhed og øens fjeldrige natur[5].

I samme retning peger ogsaa den omstændighed, at Araberne overhovedet, men især Syd-Araberne til alle tider i oldtiden har været ordsprogelig bekjendt for sin usædvanlige rigdom og særlig rigdom paa guld, noget som tydelig fremgaar af mange steder hos bibelske og klassiske forfattere[6]. Det er ganske betegnende, at der her overalt kun tales om Arabernes (eller specielt Sabæernes) guldrigdom, ikke om Arabiens, altsaa kun om befolkningens, ikke om selve landets guldrigdom; thi som før paavist (p. 54) har det uden tvil altid været smaat bevendt med Arabiens egen guldproduktion, om der i det hele taget kan være tale om nogen saadan. Der er vistnok ingen tvil om, at Syd-Araberne har været den

[1] cfr. fortegnelsen over Ofir-literatur.

[2] Glaser, Punt und die süd-arabischen Reiche 1899.

[3] Glaser, Zwei Publikationen über Ophir (Beilage z. Allg. Zeit., 1902 nr. 271 p. 371).

[4] Forbes, The English expedition to Sokotra, Geographic. Journal XIII, 1899 p. 636: „Near our camp also were extensive meadow-like areas . . . . over which are dotted the ruins of square mortar-built houses, of ancient circular cyclopean dwellings resembling somewhat those to be seen in parts of Mashona-land . . . .“

[5] The austrian expedition to Southern Arabia and Sokotra (Geogr. Journal XIII, 1899 p. 638). — cfr. Geogr. Jahrbuch XXVIII, 1905 I p. 159.

[6] cfr. p. 102.

antike verdens vigtigste guldleverandører; men dette guld kan altsaa ikke skrive sig fra Syd-Arabien selv, men maa med Syd-Araberne som mellemmænd (»διὰ τῶν Ἀράβων«) være tilført middelhavslandene fra et fjernere liggende guldrigt land, hvis guldleier Syd-Araberne selv har udnyttet.

Dertil kommer, at Syd-Arabernes handel med og herredømme over Øst-Afrikas kyst, som har fundet sted i de sidste tusen aar, ogsaa for oldtidens vedkommende er en historisk kjendsgjerning. Dette fremgaar af flere steder hos græske forfattere, saaledes i fragmenter af Eratosthenes og Artemidoros hos Strabo[1] og hos Ptolemæus[2], som udtrykkelig angir arabiske kilder for sin kundskab om Øst-Afrika; men særlig er det Periplus maris Erythraei, som gir bestemte positive oplysninger i denne henseende. Det siges nemlig her[3], at Azania's kystland i det første kristelige aarhundrede stod under sydarabisk herredømme, og at dette politiske forhold kun var en fortsættelse af ældre tiders tilstande, fremgaar tydelig af tilføielsen »κατά τι δίκαιον ἀρχαῖον« (antiquo quodam iure). Der sigtes her enten til sabæisk (Sprenger[4], Fabricius[5]) eller til en ausanisk-katabanisk (Glaser[6]) magtperiode, i hvert fald til en meget tidlig sydarabisk kolonisation i Øst-Afrika, som ikke kan sættes senere end til det 8de aarhundrede f. Chr., rimeligvis flere aarhundreder tidligere (Glaser). Det kan altsaa historisk bevises, hvad der paa forhaand maatte synes naturligt paa grund af den lette forbindelse og Syd-Arabiens høiere kultur, at sydarabisk indflydelse eller magtudfoldelse meget tidlig har gjort sig gjældende over store dele af Øst-Afrika's kystland.

Desto merkeligere er det, at der efter Herodots tid ikke hos nogen klassisk forfatter, end ikke hos den ellers saa vel underrettede forfatter af Peripl. m. Erythraei, findes den ringeste hentydning til guldexport fra denne kyst. Selv om vi sætter Grækernes sydligst kjendte punkt ved Cap Delgado, er det dog lidet tænkeligt, at Peripl. m. Erythr. ikke skulde have hørt om arabisk guldexport fra sydligere dele af kysten, om saadan virkelig fandt sted paa denne tid, eller ialfald kjende til import af guld til sydarabiske havne. Der er da ingen anden forklaring mulig end at der i det første kristne aarhundrede ialfald ikke foregik nogen sydarabisk gulddrift i Syd-Afrika, at den forlængst var ophørt og enten helt glemt eller med vilje hemmeligholdt for de konkurrerende Grækere.

---

1 Strabo XVI, 769, 778.
2 Ptolemæus I, 17, 5.
3 Peripl. m. Erythr. c. 16 og 31 (Müller, Geogr. Gr. min. I p. 271).
4 Die alte Geographie Arabiens p. 255 f.
5 Der Periplus des Erythr. Meeres von ein. Unbekannt. p. 135—36.
6 Punt und die süd-arabischen Reiche p. 17 ff.

Endelig er der af Keane[1] anført et interessant sprogligt argument for en tidlig sydarabisk gulddrift i Syd-Afrika. Der findes nemlig et Hottentot-ord mari, som betyder guld; det minder om det arabiske mali, der har samme betydning. Nu pleier saadanne termini hos lavere staaende folk i almindelighed at være laaneord fra mere civiliserede naboer, og da Hottentotsprogene normalt har r for l, ligger den antagelse nær, at Hottentot-ordet mari er det arabiske mali. Dette laan kan da kun være foregaaet i en tid, da Hottentotter og Syd-Arabere var naboer, hvilket forudsætter en nordligere udbredelse af Hottentotterne i tidligere tider og en samtidig sydarabisk kolonisation i Syd-Afrika. Nu kan geografisk nomenklatur fra Khoi-Khoin-sproget paavises lige til de store sjøer; dette kan kun finde sin forklaring i en forhistorisk udbredelse af Hottentotter (og Buskmænd) over Central-Afrika, hvorfra de saa af fremtrængende Bantustammer i tidens løb er trængt ned til verdensdelens sydvestlige hjørne, sandsynligvis allerede i det første aartusen før Chr. fødsel.

Det har været en skuffelse og har med rette vakt forundring, at der hidtil ingen indskrifter er fundet fra den ældste byggeperiode i Syd-Afrika, medens Syd-Arabien kan opvise klippeindskrifter i tusenvis. Den indskrift, som Bent[2] paastod at have fundet i Zimbabve, har nemlig ved nærmere eftersyn vist sig kun at være værdiløst rabbel, og den af Schlichter[3] i Inyanga fundne tilhører 2den byggeperiode. Medens Hall[4] endnu har godt haab om, at det skal lykkes ved fortsatte udgravninger at finde indskrifter fra ældste periode, mener Keane[5], at denne indskrift-mangel maaske simpelthen kan forklares deraf, at den ældste indvandring til Syd-Afrika foregik saa tidlig, allerede i det andet aartusen f. Chr., at hverken Sabæer eller Føniker dengang havde nogen egen skrift. Man har nemlig ikke andetsteds fundet fønikiske indskrifter, som gaar længere tilbage end til 8de aarhundrede f. Chr., og hvad Jemens klippe-indskrifter angaar, synes efter de nyeste forskninger heller ikke disse at være saa gamle, som man før var tilbøilig til at antage.

Der er af enkelte forskere gjort meget væsen af det af Peters hjemførte myntfund, bestaaende af 34 mynter, som er bleven bestemte af Frenzel, medlem af Numismatic Society, London[6]. Men vistnok med urette. Foruden af 8 nyere mynter fra forskjellige europæiske lande og

---

[1] The gold of Ophir p. 28, 203, 204.

[2] The ruined cities of Mashona-land. New edit. p. 199.

[3] Travels and researches in Rhodesia (Geogr. Journ. XIII, 1899 p. 384), Keane, The gold of Ophir p. 163.

[4] Great Zimbabwe, Preface XIX.

[5] Ibid., Introduction XXXIX—XLII.

[6] Peters, Im Goldland des Altertums p. 124, 376, 77.

18 nyere indiske mynter (c. 900—1850) bestaar dette myntfund af 3 græsk-indiske mynter fra Hellenismens tid og 5 gamle indiske mynter, hvoraf ingen er ældre end det 2det aarhundrede f. Chr. Da dette myntfund er enkeltstaaende og kun indeholder 8 antike mynter, kan man neppe være berettiget til at trække saadanne slutninger deraf som Ruge[1] og W. Max Müller[2] har gjort. Ruge, som altid har været en modstander af den afrikanske Ofir-teori, anser disse mynter for »die einzigen festen historischen Anhaltspunkte« og lægger megen vægt paa, at de ikke tilhører de semitiske, men den indisk-græske magtkreds. Men dette, at endnu ingen semitiske mynter er fundne her, kan umulig være noget bevis mod Føniker og Jøder eller mod Ofirs beliggenhed i Syd-Afrika; thi i saa fald maatte den samme omstændighed ogsaa tale imod middelalderens Arabere, hvis nærvær og virksomhed her dog er et ubestrideligt faktum. Dertil kommer, at hverken Føniker eller Jøder i den salomoniske tidsalder brugte prægede mynter som byttemiddel, kun metaller i vægt[3]. W. Max Müller gaar endnu videre, idet han mener af dette enkeltstaaende fund af nogle faa indiske mynter at turde drage den slutning, at Maschona-lands ruiner snarere tilhører den gammel-indiske kulturkreds, at det er indiske guldgravere, som har begyndt den første gulddrift og opført de ældste bygverker i Syd-Afrika. Men til dette resultat kan man ikke komme uden ved at se bort fra de mange utvetydige vidnesbyrd om semitisk indflydelse i Syd-Afrika og om de ældste bygverkers semitiske oprindelse, beviser, som ikke vil kunne omstødes, om man gjør nok saa mange fund af indiske mynter. Af dette enkelte fund af 5 gammel-indiske mynter tør man, saavidt jeg kan skjønne, i det høieste drage den slutning, at der maaske allerede i meget tidlig tid har fundet en forbindelse sted mellem Indien og det sydafrikanske guldland. Skulde man overhovedet af dette myntfund kunne slutte noget med hensyn til de sydafrikanske bygverkers oprindelse, kunde det ialfald neppe være for de ældste bygverkers vedkommende, da Inyanga-ruinerne, hvor mynterne er fundne, tilhører 2den byggeperiode, der efter Halls og andres mening maa sættes flere hundrede aar senere end 1ste periode[4]. Hvis senere forklaringer maatte bringe for dagen flere fund af indiske mynter fra 2den periodes ruiner, kunde dette maaske bidrage til løsningen af spørgsmaalet om denne periodes bygmestre, et spørgsmaal, som hidtil staar ubesvaret. Ogsaa Ravenstein har under en

[1] Zeitschrift der Gesellschaft für Erdkunde zu Berlin, 1903 p. 454.

[2] Orient. Literat. Zeitung, 1903, 397.

[3] cfr. Chipiez et Perrot, Histoire de l'art dans l'antiquité IV p. 448: „Jusqu'à la captivité, les Juifs n'ont pas plus connu que leurs voisins les espèces monnayées; dans toutes les transactions, les parties pesaient le métal à la balance".

[4] cfr. Hall, Great Zimbabwe XXXV, Singer i Petermanns Mitteil. 1905 LB. nr. 688.

discussion i Royal Geogr. Society fremsat den formodning, at de ældste sydafrikanske bygverker muligens kunde være af indisk oprindelse [1]. Herimod blev der af Holdich, som er tilhænger af den indiske Ofir-teori [2], indvendt, at der ikke findes noget bevis for, at Hinduer har sat over det indiske hav til Øst-Afrika. Desuden anfører Keane, at de indiske templer, hvortil Ravenstein sigter, baade hvad stil, konstruktion og alder angaar, er saa forskjellige fra de sydafrikanske og sydarabiske, at de umulig kan være opført af et og samme folk [3].

Den her fremsatte opfatning af de sydafrikanske ruiners oprindelse og alder, som har vundet omtrent enstemmig tilslutning hos samtlige nyere forskere, og som mere og mere synes at bestyrkes af et stedse voksende bevismateriale, er i den allersidste tid energisk imødegaaet af arkæologen MacIver, som har optaget, om end i noget ændret form, teorien om ruinernes oprindelse fra den indfødte negerbefolkning. MacIver fik 1905 af British Association i opdrag at foretage en fornyet undersøgelse af ruinerne for om muligt at bringe spørgsmaalet om deres oprindelse og alder til endelig afslutning. I den anledning opholdt han sig flere maaneder i Syd-Afrika og undersøgte ialt 7 ruingrupper. Han kom til følgende resultat: 1) Ingen af de jordfundne sager er mere end nogle faa hundrede aar gamle. 2) Ruinerne skriver sig kun fra én periode, og denne tilhører den senere middelalder og begyndelsen af den nyere tid, altsaa det 15de og 16de aarhundrede. 3) Bygverkerne er opført af det samme folk, hvis redskaber, vaaben, smykker er fundet i ruinerne, det vil sige et folk af neger- eller negroid race, nær beslægtet med landets nuværende beboere [4]. MacIver er absolut sikker i sin sag og nærer ikke tvil om, at hans resultater er de eneste rigtige (»I regard these questions having been decided by the results of my field-works« G. J. 1906 p. 335). Hans paastande er i det hele taget fremsat med en skraasikkerhed og afgjørende bestemthed, som ikke staar i forhold til den korte tid, hvori MacIver har

[1] Geograph. Journal XIII 1899 p. 394.

[2] cfr. Petermann's Mitteil. 1905 LB. nr. 646.

[3] The Gold of Ophir p. 209: „But the Indian temples here referred to are totally different both in style and construction as well as for more recent than those of Rhodesia and South Arabia, which in all respects show the closest analogies and even identities. The difference between them and the Indian are so great that they could not have been erected by the same people . . . .“

[4] MacIver, The Rhodesia ruins, their probable origin and significance (Geogr. Journal XXVII 1906 p. 325—336). Dette hans foredrag i Royal Geogr. Society efterfulgtes af en meget livlig discussion (G. J. 1906 p. 336—347), hvor han fik adskillig tilslutning, men ogsaa blev skarpt imødegaaet af den semitiske teori's tilhængere, særlig Gregory, Keane, Hall, Johnston. cfr. ogsaa MacIver, Mediæval Rhodesia, London 1906 og Globus LXXXIX 1906 p. 283—284.

foretaget sine meget faa undersøgelser, som er forsvindende sammenlignet med de mange langvarige og grundige undersøgelser, der gjennem snart 2 decennier er udført af en række forskere, som vel at merke alle er kommen til samme hovedresultat, nemlig ruinernes oprindelse fra et semitisk oldtidsfolk. Da MacIvers bevisførsel væsentlig er af arkæologisk art, skal jeg først behandle de forhold ved ruinerne, som MacIver alene tillægger nogen vægt. Hans paastand om, at ruinerne er ligeartede og kun tilhører én tidsperiode, modsiges paa det bestemteste af en række iagttagere, arkæologer, arkitekter og andre bygningskyndige folk, som alle er enige om, at ruinerne viser vidt forskjellige typer, hvad plan, konstruktion og arkitektur angaar, og at der kan adskilles 3 à 4 forskjellige byggeperioder. Det samme gjælder hans paastand, at ogsaa den enkelte ruin helt gjennem er ensartet, at der selv ikke i Zimbabve-ruinerne kan paavises nogen kronologisk lagdeling med forskjellige niveauer. Han staar her i sterkeste opposition til Hall, som paa grundlag af 2 aars omhyggelige undersøgelser og udgravninger i Zimbabve med bestemthed hævder, at »notwithstanding such groups — Zimbabwe in particular — show obviously succesive occupations and buildings of several distinct periods« (G. J. 1906 p. 338)[1]. Som det vigtigste bevis mod Zimbabve-»templets« antike oprindelse anfører MacIver et fund af Nankin-porcellæn (fra det 16de aarhundrede) under en af dettes hovedmure. Hertil er for det første at bemerke, at Hall trods sine talrige udgravninger aldrig har fundet Nankin-porcellæn paa det underste niveau[2], for det andet, at en af dem, som efter MacIver har undersøgt vedkommende sted (Doncaster), betviler[3], at MacIver ved sin udgravning her er naaet ned til dette niveau. Endelig fremsatte han den dristige paastand, at »not a single object had been obtained from the ruins which an archæologist could recognize as more than a few centuries old«. Han maa da ganske se bort fra de mange hundrede phalli, fuglestatuetterne, monoliterne og de mange forskjellige gjenstande af klebersten, bl. a. en støbeform lig den i Falmouths havn fundne fønikiske, gjenstande, som ikke er fundne andensteds i Afrika, og som uvilkaarlig leder tanken hen paa antik semitisk kultur og kultus. Og saa de i Inyanga fundne mynter, som naar tilbage til det andet aarhundrede f. Chr., og den store lighed, som har været alle iagttagere paafaldende, mellem de sydafrikanske ruiner og dem paa Sokotra, i Syd-Arabien, Syrien og andre steder i Middelhavslandene, hvor-

[1] cfr. „sections of floors", Great Zimbabwe p. 103, 324.

[2] „The fragments were discovered at some depth, but not on any ancient floor" (Gr. Zimb. p. 130).

[3] „I saw no evidence, that Mr. Mac Iver had exposed the foundations of the main wall" (Geogr. Journ. 1906 p. 345).

ledes skal vi komme udenom alt dette? MacIver henviser stadig til de talrige fund af redskaber, vaaben, prydelser etc. af utvilsom nyere afrikansk oprindelse, hvilket ikke behøver at bevise mere, end at den indfødte befolkning i en tidligere tid har benyttet sig af de gamle ruiner. Han henviser desuden til den omstændighed, at ogsaa vore dages indfødte i disse egne driver nogen gulddrift og opfører stenbygninger af noget lignende art som dem man kjender fra ruinerne. Dette er intet nyt, det er tvertimod stadig fremholdt ogsaa af andre forskere, som rigtignok ved siden af ligheden ogsaa fremhæver forskjellen, nemlig disse nyere negerarbeiders ringere værd i stil og udførelse. Men denne lighed behøver ikke at være noget bevis for, at ogsaa ruinerne og hvad dermed staar i forbindelse er af negroid oprindelse; dette forhold kan ligesaa let forklares som en følge af kulturel paavirkning gjennem alt hvad der er efterladt her af en overlegen indvandret befolkning, hvis bygningskunst og guldindustri har fundet en tarvelig og ufuldkommen efterligning hos de omboende indfødte.

Hvad det i ruinerne fundne træverk angaar, som forresten allerede blev paavist af Mauch[1], behøver heller ikke dette at være noget bevis for en forholdsvis sen opførelsestid. Det kunde for det første tænkes, at træverket var senere tilføielser, og for det andet har man exempler paa, at selv dette materiale under gunstige omstændigheder kan bevares gjennem umaadelig lange tidsrum; jeg behøver blot at nævne de i Egypten fundne træstatuer fra det 4de dynasti's tid, altsaa fra c. 3000 f. Chr. Det kan i denne forbindelse være værd at lægge merke til, at de fundne trærester angives[2] at være af »hardwood«, altsaa den særdeles haarde og overordentlig varige »jernved« af de i Syd-Afrika hyppig forekommende casuarina- og sideroxylon-arter.

Det viser sig altsaa, at MacIvers kategoriske paastand, at alle arkæologiske forhold alene støtter hans teori, ikke er korrekt og i betydelig grad rokkes ved de talrige jordfund, som han forbigaar i taushed. Det vil ogsaa vise sig, at der er mange forhold udenfor de specielt arkæologiske, som absolut taler imod MacIvers opfatning, forhold, som denne forsker ud fra sit ensidig arkæologiske standpunkt dels har forbigaaet dels undervurderet. Jeg vil her først nævne det umiddelbare indtryk, som ruinerne uvilkaarlig har gjort paa alle dem, som har seet dem. Dette har altid været af den art, at det hidtil er bleven betragtet næsten som noget selvsagt, at ruinerne var af fremmed, ikke af negroid oprindelse. Og jo mere kjendskabet til ruinerne er bleven udvidet, des sterkere har dette

[1] cfr. Petermann's Mitth., Ergänzungsheft nr. 37, 1874 p. 51.
[2] cfr. Scientific American XCIV, New York 1906, p. 231.

indtryk fæstnet sig. Ruinernes store mængde og udbredelse, murenes vældige masser, bygverkernes hele anlæg og konstruktion, arbeidets ofte særdeles omhyggelige udførelse, der forudsætter temmelig fuldkomment verktøi[1], alt dette har gjort det mere og mere usandsynligt, at man her skulde have at gjøre med arbeider af en indfødt negerbefolkning paa det for denne race sædvanlige lave kulturtrin. Samme overvældende indtryk gjør ruinerne paa de indfødte, for hvis bevidsthed de staar som et mystisk og gaadefuldt fænomen; ved synet af dem fyldtes de med en hemmelig gru, og overensstemmende med sin opfatning af dem som djævelens verk skyr de ruinerne, særlig efter mørkets frembrud, som onde aanders tilholdssted[2]. Var virkelig ruinerne blot rester af den indfødte befolknings arbeide i det 15de og 16de aarhundrede, er det næsten utænkeligt, at der ikke hos vor tids indfødte endnu skulde leve en tradition om disse storverk fra deres forfædres haand. Som før nævnt, er dette saa langt fra tilfælde, at vi tvertimod af portugisiske forfatteres (De Barros, Dos Santos) beretninger fra det 16de aarhundrede erfarer, at den tids indfødte stod ligesaa uforstaaende ligeoverfor disse mægtige murmasser og nærede de samme overtroiske forestillinger om deres oprindelse som de indfødte nu. Desuden erfarer vi af de samme beretninger, at ogsaa den tids indfødte i disse egne stod paa det samme lave kulturstandpunkt som vor tids, og dette vilde neppe have været muligt, hvis det samme folk virkelig i en saa nær fortid, som MacIver antager, havde været i besiddelse af en saavidt fremskreden civilisation, som selvstændig planlæggelse og opførelse af saa mægtige bygverker med nødvendighed forudsætter[3]. Endelig fremgaar det af de samme beretninger, at bygverkerne vel at merke ogsaa dengang var i ruiner, og at alle indfødte, selv høvdinger paa den tid boede i hytter af træ. Og i ruiner havde disse bygverker vistnok været længe før den tid; det fremgaar tydelig nok af den omstændighed, at der i flere af disse ruiners murverk vokser vældige exemplarer af baobab-træet (adansonia digitata), som regelmæssig naar en alder af i det mindste mange

---

[1] Philippi, Reiseskizzen aus Südafrika (Geogr. Zeitschrift 1905 p. 569): „Gegen Negerarbeit spricht aber entschieden bei den Aussenbauten die peinliche Sorgfalt, mit der die Steine, zumeist Granit, behauen und aneinandergefügt sind; jedenfalls war eine derartige Bearbeitung nur mit ziemlich vollkommenen Werkzeugen auszuführen."

[2] cfr. Hall, Great Zimbabwe p. 19, Mauch og Merensky i Petermann's Mitth. 1872 p. 121 ff.

[3] Philippi, Reiseskizzen (Geogr. Zeitschr. 1905 p. 568): „In allen Fällen aber darf man auf ziemlich kunstvolle und ausgedehnte Bauwerke schliessen, wie sie die heutigen Eingeborenen niemals aufführen und niemals aufgeführt haben, wenn anders sie früher sich nicht auf einer viel höheren Kulturstufe befanden."

hundrede, rimeligvis over tusen aar [1]. Naar man betænker, at trærne ikke kunde begynde sin vekst, før bygverkerne allerede var i forfald, kan der ikke være tvil om, at allerede disse forhold peger adskillig udover den af MacIver antagne opførelsestid.

Hvad den tidligere gulddrift i disse egne angaar, er den, som før nævnt, af en saadan udstrækning og har givet et saadant udbytte, at der neppe skal kunne paavises sidestykke dertil hos noget lavere staaende folk; baade gulddriften selv og den høit udviklede guldindustri er efter kyndige mine-ingeniørers udtalelser af den art, at der forudsættes en ikke ringe grad af metallurgisk erfaring og guldsmedkunst hos dens udøvere [2]. Ogsaa MacIver medgiver, at store mængder af guld maa være udvundet af Maschonalands miner; men han henfører udførselen af dette guld til det 15de og 16de aarhundrede, da der ganske rigtig ogsaa omtales betydelig guldexport fra Sofala. Hertil er imidlertid at bemerke, at der i disse gamle beretninger (De Barros) udtrykkelig gjøres opmerksom paa, at dette guld for den allervæsentligste del var alluvialt guld, udvundet ved vaskning af elvenes slam [3]. Det er i denne forbindelse nødvendigt at betone, hvad samtlige vidnesbyrd har fremholdt, at der er en nøie sammenhæng, en intim forbindelse mellem gulddriften og byggevirksomheden, at den sidste udelukkende er begrundet i den første. Herpaa ligger der ikke liden vægt. Thi det er ikke sandsynligt, at den indfødte negerbefolkning kan have planlagt, sat igang og ledet en saa vel organiseret virksomhed, som dette efter alt at dømme maa have været. Man har ogsaa vanskelig for at tro, at negre skulde have bestemt sig til at iverksætte saa vanskelige og langvarige arbeider for et saa specielt øiemeds skyld som guldudvinding; det er forøvrigt vanskeligt at forstaa, hvorfor de i det hele taget skulde drive denne guldudvinding i en saa storartet maalestok, som miner og ruiner viser.

Det som imidlertid synes mig mest afgjørende at tale imod ruinernes negroide oprindelse, er deres tydelig udtalte fortifikatoriske bestem-

[1] cfr. Bent, The ruined cities of Mashona-land p. 135, Hall a. Neal, The ancient ruins of Rhodesia p. 115, Hahn, Afrika p. 377, Unser Wissen v. d. Erde, Prag u. Lpz. 1886 I p. 829.

[2] „The late Prof. Sir Le Neve Foster and other mining experts claimed remote antiquity for the older type of mines . . . . . there was great similarity between mining in Rhodesia and ancient mining in the Near East. Every mining engineer in Rhodesia has spoken of the skill of the ancient miners as altogether beyond the capacity of any present native race" (Hall i Geogr. Journal 1906, p. 340).

[3] „The post-mediæval references to the gold export from this country distinctly relate to alluvial, or shed-gold washed from the river-beds" (ibid. p. 339). „. . . the operations were limited to washings in the auriferous alluvial mud, so that the old workings . . . must be nearly all anterior to that date" (Keane, The Gold of Ophir, p. 5).

melse[1]. Det er unødvendigt her at gjentage, hvorledes deres hele anlæg, udførelse og beliggenhed først og fremst karakteriserer dem som fæstninger og skatkamre, som tilsigter forsvar mod fiendtlige angreb, sikker opbevaring af det indvundne guld og dækning af guldtransporterne ud til kysten. Man maa spørge, mod hvem landets egne sønner skulde behøve at opføre saadanne forsvarsverker; mod deres nabostammer kunde det ialfald ikke være, siden disse aldrig har bemøiet sig med at udnytte sine egne rige guldleier. Det er i det hele taget paafaldende, at ruinerne næsten kun findes mellem Zambesi og Limpopo, og at kun dette lands guldleier er bleven udnyttet og ikke tillige de endnu rigere syd for Limpopo. Jeg har tidligere udviklet, hvorledes denne sidste omstændighed i forbindelse med de strategiske og fortifikatoriske hensyn, som har gjort sig gjældende ved bygverkernes opførelse, finder sin naturligste og mest tilfredsstillende forklaring i en fremmed invasion, hvis eneste formaal var udvinding og oversjøisk export af landets guld.

Hvad tiden for de ældste bygverkers opførelse angaar, har flere forskere forsøgt med større nøiagtighed at bestemme denne ud fra visse eiendommeligheder ved deres plan og anlæg. Som bekjendt har Bent og særlig hans ledsager Swan paastaaet, at der ligesom ved Syd-Arabiens ruiner ogsaa ved flere af de sydafrikanske kunde paavises et af astronomiske hensyn bestemt orienterings-system, særlig ved Zimbabve's elliptiske tempel, hvis lange akse og koniske taarn skulde staa i et vist forhold til solens stand, endvidere at de før omtalte murmonoliter var astronomiske gnomoner til bestemmelse af aarets og døgnets tider. Paa grundlag heraf skulde man saa kunne beregne ekliptik-skraahedens daværende størrelse og af denne igjen ruinernes alder. Da denne orienteringsteori mødte adskillig kritik, foretog Swan en ny reise til Syd-Afrika's ruinfelter for at samle mere bevismateriale. Han undersøgte 12 nye ruiner og mente i alle disse tilfælde at finde bekræftelse paa sin teori[3], der ogsaa fandt støtte hos Schlichter, som ved sine undersøgelser var kommen til samme resultat[4]. Begge disse forskere har saa uafhængig af hinanden beregnet de ældste bygverkers opførelsestid til slutningen af det 2det aartusen f. Chr.

[1] cfr. bl. a. Philippi, Reiseskizzen (Geogr. Zeitschr. 1905 p. 569): „Die Ruinen . . . machen . . . den Eindruck von Burgen, in denen sich eine schwache Besatzung wohl lange gegen einen überlegenen Feind verteidigen konnte".

[2] Swan, On the orientation and measurements of Zimbabwe ruins (i Bent, The ruined cities p. 141 ff.). Lenz, Ueber altarabische Ruinenstätten im Maschona-Land (Mitth. d. k. k. geogr. Gesellschaft in Wien, 1897 p. 202, 203).

[3] cfr. Geographic. Journal 1893 p. 438 f. — Swan, Some notes on ruined temples in Mashona-land (Journal of the Anthropol. Institute XXVI 1897). — Geographic. Journal mai 1904.

[4] Die Ruinen von Simbabye (Petermann's Mitth. 1892 p. 283—286).

I den sidste tid har denne teori atter været gjenstand for skarp kritik, nemlig fra direktøren for Rhodesia's museum Mennell, som paa grundlag af de nyeste, under Hall's ledelse foretagne undersøgelser helt forkaster den som kunstig og baseret paa delvis feilagtige iagttagelser [1]. Imidlertid er Hall selv fremdeles tilhænger af orienteringsteorien, hvilket tydelig fremgaar af hans foredrag i Royal Geogr. Society, hvor han ved hjælp af planer og profiler af 4 forskjellige ruiner anskueliggjorde de gamle guldgraveres metoder til bestemmelse af aarstid og klokkeslet [2].

Dette spørgsmaal venter altsaa endnu paa sin løsning, og det er fremdeles tilfælde med flere af de spørgsmaal, som staar i sammenhæng med Syd-Afrika's ældste ruiner. Det er naturligt, at man i sin første forskningsiver har gjort sig skyldig i misforstaaelser og overdrivelser, at man har været tilbøilig til at trække for dristige slutninger og gjøre for meget ud af det foreliggende materiale, idet man i mange tilfælde virkelig troede at se, hvad man saa gjerne ønskede at se. Det er derfor at vente, at fortsatte udgravninger i mangt og meget maa komme til at ændre vor opfatning, kanske ogsaa omstyrte mere end en yndet teori. Men i hvert fald tør man vistnok allerede paa forskningens nuværende stadium anse det som et temmelig sikkert videnskabeligt resultat, at Syd-Afrika's ældste bygverker er af semitisk, væsentlig sydarabisk oprindelse, og at de tilhører en meget tidlig, ikke blot førkristelig, men rimeligvis endog førklassisk periode i oldtidens historie.

## Ofir i Syd-Afrika?

Hvad den afrikanske Ofir-teori angaar, er altsaa den moderne forskning naaet til følgende resultater: Syd-Afrika mellem Zambesi og Limpopo er i besiddelse af rige guldleier, her er vistnok fra ældgammel tid af og gjennem lange tidsrum foregaaet en storartet, vel organiseret gulddrift, og denne har — at dømme efter talrige ruiner og jordfund — i den ældste periode sandsynligvis været drevet af semitiske folk, særlig Syd-Araber. Her synes altsaa de forudsætninger at være tilstede, som i afsnit III er opstillet som hovedbetingelser for, at et land skulde kunne identificeres med Salomo's Ofir. Saalangt er vi naaet. Men er det da ogsaa dermed bevist, at det salomoniske Ofir har ligget i Syd-Afrika? Kun sandsynligheden deraf. Noget tvingende bevis for Ofirs beliggenhed i Syd-Afrika

[1] Mennell, The Zimbabwe Ruins, Buluvayo 1903; cfr. Globus 1903 II p. 245 ff., Petermann's Geogr. Mitt. 1904 LB. nr. 749.

[2] Hall, The great Zimbabwe and other ancient ruins in Rhodesia (Geogr. Journal 1905 p. 410, 414).

er endnu ikke leveret, og det er vistnok meget tvilsomt, om et saadant i det hele taget nogensinde vil kunne findes. Jeg har allerede før gjort gjældende, at man neppe tør haabe at komme dette spørgsmaals løsning nærmere end til en vis — høi — grad af sandsynlighed. Men der er selvfølgelig gjort mange forsøg paa at finde direkte beviser, uden at det dog hidtil kan siges at være lykkedes. Jeg skal i det følgende nærmere omtale disse forsøg og forklare, hvorfor jeg mener, at det neppe nogensinde vil lykkes at levere saadanne beviser.

Da de vigtigste forudsætninger allerede er tilstede, maatte vel Ofirs beliggenhed i Syd-Afrika ansees for hævet over tvil, hvis man kunde bevise Fønikers og Jøders, ialfald Fønikers nærvær her, enten ved indskrifter, som gav direkte oplysninger i saa henseende, eller ved saa utvetydige vidnesbyrd af arkæologisk, etnografisk eller sproglig art, at al tvil maatte svinde.

Det er tidligere antydet, at visse forhold ved de ældste ruiner og enkelte af de ældste jordfund efter flere forskeres mening viser større lighed med fønikiske end med sydarabiske forbilleder. Saaledes har man villet finde adskillig overensstemmelse mellem Syd-Afrika's ruiner og ruiner af angivelige fønikiske bygverker i middelhavslandene[1], som Hadjar Kim paa Malta, Giganteja paa Gozzo[2] og Sardiniens nuragh'er, hvis fønikiske oprindelse dog er meget tvilsom[3]. Særlig fremhæves den umiskjendelige lighed mellem Zimbabve-»templets« koniske taarn og det paa en mynt afbildede tempeltaarn i den fønikiske by Byblos[4]. Desuden er fundet endel gjenstande, der minder om fønikiske af samme art, saaledes en kleberstenscylinder med rosettelignende dekorationer, som viser stor lighed med en cylinder funden i det fønikiske tempel i Paphos paa Cypern[5].

Saa har man ment at gjenfinde fønikiske og jødiske træk i skikke og sædvaner og særlig i religiøse ceremonier hos Hovaerne paa Madagaskar. Dette forhold, som imidlertid benegtes af Glaser[6], er især fremhævet af Keane[7] og Grandidier[8], der i en tidlig jødisk-fønikisk indflydelse i det nordlige Madagaskar ser beviser for, at Hiram og Salomo's guldgravere over Madagaskar og via Komorerne tog veien til Sofala. Som før nævnt, troede allerede Mauch at kunne paavise spor af jødisk kultus i

[1] cfr. Bent, The ruined cities p. 116, 117. — Wilmot, Monomotapa p. 11 ff.
[2] Perrot et Chipiez, Histoire de l'art dans l'antiquité III p. 292 ff.
[3] Perrot et Chipiez IV p. 22 ff.
[4] Bent p. 150, Perrot et Chipiez III p. 60.
[5] Bent p. 203 f.
[6] Zwei Publikationen über Ophir (Allgem. Zeit. 1902 Beilage nr. 271).
[7] The gold of Ophir p. 148 ff., Great Zimbabwe, Introduction XXXVI f.
[8] Histoire physique, naturelle et politique de Madagaskar, Paris 1901.

visse offerhandlinger hos Mashonalands indfødte, og i Halls sidste bog [1] anføres ikke mindre end 24 formentlige paralleler til jødiske skikke og ceremonier hos Makalangaerne. Dette vilde stemme godt med den af flere forfattere hævdede teori, at Makalangaerne skulde være et blandingsfolk af Bantu og de indvandrede semitiske guldgravere. Denne teori har imidlertid mødt skarp kritik, da den kun støtter sig paa den omstændighed, at man har ment at finde semitiske ansigtstræk hos Makalangaerne, et forhold, der naturligere forklares som en følge af de semitiske folkebølger, der utvilsomt i forhistorisk tid som i historisk har skyllet hen over Øst-Afrika. Det er vel heller ikke tvilsomt, at man har været altfor tilbøilig til at anse det, som i virkeligheden kun er tilfældig lighed, for resultater af kulturel paavirkning eller følger af etnografisk slægtskab.

Hvad her er sagt, gjælder i endnu høiere grad de sproglige argumenter, som er ført i marken til fordel for den afrikanske Ofir-teori [2]. Her har altfor ofte en blot og bar lydlighed givet anledning til dristige for ikke at sige letsindige etymologiske hypoteser, som ikke desto mindre er anført i bevisers sted. Allerede hos Dos Santos finder vi Ofir sammenstillet med navnet Fura, som gjennem mellemformerne Ofura, Afura skulde være afledet af Ofir. Tidlig begyndte man ogsaa at identificere Ofir med Sofala gjennem de af Septuaginta bevarede S-former Sofir, Sofeir, Sofera som mellemled. Ligeledes skulde Saba's navn gjenfindes i flodnavnet Sabi og efter Peters, der i det hele taget tillægger disse etymologier stor vægt, tillige i stedsnavnene Injasapa, Massapa, Rusapi, Umsapa [3]. Peters tror ogsaa at have gjenfundet navnet Fura i Injakafura og anser flodnavnet Pungve for afledet af det gammel-egyptiske Pun, som overensstemmende med en af hans yndlings-teorier ogsaa skulde være at søge i Syd-Afrika mellem Zambesi og Limpopo [4]. Lignende afskrækkende exempler paa etymologiske fantasier som Pun—Pungve er den af De Barros fremsatte og af Schlichter — vistnok under tvil — gjenoptagne formodning [5], at navnet Zimbabve eller Zimbabye er identisk med Ptolemæus's Agisymba [6], ligesaa Glaser's sammenstillen af Makalanga med det af Plinius [7] nævnte

[1] Great Zimbabwe p. 100.

[2] Der er gjort mange forsøg paa at forklare Ofirs etymologi og betydning, men hidtil uden sikkert resultat. cfr. Keane, The Gold of Ophir p. 66, 86—87, 208—209, Peters, Im Goldland des Altertums p. 237—241.

[3] Im Goldland des Altertums p. 270.

[4] Ibid. p. 134, 277 ff. Ang. Egypternes Pun-reiser cfr. Lieblein, Handel u. Schiffahrt auf dem rot. Meere in alten Zeiten, Glaser, Punt u. die südarab. Reiche.

[5] Ueber den Namen Simbabye u. seine Bedeutung (Petermann's Mitth. 1893 p. 148). — cfr. ogsaa Oppert, Tharshish u. Ophir p. 68.

[6] Ptolem. I, 8, 1, IV, 8, 2.

[7] Nat. hist. VI, 159.

Calingi og Sabi med flod- og bynavnet Sabis i Karmanien[1]. Det er da ikke underligt, om den besindige forskning har taget afstand fra alle, selv de forsigtigere af de ovenfor nævnte etymologier, naar man ser, til hvilke forbausende resultater denne etymologiseren kan føre. Og det er vistnok heller ikke tvilsomt, at mange af disse etymologier kun er fostre af en livlig og villig fantasi; ialfald er de alle mere eller mindre usikre, og det synes at burde være klart, at saadanne etymologier i hvert fald intet kan bevise. Dog vilde maaske dommen om deres værd for enkeltes vedkommende falde noget anderledes ud, hvis man kunde gaa ud fra Ofirs beliggenhed i Syd-Afrika som en ubestridelig kjendsgjerning; i saa fald vilde nogle af disse etymologier, som i og for sig ser rimelige ud, faa et større sandsynlighedens præg. Saaledes kan jeg, trods al min skepsis i denne henseende, ikke negte for, at jeg synes det vilde være merkeligt, om der, hvis Ofir virkelig har ligget i Syd-Afrika, da ikke ogsaa skulde være en etymologisk sammenhæng, jeg siger ikke mellem navnene Sofala og Ofir, men ialfald mellem Septuaginta's S-former og navnet Sofala eller Sofara, der synes at være den oprindelige form, som endnu paa Mauchs tid brugtes overalt i det indre land[2]. Det kunde kanske tænkes, at Sofara, Sofar eller lignende var guldlandets oprindelige navn, men at Føniker og Jøder kun kjendte guldlandet under det i den bebraiske tekst bevarede navn Ofir, som de semitiske guldgravere fra sit sydarabiske hjemland havde overført paa sin koloni i Syd-Afrika. Med den semitiske kolonisations ophør gik ogsaa guldlandets semitiske navn (Ofir) lidt efter lidt af brug, og det oprindelige navn (Sofar, Sofara ell. lign.) kom atter i hævd. Det kunde tænkes, at denne navneforandring allerede var foregaaet eller holdt paa at foregaa paa Septuaginta's affattelsestid; deraf Septuaginta's vaklen mellem O-former og S-former, mellem former, som stod det semitiske navn nærmere, og former, der mere lignede det oprindelige indfødte navn. Dette sidste fortrængte efterhaanden ganske det semitiske navn Ofir og er det eneste, som — i formen Sofala — kjendes af middelalderens østafrikanske Kystarabere fra den første kolonisation i det 10de aarhundrede indtil nu. Formen Sofala istedetfor Sofara kan let forklares ved den almindelig forekommende lydovergang fra l til r og ved en folke-etymologi af Kystaraberne, som identificerte guldlandets navn Sofara, Sofala med sit eget arabiske ord sofala, der betyder kyst-land. Jeg har ikke villet tilbageholde dette etymologiske tankeexperiment, kun en hypotese, hverken mer eller mindre. Der er af Peters fremsat en dristig etymologisk hypotese, for

[1] Zwei Publ. üb. Ophir (Allg. Zeit. 1902, Beilage nr. 271 p. 372).
[2] cfr. Mauch, Reisen im Inneren von Süd-Afrika (Ergänzungsheft 37 zu Peterm. Mitth. 1874) p. 51.

hvilken han især har faaet høre meget ilde, nemlig den bekjendte Ofir-Afrika-teori [1]: det hos Romerne forekommende folkenavn Afri og det deraf dannede adjektiv Africa (sc. terra) skulde være et latiniseret semitisk ord, afledet af den til det hebraiske Ofir svarende sydarabiske form Afir, oprindelig kun navnet paa det puniske omraade af verdensdelen, men af Romerne lidt efter lidt anvendt som navn paa denne i sin helhed. Peters har som sagt maattet døie meget i anledning af denne teori, der af kritikere som Ruge [2], Oberhummer [3], Moritz [4] er haanet som den rene dilettantisme, medens andre som Keane [5], Glaser, Schweinfurth [6], om end tvilende, dog udtaler sig mindre skarpt. Det synes imidlertid at være undgaaet opmerksomheden, at omtrent den samme hypotese — formodentlig Peters uafvidende — er fremsat adskillige aar tidligere af Lieblein [7], som tillige sætter folkenavnene Afer (Danakil) ved Bab el Mandeb og Fur i Darfur i forbindelse med Ofir—Afir. Det minder om de portugisiske forfatteres etymologiske sammenstillen af Ofir og Afura, Fura i Zambesi-strøget. Jeg maa tilstaa, at denne Ofir—Afrika-teori, som saa kategorisk er bleven afvist, i al sin dristighed forekommer tiltalende og synes mig en bedre medfart værd. Men hvor fristende enkelte af disse etymologier end kan være, er de dog — vel at merke — kun hypoteser, altsaa endnu saa usikre, at de saa langt fra at bevise noget, ikke engang tør anføres som støtte for den afrikanske Ofir-teori. Det samme gjælder de formentlige beviser af etnografisk og kulturhistorisk art, som skulde godtgjøre fønikisk og jødisk indflydelse i Syd-Afrika. Det eneste, som virkelig synes at kunne anføres som bevis i denne henseende, er de faa tilsyneladende fønikiske træk, som man mener at have paavist i nogle ruiners arkitektoniske forhold og i enkelte arkæologiske fund. Og det tør maaske hænde, at dette bevismateriale vil kunne øges noget ved fortsatte undersøgelser. Jeg skulde dog være tilbøilig til at anse dette for lidet sandsynligt, da de forhold, under hvilke de fønikisk-jødiske Ofir-farter maa antages at være foregaaet, gjør det let forklarligt, at man neppe kan vente at finde direkte beviser selv af denne art for Fønikers, end sige Jøders nærvær i Syd-Afrika.

---

[1] Das goldene Ophir Salomo's, München u. Lpz. 1895, p. 35 ff. Im Goldland des Altertums p. 3 og 236—243.

[2] Zeitschrift d. Gesellschaft f. Erdk. z. Berlin 1903 p. 453: „Wir wollen hier die völlig grundlosen Phantastereien von Ophir=Afur=Afer=Afrika ganz beiseite lassen".

[3] Geogr. Jahrbuch XXVIII 1905 I p. 134.

[4] Verhandl. d. Gesellsch. f. Erdk. z. Berlin XXIII 1896 p. 203 f.

[5] The Gold of Ophir p. 65: „After this, one does not see, why the philologists, B. Moritz, for instance, amongst others, need have been so hard on Dr. Peters . . . . ."

[6] „. . . . . es kann sein, es kann aber auch nicht sein" (Peterm. Mitt. 1903, LB. 770).

[7] Handel und Schiffahrt auf dem roten Meere in alten Zeiten, Christiania 1886 p. 142 ff.

Det er i denne forbindelse nødvendigt at gjøre sig rede for, hvorledes Føniker og Jøder overhovedet maa antages at være kommen paa den tanke at søge Ofir, hvorledes de kan have faaet kundskab om Ofirs guldrigdomme, og under hvilke forhold deres Ofir-expeditioner efter al sandsynlighed maa have fundet sted. Er det tænkeligt, at noget af disse folk paa egen haand har opdaget Ofir? For Jødernes vedkommende synes det at fremgaa af selve Ofir-beretningerne [1], at dette ikke er tilfælde. Og hvad Fønikerne angaar, er det neppe heller rimeligt, at dette folk, som dengang ialfald boede ved Middelhavet, trods al sin energi og sjødygtighed skulde have været de første opdagere af et fjerntliggende guldland c. 300 km. indenfor kysten af det indiske hav. Denne urimelige opfatning er vistnok gjort gjældende og har naturligvis skaffet den afrikanske Ofir-teoris modstandere et angrebspunkt mere. Nei, hvad enten Ofir har ligget i Indien eller Syd-Afrika, kan man umulig tænke sig Føniker eller Jøder som guldlandets første opdagere og udnyttere. Det maa i begge tilfælde have været Syd-Arabere. Vi har hørt, at disse i oldtiden var ordsprogelig bekjendt for sin store guldrigdom; dette viser, at de maa have haft adgang til rige guldkilder, hvilke — som før paavist — ikke var at finde i Arabien. Desuden er det historisk sikkert, at Syd-Araberne i en meget tidlig tid for paa det arabiske hav og besørgede handelstrafiken paa de omliggende lande [2], hvis produkter derfor samledes i Sydarabien, hvor bl. a. Egypter og Føniker hentede dem paa datidens største verdensmarked ved Bab el Mandebstrædet [3]. Paa grund af monsunernes og de af dem bestemte havstrømmes regelmæssig vekslende retning er seiladsen mellem Syd-Arabien og Øst-Afrika i den grad lettet og lagt tilrette af naturen, at Syd-Araberne allerede i sin sjøfarts begyndelse med naturnødvendighed maatte bringes i forbindelse med Øst-Afrika's kyst. Naar dertil kommer, at det egentlige Ofir, hvorefter guldlandet blev opkaldt, laa i Syd-Arabien, forekommer det mig meget sandsynligt, at Syd-Araberne har været de første, som ved sam-

[1] I Kong. IX, 27: „Og Chiram sendte sine folk, som var gode sjømænd og kjendte havet, paa skibene med Salomo's folk."

[2] cfr. v. Schwerin, De geografiske upptäckternas historia, Stockholm 1905, p. 11: „Mycket talar emellertid för, att Syd-Araberna under en lång tid intagit en ledande ställning här (ɔ: på den Indiska oceanen) och paa egen hand förmedlat handelstransaktionerna i hela den Indiska oceanens västliga bäcken från Indien till Afrika. Araberna hade tidtals sama betydelse för detta sydliga haf som Fenicierna för de nordligare farvattnen".

[3] Ibid.: „Syd-Arabiens västliga hamnstäder . . . . . utgjorde samlingsplatsen för såvel Österns som Västerns varor . . . . ." cfr. Lieblein, Handel und Schiffahrt auf dem rothen Meere in alten Zeiten p. 60: „Das Land an der Strasse von Bab el Mandeb war nach allen Zeugnissen in den ältesten Zeiten ein Mittelpunkt für den indisch-äthiopisch-ägyptisch-arabisch-phönikischen Handel".

kvem med kystlandets indfødte paa en eller anden maade kom til kundskab om guldfund i Sofala's indland, hvor de saa begyndte den første rationelle gulddrift.

I lange tider maa Syd-Araberne antages at have været alene om udnyttelsen af de rige guldleier; de indrettede sig paa længere ophold, opførte befæstede byer og magasiner, kort sagt koloniserede landet. Men med tiden fik de konkurrenter i sine stammefrænder fra nord. Længe havde Fønikerne faaet sydens produkter, guld, elfenben, røgelse, krydderier etc. ved indirekte handelsforbindelse med Syd-Arabien, indtil de begyndte egen fart paa det røde hav og selv hentede disse varer paa verdensmarkedet ved Bab el Mandeb. De viste sig snart Syd-Araberne overlegne og blev lidt efter lidt dominerende paa det arabiske hav, som de allerede var det paa Middelhavet. Under disse omstændigheder lykkedes det selvfølgelig ikke Syd-Araberne at bevare hemmeligheden ved sin indbringende sydafrikanske gulddrift; vi maa antage, at Fønikerne mod deres gode vilje fik kundskab derom og adgang til i forbund med dem at deltage i udnyttelsen af Ofirs guldrigdom. Men det lykkedes heller ikke Fønikerne helt at udestænge andre konkurrenter. Da deres eget land ikke naaede frem til det sydlige hav, men ved en bred landstrimmel var skilt fra dette, kunde de ikke i samme grad beherske dette hav som Middelhavet. Deres forbindelse med det indiske hav var nemlig tildels afhængig af de folk, som var herrer over dette landomraade. Denne omstændighed er grunden til, at det lykkedes Jøderne at komme med paa expeditionerne til Ofir.

Da kong David ved erobringen af Edom havde udbredt sit herredømme til Akaba-bugten, var Israel blevet en stormagt med interesser ved det sydlige hav, en politisk situation, som selv Fønikerne maatte regne med. De beiler derfor til Jødernes gunst, vinder deres venskab ved delagtighed i Ofir-affæren og opnaar til gjengjæld fri passage gjennem Palæstina, havneret ved Akaba-bugten og derigjennem uafhængighed af det mægtige Egypten. Og gjennem Fønikerne blev Jøderne saa at sige introduceret hos Syd-Araberne. Fortællingen om dronningen af Saba's besøg, hvis historiske sandhed dog er meget tvilsom [1], kan ialfald betragtes som et udtryk for den gode forstaaelse mellem Jøder og Syd-Araber og hendes næsten tributlignende gaver som et vidnesbyrd om Israels respektindgydende stilling paa den tid. Saalænge denne magtstilling opretholdes, det vil sige saalænge Edom beherskes, varer Jødernes deltagelse i Ofir-farterne. Den be-

[1] cfr. dog Matth. XII, 42: „Dronningen fra Syden skal opstaa i dommen mod denne slægt og fordømme den; thi hun kom fra jordens ender for at høre Salomo's visdom, og se, her er mere end Salomo."

gynder sent, først i kong Davids sidste regjeringstid (c. 1000), og varer kort, høist femti aar, og det var vistnok heller ikke mange jødiske expeditioner, som i dette tidsrum blev udsendt til Ofir. Efter Salomo's død (953) gaar Edom tabt og dermed forbindelsen med Ofir; thi dermed ophører den politisk-geografiske situation, som ved sine store fordele for Fønikerne bevægede disse til at søge jødisk gunst og forbund. Først hundrede aar senere lykkes det kong Josafat at gjenerobre Edom, og han forsøger at fornye sin oldefaders Ofir-farter; men forsøget mislykkedes. Og saa er det slut, kun mindet er igjen; men for en lang eftertid stod Ofir og Ofir-tiden i Jødernes bevidsthed omgivet af eventyrets nimbus, og Ofir-navnet blev et ordsprogeligt udtryk for indbegrebet af alt det herligste og bedste. Holder vi os for øie den jødiske Ofir-periodes kortvarighed og deres expeditioners ringe antal, er det lidet tænkeligt, at Jøderne virkelig skulde have efterladt sig endnu merkbare spor i det gamle guldland, og man har vanskelig for at tro, at det endnu i vore dage skulde være muligt at paavise jødisk indflydelse i den indfødte befolknings religiøse kultus; den kan ialfald ikke skrive sig fra Ofir-tiden.

Hvad her er sagt, gjælder ogsaa Fønikerne, om end ikke i samme grad. Vistnok maa dette folks deltagelse i udnyttelsen af Ofirs guldrigdom antages at have varet længere, den begyndte før og sluttede senere end Jødernes, og deres expeditioner var vistnok hyppigere og regelmæssigere. Men selv dette medgivet, er det lidet sandsynligt, at et saa praktisk folk som Fønikerne, for hvem materiel vinding var alt, skulde have givet sig til at opføre større, solide bygverker, naar de fandt guldlandet allerede paa forhaand koloniseret, vel bebygget og befæstet og gulddriften fuldt organiseret af Syd-Araberne. Naar dertil kommer, at fønikisk kolonisation som regel har vist ringe evne og vilje til kulturelt at paavirke den omboende befolkning, er der grund til at tro, at heller ikke Fønikernes virksomhed i Syd-Afrika kan have sat saa dybe spor, at de endnu skulde kunne paavises efter saa lang tids forløb.

Forudsat, at det er rigtigt, hvad her er anført om de forhold, under hvilke de fønikisk-jødiske Ofir-foretagender maa antages at have fundet sted, er det altsaa en ganske naturlig følge af disse forhold, at man neppe kan vente at finde direkte beviser for Fønikers og Jøders nærvær og virksomhed i Syd-Afrika. Men under disse omstændigheder kan mangelen af saadanne beviser naturligvis ikke være nogen hindring for Ofirs henlæggen til Syd-Afrika.

Vi kan altsaa ikke *bevise,* at Ofir har ligget i Syd-Afrika, ialfald ikke for tiden. Vi maa nøie os med, om muligt, at øge den høie grad af sand-

synlighed derfor, som allerede er tilstede, idet Syd-Afrika opfylder de i afsnit III opstillede hovedbetingelser for at kunne identificeres med Ofir.

Og dette gjælder ikke alene for guldets vedkommende; Syd-Afrika passer ogsaa hvad de fra Ofir hjemførte biprodukter angaar. Thi ligesom i Syd-Afrika overhovedet har man ogsaa i landet mellem Zambesi og Limpopo gjort fund af ædle stene og fundet spor af gammel grubedrift efter saadanne [1], og da det, som før nævnt endnu ikke er lykkedes at identificere det i Ofir-beretningerne omtalte algum-(almug-)træ, kan dette ligesaa godt have været en af de fortræffelige haarde træsorter, hvoraf Syd-Afrika har flere, og som den dag idag bruges til forfærdigelse af musikinstrumenter, hvortil ifølge beretningerne algum-træet ogsaa anvendtes.

Der er vistnok mod Ofirs beliggenhed i Syd-Afrika bleven indvendt, at selv Fønikerne paa denne tid vanskelig kan have foretaget saa resikable langreiser som helt til Afrika's sydøstkyst. Dertil er at bemerke, at deres reiser langs Vest-Europa's kyst var ligesaa vovelige, og at skibsfarten paa det røde hav, som for Fønikernes vedkommende ogsaa konstateres af Ofirberetningerne, bl. a. paa grund af de farlige koralrev [2] var vel saa resikabel som farten langs Afrika's østkyst; som før nævnt begunstiges nemlig denne baade hvad fremreise og tilbagereise angaar i høi grad af de periodisk vekslende monsuner og havstrømme. Desuden vil en sammenligning med andre nationers maritime ydelser vise, at baade Kartager, Nordmænd og Portugisere har udført længere og farligere sjøreiser med mindre og skrøbeligere fartøier end de fønikiske Tarsis-skibe, Kartager og Portugisere ved sine langt vanskeligere farter langs Afrika's vestkyst, Nordmænd ved sin frivillige oceanfærd. Ved dette spørgsmaal om muligheden af fønikisk skibsfart paa Øst-Afrika ledes tanken naturlig hen paa den maritime stordaad, som dette samme folk ifølge Herodots ganske vist troværdige beretning [3] udførte nogle hundrede aar senere, nemlig Afrika's omseiling fra øst mod vest. Denne idé om muligheden af en Afrikaomseiling kan vistnok tænkes udsprungen af samtidens teorier om fordelingen af land og vand, om havet som det alt fastland, altsaa ogsaa Afrika omsluttende element [4]; men det tør ogsaa hænde, at Neko's plan kan være bygget paa erfaringer om Afrikas omseilbarhed indvundne bl. a. ved tidligere reiser langs verdensdelens øst- og sydøstkyst. Det er paafaldende, at Føniker ogsaa nævnes som udførere af denne expedition, og

[1] cfr. Peters, Im Goldland des Altertums p. 34, 262, 305.
[2] cfr. v. Schwerin, Feniciernas kringsegling af Afrika, Lund 1903, p. 24 anm.
[3] IV, 42.
[4] cfr. Berger, Gesch. d. wiss. Erdk. d. Griechen, Zweite Auflage, Lpz. 1903, p. 60, 316 ff., Herodot, I, 202, Aristoteles, De caelo II, 14, 15.

derfor reiser sig uvilkaarlig det spørgsmaal: Skulde det maaske være erfaringer fra de fønikiske Ofir-expeditioner og deres fortsættelser, som Neko's Føniker her drager sig til nytte? Sikkert er det imidlertid, at muligheden af Afrika's omseiling ialfald for den senere oldtid ikke blot var en geografisk teori, men en kjendsgjerning[1] bygget paa sikker geografisk viden, og denne viden er uden tvil at føre tilbage til en fra fønikiske kilder erhvervet kundskab.

Vi tør vistnok gaa ud fra[2], at Syd-Araber i ældgammel tid har drevet gulddrift i Syd-Afrika, og vi ved[3], at samtidig en livlig handelsforbindelse fandt sted mellem Føniker og Syd-Araber, ikke mindst for guldets skyld. Det er ogsaa paafaldende, at den forbindelse mellem Palæstina og Syd-Arabien, som kommer til udtryk i fortællingen om dronningen af Saba's besøg, hvor ogsaa guldet spiller en fremtrædende rolle, netop omtales i sammenhæng med Ofir-beretningerne og kun paa dette sted. Skulde det være for dristigt heraf at drage den meget nærliggende slutning, at dette guld, som Føniker og senere Jøder nu havde faaet lyst til og snart ogsaa skaffede sig adgang til at erhverve i langt større mængder ved egen gulddrift i selve guldlandet, deres Ofir, at dette guld hentedes i det samme land, hvorfra Syd-Araberne alt længe havde hjemført sine guldskatte, at altsaa det fønikisk-jødiske Ofir-guldland var identisk med Sabæernes sydafrikanske eldorado?

Det vil af det foregaaende fremgaa, at foruden dette, at landet selv i særegen grad synes at eie de nødvendige betingelser, er der ogsaa ellers meget, som taler for, lidet eller intet, som taler imod Ofirs beliggenhed i Syd-Afrika. Det forekommer mig ialfald, at et indgaaende studium af dette spørgsmaal neppe levner noget valg. Hvor skulde man i det hele taget ellers henlægge Ofir, hvilket andet land har forudsætningerne og opfylder betingelserne derfor i samme grad som landet mellem Zambesi og Limpopo? Og hvorledes skulde man ellers kunne forklare den storartede ældgamle gulddrift af semitisk oprindelse i dette land? Kun den afrikanske Ofir-teori synes mig at kunne give løsningen: det har efter al sandsynlighed været Maschonalands guldminer, som i oldtiden leverede hovedmængden af det guld, der gjennem Syd-Araber og Føniker spredtes udover den antike verden.

Afsluttet den 21de oktober 1906.

[1] cfr. Periplus maris Erythraei c. 18: „. . . Derefter (efter Rhapta) bøier oceanet (ɔ: det indiske hav) . . . mod vest og . . . forener sig med det vestlige (ɔ: det atlantiske) hav".

[2] cfr. p. 162—165.

[3] cfr. Ezech. XXVII, 15, 20, 21, 22, Strabo XVI, 778, 780, Theophr. IX, 7, 3.

# Literatur.

I denne fortegnelse er medtaget de mig bekjendte special-arbeider over Ofir og af andre arbeider de, som vier Ofir-spørgsmaalet en særskilt behandling eller paa en eller anden maade har betydning for dets løsning.


1552. De Barros, Da Asia, ny udgave Lisboa 1777, I, 2 Decada primeira. liv. X, cap. 1, p. 372—383.

1590. d'Acosta, Historia natural y moral de las Indias, I cap. 13, 14, Sevilla.

1609. Dos Santos, Ethiopia oriental, I cap. XII, Evora.

1660. Blomius, De navigatione Salomonis in Ophir, Paris.

1674. Wegener, Discursus de navigationibus Salomonaeis, Frankfurt a. d. Oder.

1678. Lipenius, Dissertatio de navigatione Salomonis Ophiritica (Ugolini Thesaurus antiquit. sacr. VII, p. 343 ff.).

1692. Pfeffelius, Philologema historicum de termino navigationis Ophiricae, institutae a Salomone ejusque sociis navalibus, Strassburg.

1696. Huetius, Commentarius de navigationibus Salomonis (Ugolini Thesaurus ant. sacr. VII, p. 286 ff.).

1706. Relandus, Dissertatio de Ophir, Utrecht.

1716. Olderman, Dissertatio de regione Ophir, Helmstedt.

1730. Calmet, Dissertation sur le pays d'Ophir.

1746. Hardt, Dissertatio de Ophir, Helmstedt.

1764. d'Anville, Mémoire sur le pays d'Ophir (Mémoires de l'Académie des inscriptions et belles-lettres XXX, p. 83 ff.).

1769—1780. Michaelis, Spicilegium geographiae Hebraeorum exterae, I, p. 98 ff., II, p. 184 ff., Göttingen.

1787—1799. Bellermann, Handbuch der biblischen Literatur, IV, p. 416—440, Erfurt.

1790. Bruce, Travels to discover the Source of the Nile, Edinburgh. Tysk overs. I, II cap. 4, p. 473—487, Leipzig.

1798. Gosselin, Recherches sur la géographie systématique et positive des anciens II, Paris an VI, p. 91—126.

1800. Bredow, Untersuchungen über einzelne Gegenstände der alten Geschichte, Geographie und Chronologie, p. 136 ff., 253 ff., Altona.

1805. Tychsen, Commentatio de commerciis et navigationibus Hebraeorum, Göttingen.

1807. Vincent, The commerce and navigation of the ancients in the Indian ocean, II, p. 265—271, London.

1809—1813. Seetzen, Reisebriefe (Zach, Monatl. Correspondenz, Gotha, XIX, p. 331 ff., XX, p. 441 f., XXVIII, p. 250 ff.).

1815. Heeren, Ideen über den Verkehr und Handel der vornemsten Völker der alten Welt, I, 2, p. 82—84, Göttingen.

1817. Ritter, Erdkunde. Berlin, I, p. 112 ff.
1821. Weston, Dissertation on the countries to which Solomon and Hiram sent their fleets for foreign merchandise (Classical Journal, XXIV, p. 17 ff., London).
1833. Gesenius, Ophir (Ersch und Gruber, Allgemeine Encyklopädie, Leipzig).
1833. Keil, Biblisch-archäologische Untersuchungen über die Hiram-Salomonische Schiffahrt nach Ophir und Tarsis (Dorpater Beiträge z. theol. Wissensch., II, p. 240 ff., Hamburg).
1835. Tuch, anmeldelse af Gesenius's artikel om Ophir (Hallische Allgemeine Literatur-Zeitung nr. 80).
1841. Junker, Die Umschiffung Libyens durch die Phöniker (Neue Jahrbücher f. Philologie und Paedagogik, VII, p. 370—372, Leipzig).
1844. Forbiger, Handbuch der alten Geographie, II, p. 763—64, Leipzig.
1844—1862. Lassen, Indische Altertumskunde, I, p. 538 ff., 651 ff., II, p. 553 ff., Bonn.
1845. Quatremère, Mémoire sur le pays d'Ophir (Mémoires de l'Académie des inscriptions et belles-lettres, XV, 2 p. 349—403, Paris).
1848. Ritter, Eloth und Ezion-Geber am Ailanitischen Golf und die Hiram-Salomonische Fahrt von da nach Ophir (Erdkunde XIV, p. 348—431, Berlin).
1856. Crawfurd, Ophir (Descriptive dictionary of the Indian Islands, London).
1872. Petermann, Carl Mauch's Entdeckung der Ruinen von Zimbaoe (Petermann's Mitt. XVIII, p. 121—126, Gotha).
1873. v. Baer, Wo ist das Salomonische Ophir zu suchen? (Historische Fragen mit Hülfe der Naturwissenschaften beantwortet, St. Petersburg).
1873. Vivien de Saint-Martin, Histoire de la géographie, p. 24—28.
1874. Ewald, Neue Bemerkungen über die Schiffahrt nach dem Goldlande Ophir (Nachrichten von d. königl. Gesellschaft der Wissenschaften etc. zu Göttingen).
1874. Mauch, Reisen im Inneren von Süd-Afrika 1865—1870 (Ergänzungsheft No. 37 zu Petermann's Mitt., Gotha), p. 28—52.
1874. Sprenger, Die alte Geographie Arabiens, p. 49 ff., Bern.
1875. Merensky, Beiträge zur Kenntniss Süd-Afrika's, p. 39 ff., Berlin.
1877. Baines, The gold-regions of South Eastern Africa, London.
1878. Goergens, Das alttestamentliche Ophir (Studien und Kritiken, p. 458—475).
1879. Herzfeld, Handelsgeschichte der Juden des Alterthums, p. 18—36, Braunschweig.
1880. v. Baer, Reden III, p. 112—180.
1880. Soetbeer, Das Goldland Ofir, Berlin.
1881. Müller, Burgen und Schlösser Süd-Arabiens, II, Wien.
1883. Mordtmann und Müller, Sabäische Denkmäler, Wien.
1886. Lieblein, Handel und Schiffahrt auf dem rothen Meere in alten Zeiten, p. 135—149, Christiania.
1889. Brugsch, Ophir (Sonntagsbeilage zur Vossischen Zeitung 17 mars).
1890. Glaser, Skizze der Geschichte und Geographie Arabiens, II, p. 357—387, Berlin.
1890. Maund om Syd-Afrika's ruiner i Royal Geogr. Society 24 novbr.
1890. Sprenger, Zu Glaser's Skizze der Geschichte und Geographie Arabiens (Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft, XLIV, p. 514—520, Leipzig).
1892. Bent, The ruined Cities of Mashona-land, London.
1892. Schlichter, Die Ruinen von Simbabye (Petermann's Mitt. XXXVIII, p. 283—286, Gotha).
1893. Schlichter, Historical evidence as to the Zimbabwe ruins (Geogr. Journal II, p. 44—52, London).
1893. Swan, The ruins in Mashona-land (brev fra Swan til Bent i Geogr. Journal II, p. 438—441, London).
1893. Willoughby, A narrative of further excavations at Zimbabye, London.
1893. Zöckler, Ephraim, Ophir.
1894. Dillmann i Sitzungsberichte der Königl. Preuss. Akademie der Wissenschaften zu Berlin, januar.
1894. Kessler, Ophir (Riehm, Handwörterbuch des biblischen Altertums, II, p. 1138—1143).
1894. Muller, Land und Leute zwischen Zambesi und Limpopo, Giessen.

1895. Peters, Das goldene Ophir Salomos. Eine Studie der phönikischen Weltpolitik, München und Leipzig.
1896. Feigl, Das Goldland Ophir (Österreich. Monatschrift für den Orient, p. 76—89 og 111—126, Wien).
1896. Kirchhoff, anmeldelse af Peters, „Das goldene Ophir Salomos“ i Geogr. Zeitsch. II, p. 62—63, Leipzig.
1896. Moritz, anmeldelse af Peters, „Das goldene Ophir“ i Verhandlungen d. Gesellsch. f. Erdkunde zu Berlin, XXIII, p. 202—205, Berlin.
1896. Lenz, Ophir und die Ruinen von Zimbabye (4. Jahresbericht des wiss. Vereins für Volkskunde und Linguistik, Prag).
1896. Wilmot, Monomotapa, its monuments and its history from the most ancient times to the present century, London.
1897. Bryce, Impressions of South Africa, London. Tysk overs., Hannover 1900, p. 93—104.
1897. Lenz, Über altarabische Ruinenstätten in Maschona-Land und deren Beziehungen zum biblischen Ophir (Mitt. d. geogr. Gesellsch. zu Wien, p. 187—211).
1897. Swan, Some Notes on Ruined Temples in Mashonaland (Journal of the anthropol. Institute XXVI, London).
1899. Glaser, Punt und die südarabischen Reiche (Mitt. der vorderasiatischen Gesellschaft, 4. Jahrgang nr. 2, p. 51—121, Berlin).
1899. Glaser i Orientalische Bibliographie XVI, p. 651 og Beilage nr. 120 f.
1899. Schlichter, Travels and Researches in Rhodesia (Geogr. Journal XIII, p. 376—396, London).
1900. Price, Ophir (Hastings, Dictionary of the Bible, III, p. 626—628, Edinburgh).
1900. Schiller-Tietz, Das wieder-entdeckte Goldland Ophir (Deutsche Rundschau für Geographie und Statistik, XXIII).
1901. Glaser i Allgemeine Zeitung, Beilage nr. 262.
1901. Keane, The Gold of Ophir, London.
1901. Peters, Ophir and Punt in South Africa (Journal African Society, I, p. 174—183, London).
1902. Encyclopædia Britannica, XXV, London.
1902. Hall and Neal, The ancient ruins of Rhodesia, London.
1902. Peters, Im Goldland des Altertums, München.
1902. Glaser, Zwei Publikationen über Ophir (Allgem. Zeitung, Beilage nr. 258, 271 f.).
1902. Gallois, anmeldelse af Keane, „The Gold of Ophir“ i Annales de Géographie, -september, Paris.
1902. Schweinfurth, anmeldelse af Keane, „The gold of Ophir“ i Petermann's Mitt. XLVIII, LB. nr. 332, Gotha.
1903. Astrup, Zulumissionens Maal — Afrikas Hjerte, Christiania.
1903. Brentnall, The mystery of ancient Ophir (Queensland Geogr. Journal 1903—04, p. 1—17).
1903. Mennell, The Zimbabwe Ruins, Buluvayo.
1903. W. Max Müller, anmeldelse af Peters, „Im Goldland des Altertums“ i Orientalische Literatur-Zeitung, p. 397 ff.
1903. Oppert, Tharshish und Ophir, Berlin.
1903. Ruge, anmeldelse af Peters, „Im Goldland des Altertums“ i Zeitschrift d. Gesellsch. f. Erdkunde zu Berlin, p. 451—456.
1903. Rühl, anmeldelse af Peters, „Im Goldland des Altertums“ i Orientalische Literatur-Zeitung, p. 341 ff.
1903. Schenck, anmeldelse af Peters, „Im Goldland des Altertums“ i Geogr. Zeitschrift, IX, p. 650 ff., Leipzig.
1903. Schweinfurth, anmeldelse af Peters, „Im Goldland des Altertums“ i Petermann's Mitt. XLIX, LB. nr. 770, Gotha.
1903. Singer, Tharschisch und Ophir (Globus LXXXIV, p. 245—248, Braunschweig).
1903. Aus den Ruinen von Simbabye (Globus LXXXIV, p. 176—178, Braunschweig).

1904. Guthe, Ophir (Herzog-Hauck, Realencyklopädie für protestantische Theologie und Kirche, XIV, p. 400—404, Leipzig).

1904. Oberhummer, anmeldelse i Deutsche Literatur-Zeitung, p. 1135 ff.

1904. Skattum, Ophir, Bibelens guldland og Syd-Afrikas ruiner (Det norske geogr. selskabs aarbog XV, p. 142—175, Christiania).

1905. Braga, As Minas de Ouro de Ophir (Rev. Soc. scient. S. Paulo, p. 33—46).

1905. Hall, The Great Zimbabwe, London.

1905. Keane, Introduction (til Hall, The Great Zimbabwe, p. XXXI—XLIII).

1905. Hall, The Great Zimbabwe and other ancient ruins in Rhodesia (Geogr. Journal XXV, p. 405—414).

1905. Philippi, Reiseskizzen aus Südafrika, II Rhodesia (Geogr. Zeitschrift XI, p. 564—583, Leipzig).

1905. v. Schwerin, De geografiska upptäckternas historia, p. 10 ff., Stockholm.

1906. MacIver, The Rhodesia ruins: their probable origin and significance (Geogr. Journal XXVII, p. 325—336; discussion derom, p. 336—347, London.

1906. MacIver, Mediæval Rhodesia, London.

Trykt 4. marts 1907.